

Spørsmål om ledelse, igjen

At kirka trenger gode ledere i framtida, er det lite tvil om. Hvem som skal lede og hvordan det skal ledes, diskuteres både lokalt og i nasjonale råd. Det er en viktig prosess kirka er i nå! Like fullt er den langtekkelig, og mange vil mene frustrerende. Hvordan ledelseskartet vil se ut, vet vi ennå ikke. I dette temanummeret ønsker vi å presentere faglige innspill som kan gjøre oss litt klokere i refleksjonen om presten som leder, mens vi venter på neste Kirkemøtevedtak.

Det vi vet er at presten, i kraft av sin tjenesteordning, har et stort lederansvar i den lokale menigheten. Dette kan være et godt argument for å la presten slippe administrativ og økonomisk ledelse i tillegg. Samtidig kan det hevdes at siden ansvaret er stort, bør hen også få flere verktøy i sin ledelseskasse.

Prosten er prestens nærmeste leder. Tekstene fra to proster i Oslo, Marit Bunkholt og Elisabeth Yrwing Guthus, gir begge gode beskrivelser av hvordan presten er en leder i riter, i lokalmiljøet og i stabene. Tekstene kan leses som anerkjennelse til presters virke som ledere der ute i de mange menighetene, og også bevisstgjørende for hvilke muligheter som ligger i dette lederskapet. Yrwing Guthus presenterer transformasjonsledelse som en mulig modell for kirkelig ledelse. Bunkholt differensierer mellom ressursforvalter og verdiforvalter. Det er mange grunner for å oppvurdere og styrke den siden ved lederskapet som prester kan utføre i kraft av sin teologiske utdanning og relasjonskompetanse.

I arbeidet med ny kirkeordning har begrepet «faglig ledelse» kommet inn. I tiden som kommer vil det bli økt søkelys på hvordan presten skal utøve kirkefaglig ledelse overfor de fellesrådsansatte, slik som diakoner og kateketer. Hva dette innebærer og hvordan dette skal utøves i «samledelse» med daglig leder eller kirkeverge, gjenstår det å få erfaringer med.

Prester skal bidra til strategisk og åndelig ledelse ifølge Tjenesteordning for menighetsprester (2016). Men hva er strategisk ledelse? Gitt at presten har et slikt ansvar, er det interessant hvor lite undervisning prester har i ledelsesteori i grunnutdanningen. Elise Ottesen Søvik har tatt videreutdanning i pastoral lederutvikling (PLU) og presenterer en femdelt modell for strategi som kan være nyttig i prestens utvikling som strategisk leder. Hun viser hvordan en slik strategisk ledelse kan gjennomføres i en tenkt case fra trosopplæringsarbeidet. Modellen kan også overføres til flere felt i prestevirket.

En lang utdanning og en trygg selvforståelse som prest er likevel ikke alltid nok for å bli tatt imot som en legitim leder, det viser Angela Timmann-Mjaaland i sin artikkel. Gjennom en empirisk studie blant ni sokneprester analyserer hun hvilke strategier soknepresten har for å legitimere sin autoritet som leder i menighet og stab. Det er et komplekst bilde som kommer fram, ikke minst på grunn av de to arbeidsgiverlinjene i kirken. Flere informanter formidler en ambivalens ved å stå i krevende balanse ganger. Basert på disse funnene er det betimelig å etterspørre et tydeligere formelt mandat for soknepresters ledelse i Den norske kirke.

Artikkelen i NNK er en aktualisert versjon av en tidligere publisert artikkel i Tidsskrift for Praktisk Teologi, som er en del av hennes phd-avhandling om presters ledelse i kirken. Det gir mening å lese denne på nytt, i sammenheng med de andre artiklene i dette temanummeret. Vi takker for muligheten til retrykk. Litteraturlisten kan også inspirere til videre lesning om emnet.

Et noe forslitt bilde er kirka som et skip. På vei inn mot sommeren lar jeg meg likevel fascinere av denne metaforen. Kirka er en ganske stødig skute som har tålt mye hardt vær gjennom tidene. Som vi vet, ser det ut til at færre vil være med på denne seilasen nå enn tidligere, noen velger heller sine egne småbåter. Likevel ferdes vi i det samme farvannet, vi utsettes for de samme truende kreftene og navigerer mellom skjærene. Kirkeskipet trenger noen som kan avgjøre retning og fart sammen med de andre der ute på sjøen. Og ledelse handler om dette, for å referere til den første artikkelen, retning og fart.

Med håp om hvile og kanskje noen havblikk: God sommer og god lesning!

Valborg Orset Stene
nummerredaktør

Takk!

Nytt norsk kirkeblad må være den publikasjonen i verden som har de herligste og mest lojale abonnentene!

Denne våren har vært krevende for redaksjonen av mange grunner, så krevende at vi på et tidspunkt forsto at vi ikke hadde oversikt over innkomne tekster, og at vi ikke ville greie å gi ut nummer 2-2023. Vi informerte våre abonnenter etter beste evne. Som redaktør var jeg forberedt på en strøm av klager og velbegrunna sukk. Men nei. Det kom en god del henvendelser fra dere, men så godt som samtlige var støtteerklæringer og heiarop av typen: «Vi forstår at dere står i en vanskelig situasjon nå, men vi vil bare si at vi er svært takknemlige for jobben dere gjør, og vi skal klare oss fint selv om dette nummeret ikke kommer». Det ble faktisk ganske overveldende å se hvor lojale og støttende lesere vi har! Det bekrefter den opplevelsen jeg har hatt gjennom flere år som redaktør for Nytt norsk kirkeblad, at NNN er en av Den norske kirkes største dugnader der abonnenter og skribenter stiller opp og byr på det beste de har: seg selv. Så og si alle tekstgjennomganger, artikler, debattinnlegg og bokanmeldelser er skrevet av våre lesere. Når noe svikter i prosessen fram mot utgivelse, har mange av dere så god kjennskap til det redaksjonelle arbeidet at dere møter det med forståelse, ikke sinne.

Vi er nå i god gang med å få NNK tilbake på skinner. Vi har blant annet fått tak i 95 prosent av e-postadressene til abonnentene. Det letter kommunikasjonen betydelig. Vi har også ansatt ny redaksjonssekretær, Sheeba Jem Irudayam, som er student på profesjonsstudiet i teologi på TF og har lang erfaring med redaksjonsarbeid.

Dette nummeret blir et gigantnummer der vi trykker alle tekstgjennomgangene som skulle stått i 2-2023, samt alle som skal være med i 3-2023. Ta derfor vare på bladet til neste runde med den aktuelle tekstrekka. Fra nummer 4-2023 vil vi være i mer normalt gjenge vedrørende omfang av tekstgjennomganger.

Igjen, takk for forståelsen, og riktig god sommer!

Merete Thomassen
redaktør

Jervell- og alumniseminaret 2023

17. oktober

Kropp og kirkerom

Materialitet og sansing

Når mennesker er tilstede i et kirkerom, er det mer enn ordene som kommuniserer. Arkitekturen, kunsten, musikken, lydene, luktene og stemninga sanses på ulike måter og formidler teologisk mening. Ofte har mye skjedd med gudstjenestedeltakerne lenge før gudstjenestens begynnelse. Kirkerommet virker på kroppen.

Kirkerommet og kirkebyggets virkning på kroppen gjelder ikke bare gudstjenestedeltakerne, men også presten og de andre tjeneste-gjørende. Hva gjør rommet med måten gudstjenesten utføres på?

Hva gjør kunsten og arkitekturen med prekenen og liturgien?

Kropp, sanselighet, kirkerom og erfaring har vært lenge vært gjenstand for interesse innenfor flere fagfelt, deriblant det teologiske og liturgiske, det musikkvitenskapelige, kunsthistoriske, arkitekturfaglige og teatervitenskapelige. Og likevel, eller kanskje nettopp derfor må vi spørre: Men hva er egentlig et kirkerom? Hva er det som gjør et rom til et "kirkerom"? Er det bruken, er det vigslingen, er det inventaret, er det menigheten? Stadig tilbakevendende diskusjoner om hva vi kan gjøre og ikke gjøre i et kirkerom viser vel at vi ikke har noen velutviklet teologi om kirkerommet. Kanskje er det på tiden å lage en?

På årets Jervell- og alumniseminar vil vi snakke om kroppen og kirkerommet og hva et kirkerom egentlig er. Det vil bli bidrag fra flere fagfelt.

Fullstendig program vil bli publisert over sommeren.

Program

9.00: Registrering

9.30: Programstart

13-14: Lunsj

16.30: Programslutt

Ca. 17: Middag. Husk medbragt drikke

Det blir anledning til korte hilsener og innslag på middagen.
Henrik Ødegaard deltar som vanlig med allsang.

Påmelding og pris

Årets seminar koster kr 500 inkludert kaffe, lunsj og middag.
Hvis du ikke skal delta på middagen koster seminaret kr 300.

Du melder deg på og betaler deltageravgiften på arrangementets nettside: <https://www.tf.uio.no/om/alumni/alumnitreff/2023/index.html>

Har du særskilte diettbehov eller andre spørsmål kan du ta kontakt på info@teologi.uio.no

Påmeldingsfrist 5. oktober 2023

Magasin

Å se medarbeiderne – ett blikk på kirkelig ledelse

Oslo Bispedømme arrangerte i november i fjor en todagers fagsamling for sogneprestene i bispedømmet. Denne artikkelen er en bearbeidet kortversjon av deler av mitt foredrag «Sogneprestens rolle» fra denne samlingen. Den handler om ledelse i vår kirkelige sammenheng, lokalt, på det enkelte sted, særlig belyst gjennom deler av begrepene «transformasjonsledelse» og «tjenende ledelse». Mitt eget utgangspunkt som prost er at jeg leder *gjennom* sogneprestene. Dette ligger til grunn for min forståelse av ledelse i menighetene.

Moder Teresa

En vandrehistorie om Moder Teresa beskriver hvordan hun som invitert bidragsyter på en internasjonal konferanse om lederskap står på talerstolen, skuer ut over en dresskledd forsamling, (det var den gang de fleste ledere var menn, hun døde i 1997, så dette er mange år siden), tar ordet og stiller følgende to spørsmål:

- Kjenner dere medarbeiderne deres?
- Er dere glad i dem?

Og, etter sigende, går hun så og setter seg igjen. Dette var hennes bidrag og utfordring til tilhørerne for å kunne utvikle vellykket lederskap.

Jeg tenker det er så mye å lære av dette – kjenner vi våre medarbeidere, og er vi glad i dem i betydningen: Ønsker vi at de skal lykkes, utvikles, gjøre den tjenesten de er kalt til på best mulig måte for teamet de er en del av, menighet og kirke? Og hvordan kan kirkelig ledelse og pastoralt lederskap gestaltes for å få dette til?

Sagt med andre ord, er ledelse er å holde tre ting sammen:

- Oppdraget som skal utføres
- Teamet/fellesskapet
- Den enkelte

Da vil vi med Moder Teresas lederskapsmodell ta utgangspunkt i den enkelte medarbeider og utvikle dem i fellesskapets ramme slik at oppdraget kan utføres best mulig for kirke og menighet. Da vil kirkelige ledelse handle om å være kirke lokalt med dedikerte medarbeidere som lever tydelig i både det indre og det ytre kallet til tjeneste, ved den nåde Guds gir oss.

Kort om transformasjonsledelse og tjenende lederskap

I dette perspektivet vil jeg se nærmere på transformasjonsledelse som én mulig modell for kirkelig ledelse og kort gi noen stikkord for hvordan elementer fra denne modellen kan tjene som bidrag til godt og utviklende pastoralt lederskap i menighet og kirke. Videre vil jeg kort kommentere noen elementer fra såkalt «tjenende lederskap».

Som medarbeidere i kirken kan vi på mange måter sees og defineres som medarbeidere i en kunnskapsbedrift, ofte kjennetegnet ved å være selvstyrte i hvordan vi utfører vår tjeneste. Det gjør også at forventninger til lederrollen i en slik organisasjon vil være annerledes enn f.eks. i en produksjonsbedrift.

Transformasjonsledelse er på ingen måte noen ny retning innenfor ledelsesteori, den henføres vanligvis til de to amerikanske forskerne James McGregor Burns (1918-2014) og Bernard Morris Bass (1925-2007). Transformasjonsledelse handler gjennom verdibasert ledelse om å inspirere til engasjement, og beskrives ofte med stikkordene:

- Idealisert innflytelse
- Inspirerende motivasjon
- Individuell støtte
- Intellektuell stimulans

Transformasjonsledelse handler blant annet om å utvikle den enkelte medarbeiders potensiale, og for dette tror jeg den individuelle støtten er en nødvendig forutsetning for å lykkes. I denne modellen må lederen se den enkelte medarbeider og bidra til at den enkelte engasjerer seg for å nå organisasjonens mål og visjoner. Den enkelte medarbeiders potensiale frigjøres for å realisere kirkens målsettinger, kall og oppdrag.

En variant og kanskje en videreføring her, betegnes ofte som «tjenende ledelse». Denne retningen tilskrives i første rekke den amerikanske forskeren Robert K. Greenleaf (1904-1990). I denne forståelsen av lederskap vil lederen i første rekke fungere som coach; sitatet «Organisasjonen eksisterer for personen like mye som personen eksisterer for organisasjonen» tilskrives Greenleaf. En tjenende leder vil alltid sette medarbeiderne og menneskene i organisasjonen i første rekke. Og all endring og utvikling i organisasjonen vil skje gjennom medarbeiderne. Slik er tjenende ledelse også tillitsbasert ledelse. En tjenende leder må bestrebe seg på å finne balansen mellom å være tjenende og tydelig. Dette er ikke i utgangspunktet motsetninger, men må vektlegges i balanse. Å sette retning i organisasjonen må være et viktig prinsipp også i tjenende ledelse. Det er en utbredt misforståelse at det er motsetning mellom å være en tjenende leder og det å stille krav til medarbeiderne. Slik er det ikke, etter min forståelse av tjenende lederskap. Tvert om, jeg tenker det i første rekke handler om å bygge lederskap og medarbeiderskap på tillit, og ut fra det tilpasse ledelse til situasjon og den enkelte medarbeider. Det handler om å holde de tre faktorene sammen: oppdraget, teamet/fellesskapet og den enkelte medarbeider. Det handler om å kjenne sine medarbeidere og å være glad i dem. I følge Greenleaf vil lederens fokusering på medarbeiderne tilsi «at de blir sunnere, klokere, friere og mer autonome, samt at de også blir tjenende ledere».

Sogneprestens rolle

I Oslo bispedømme har vi i mange år hatt en lederplattform kalt «Sogneprestens rolle». (Sokneprestens rolle - Oslo bispedømme (kirken.no)) Med henvisning til gjeldende regler i Kirkeordning og Tjenesteordning for menighetsprester, utmeisles i denne

ledelsesplattformen et grunnlag på hvilken sogneprestens strategiske og åndelige ledelse kan utføres, og noen verktøy tydeliggjøres. I denne plattformen oppfordres sognepresten til å utøve ledelse i sine sammenhenger. Ikke minst bevisstgjøres sognepresten på sitt pastorale lederansvar som åndelig leder i menigheten. Plattformen tydeliggjør også om hvilket regelverk som gir rett og plikt til å lede.

Det sies iblant at sognepresten i realiteten har en tom verktøykasse for ledelse, da jo prosten er den som ivaretar arbeidsgivers styringsrett overfor prestene i prostiet. Jeg er ikke enig i at styringsretten begrenser innholdet i sogneprestens verktøykasse i noen særlig grad i den praktiske ledelsen lokalt. Som prost leder jeg uttalt gjennom sogneprestene. Og sognepresten har gjennom Tjenesteordning for menighetsprester ansvar for å lede prestetjenesten i sognet (§10,2), og er kapellanen(e)s nærmeste overordnede (§8,1). Om vi som kirke tenker at dette er en tjenlig vei å gå for å styrke den lokale ledelse og myndiggjøre sognepresten ytterligere i sin lokale ledelse, bør vi etter mitt syn innrette oss slik at sognepresten også skal gjennomføre regelmessig medarbeidersamtale med kapellanene. Slik tydeliggjøres det lokale lederansvaret, mulighet for utvikling av kompetanse og realisering av den enkeltes potensiale. I dag har vi dessverre ikke tradisjon eller kirkerettslige rammer for å gjøre dette.

Verktøykasse

Som nevnt over, problematiseres iblant at sognepresten som leder har en begrenset, noen mener helt tom, verktøykasse. Min påstand er at den verktøykassen inneholder mer enn mange tenker at den gjør! Sjekk bare Lover og regler - Den norske kirke (kirken.no) hvor det fremgår hvilke lover, forskrifter og andre bestemmelser som gir rammene rundt vår virksomhet. Dette er verktøy for ledelse på mange nivåer, og gjennom for eksempel Tjenesteordning for menighetsprest, tydeliggjøres også mulighet for ledelse og beslutningskompetanse for sognepresten. Videre har vi våre visjons- og strategidokumenter på flere forvaltningsnivåer. Som åndelige ledere hentes legitimitet først og fremst fra ordinasjonen. I en lokal ledertrio, slik vi i Oslo

kommunes fellesrådsområde er organisert, med sogneprest, daglig leder og menighetsrådsleder, vil en tydelig bevissthet fra sogneprestens side knyttet til lokal åndelig og strategisk ledelse, være en nødvendig betingelse for å være kirke lokalt med tydelig kontekstuell forankring.

Oppsummering

- Kjenner vi medarbeiderne våre?
- Er vi glad i dem?

Disse to spørsmålene som ofte tilskrives Moder Teresas bidrag i en konferanse om lederskap, handler om hvordan vi gjennom ledelse av våre medarbeidere kan bidra til å utvikle medarbeiderne som kunnskapsorganisasjonens fremste ressurs, i fellesskapets ramme, slik at oppdraget kan utføres best mulig for kirke og menighet. Dette gir oss ett blikk på kirkelig ledelse. Det vil handle om å være kirke lokalt med dedikerte medarbeidere som lever i både det indre og det ytre kallet til tjeneste. Jeg har pekt på at elementer fra modellene «transformasjonsledelse» og «tjenende ledelse» kan bidra til tydelig kirkelig ledelse, og jeg har fremholdt sogneprestens rolle og verktøykasse som viktige elementer i dette. Også verktøykassen er iblant kontekstuell – det handler også her om å være kirke lokalt, hver på vårt sted, ved den nåde Gud gir oss!

Presten som leder i menigheten

Presten som leder i menigheten?

Rundt år 2000 sa jeg til prestestudenter noe sånt som dette: «Dere går ut i tjeneste i en endringstid. Hele deres presteliv vil være preget av å arbeide i en kirke som må forholde seg til, men også skape, endringer. Hvis du vil bli prest må du tåle det, og ville være med på det.» Sant nok. Men det er også sant at kirkens virksomhet har en standhaftig egentyngde. Endringer har gjennom tidene skapt utfordringer, ført til nye samarbeidsformer og skarpe teologiske debatter, men kirkens virksomhet har rullet videre. Kirkens virksomhet i møte med befolkningen – det som skjer på tid og sted, lokalt – er tross teologiske og organisatoriske endringer, fortsatt vel bevart. Kirken møter mennesker på viktige punkter i livet, feirer sine gudstjenester, og leter alltid etter hva som bør gjøres: her, nå, og der vi er. I denne virksomheten preget av både endring og kontinuitet, lever og leder prestene.

Kirken bygger på en felles, vel dokumentert, og tydelig tradisjon, men finnes alltid på et sted og i en tid. Presters ansvar for forvaltningen av ord og sakrament står fast, men hva det betyr akkurat her og nå må stadig utvikles. Prestene er kirkens teologer, og har et særlig ansvar for å utvikle teologi for stedet og tiden de/ vi er på. Teologenes kunnskaper og refleksjonsevne skal være vårt primære vern mot stillstand og fundamentalisme. I dette ansvaret ligger kimen til å forstå hvordan presten er leder i menigheten.

I dag er alle enige om at menigheten – eller soknet – er der kirken skjer, er stedet for kirke i Norge. Endringene i kirkeordning og ledelse som nå diskuteres skal styrke soknet. Men, hvordan å styrke soknet? Hvem kan styrke soknet?

Et sokn er så mangt i Norge: få eller mange medlemmer; høy eller lavere medlemsprosent; en eller mange kirker; få eller mange ansatte; mye eller liten aktivitet utover det helt nødvendige; sterk eller svak integrasjon med lokalsamfunnet. Sokn er forskjellige, og hva som styrker soknet varierer. Hva soknet trenger varierer, og hvordan det jobbes, og hvem som kan ta ansvar er forskjellig. Hvem som leder lokalt må dermed også variere. Summen av dette, er at regional og nasjonal ledelse må vite at alt og alle ikke kan skjæres over en kam. Dette vet de/vi selvsagt, men det er lett å bli revet med av eget engasjement, og fort gjort å tro at dette er en god ide for alle! Men stedene er ikke de samme, selv om kirkens grunnleggende oppdrag er det samme.

Summen av dette er at soknet styrkes og ledes først og fremst lokalt. Men av hvem – og hvordan? Og med denne tekstens oppdrag foran meg: Hvordan plasserer presten seg inn i dette? Hva slags leder er presten? Hvilke arenaer har en prest for å ta ledelsen? Og hvordan kan disse arenaene brukes av en leder med mulighet for mye innflytelse og lite formell makt?

Prester er selvsagte ledere i lokalmenighetene. De er synlige, mange, og allestedsnærværende på alle steder vi har kirker i Norge. Og det skal vi som kjent ha overalt: «på hvert et nes». Og ethvert sted skal ha en prest, sies det i loven. I tillegg til kirkegårdsarbeiderne, er prestene de sikrest tilstedeværende i alle våre sokn. Men prester er ikke bare ledere i kraft av sitt nærvær, men også i kraft av det de er satt til, det de gjør, og av posisjonen de har innehatt opp gjennom tidene. Arbeidsoppgavene, tjenesteordningen, tradisjonen: alt peker mot at presten har lederansvar i menigheten.

Når kirken brenner, står presten der. Når et menneske er død, kommer presten. Når kjærlighet og fødsel skal feires, møter folk presten. Menighetsrådet skal ha en prest som medlem. Ord og sakrament ligger i prestenes hender. Presten er soknets teolog. Og så videre.

Men ledelse er så mangt. Og kirken ledes av flere enn prestene. Hva slags leder er presten i menigheten? Svaret på dette spør-

målet kommer i dialog med noen tanker om ledelse generelt, og ledelse i kirken spesielt, pluss litt om hvordan prester bør ledes.

Ledelse er så mangt (del 1)

Jeg skal ikke påberope meg oversikt over norsk og internasjonal ledelsesteori, men som så mange av oss kan jeg mange ord som skaper forskjellige forestillinger om ledelse: administrativ ledelse, personalledelse, faglig ledelse, endringsledelse, verdibasert ledelse, ledelse av frivillige, kunnskapsledelse, ideologisk ledelse og prosjektledelse. Listen er ikke uttømmende. Ledelse er så mangt. Forskjellige virksomheter krever forskjellige ledelse.

Min grunnleggende lederskole var Norges KFUK-speidere. Som fjorten år gammel og patruljefører for Oterne lærte jeg raskt at ledelse handlet om å ta mer ansvar enn andre, vise omsorg for andre og holde fast på det som til enhver tid var vårt felles prosjekt. Jeg hadde allerede sett og erfart min egen patruljefører i Elg, og bar en tradisjon videre. Det minner meg litt om hva en kollega lærte meg senere en gang: Ledelse handler om fart og retning. Lederen skal sørge for å sette rett fart, for eksempel ved å plassere ressurser på rett sted, oppmuntre, tilrettelegge og så videre. Og lederen skal peke på retningen, hvor vi skal, og hva vi vil.

Ledelse handler også om smak. Hvem er du og hva liker du? Hva får du til? Hvilken struktur og organisasjon kler du? Forskjellige folk passer til å ta ledelsen på forskjellige steder. Det er forskjell på å lede i kommandolinje i Forsvaret, og å lede mennesker som har selvstendig ansvar for å utforme sin virksomhet i kirken.

Ledelse i kirken

Ledelse i kirken skjer lokalt, regionalt og nasjonalt. I alle ledd ligger formelt ledelsesansvar fordelt mellom ansatte og folkevalgte. Ledelsesansvaret lokalt, er i tillegg delt med frivillige som ikke er folkevalgte, men som engasjerer seg i virksomheten. Vi har en lang og verdifull historie med samspill mellom ansatte (særlig prester, historisk sett) og andre engasjerte i soknet, kalt lekfolk. Vi vil en kirke hvor flest mulig stemmer høres, samtidig som vi vil en kirke der noen tar et særlig ansvar ikke alle skal ta.

Nasjonal ledelse i kirken er ledelse av et stort fellesprosjekt med en mangfoldig og stedsbasert virksomhet. Regional ledelse – for prestenes del ved biskop og prost – er ledelse av medarbeidere med faglig tyngde og faglig selvstendighet. Det er ledelse av mennesker som ofte står alene med sine arbeidsoppgaver i møte med andre mennesker. Lokal ledelse er ledelse av frivillige og ansatte, ledelse i samarbeid med andre, ledelse av prosjekter og i enkeltsituasjoner, og ledelse gjennom og i folkevalgte organer.

Lokalt i kirken, i soknene, skjer det ledelse i stab, i menighetsråd, og i utallige situasjoner. I staben er det behov for valg av arbeidsoppgaver og fordeling av arbeidsoppgaver. Hva skal vi gjøre, og hvem skal gjøre det? Dette arbeidet skjer selvsagt i samarbeid med menighetsrådet, og de fleste steder også i samarbeid med frivillige. Alle ansatte er del av en slik felles samtale, samtidig som de til enhver tid tar selvstendig lederansvar på hver sin kant, i situasjonene de står i med sitt ansvar.

Ledelse i kirken er også å lede arbeidstakere med stor faglig selvstendighet. Folk med arbeidsoppgaver som krever evne til å lede seg selv, og som ofte skal og må jobbe alene. Med et særlig fokus på prestene slik denne teksten er pålagt, dreier det seg om å lede andre ledere – alle prester er ifølge sin tjenesteordning ledere: «I forvaltningen av Ord og sakrament utøver alle menighetsprester et pastoralt lederansvar og bidrar til strategisk og åndelig ledelse i og av menigheten.» Disse prestene/lederne har krav på stor selvstendighet og mulighet til å ta mye eget ansvar, men trenger også oppfølging og tilrettelegging som gjør det enklere å ta det pålagte ansvaret.

Kirken trenger noen som passer på medarbeiderne, legger til rette for at hverdagen fungerer uten alt for mange unødvendige humper i veien, at ressursene er tilstrekkelige målt opp mot arbeidsoppgavene, og at folk får lønn og fritid. Men gitt all kompetansen vi har plassert lokalt trenger kirken i liten grad styring ovenfra og ned mot soknene. Kirken skjer lokalt, og lokalt er som sagt så mangt.

Der lokal ledelse fungerer godt per i dag, er det gjerne et tospann av daglig leder og sokneprest som sammen finner ut av det, og som har god dialog med soknets tredje leder, menighetsrådslederen. Det er gjort godt grunnarbeid i arbeidsfellesskapet for å finne retningen på arbeidet, og de tre faktiske og forskjellige lederne kan i lange perioder primært være opptatt av farten. Den pågående samtalen om hvordan ansvar og ledelse skal fordeles i kirken i framtida vil kanskje skape nye former for ledelse, men vi kommer ikke unna at det meste ledes lokalt av flere med forskjellige mandat til å lede. Ei heller kommer vi unna at soknenes forskjellighet gjør det vanskelig å skape en helt ren ledelsesmodell hvor «one size fits all».

Verdiforvalter eller ressursforvalter?

Lederes beste redskap er ressursene de rår over, vil mange mene. Styring av ressursene og kontroll over ressursene, gir makt til å sette fart og retning. Uten ansvar for styring av ressurser, lite makt, er en mulig konklusjon. Hvis vi snakker om å legge om en virksomhet fra å produsere bildekk til å lage spiker, er en slik tankegang rimelig. Lederens makt til å ansette, si opp, fordele arbeidsoppgaver, og organisere arbeidet er nødvendig for å få til en slik omlegging. Når vi snakker om en virksomhet som forvalter ord og sakrament i regi av utvalgte, velutdannede, og betrodde medarbeidere med selvstendig ansvar, er vi derimot et helt annet sted. Fortsatt må ressursforvaltningen plasseres et sted i organisasjonen. Men den må håndteres på annet vis, og den skal bidra til å skape en helt annen situasjon enn produksjon av materielle gjenstander.

Prestene er utdannet som profesjon (les: forvalter tilegnet kunnskap til samfunnets beste med tillit fra det samme samfunnet), utvalgt og vigslet til tjeneste, og samtidig lønns-mottagende arbeidstaker som folk flest i arbeidsfør alder i Norge. De trenger ledelse som forstår dem og respekterer deres faglige frihet, men som også stiller krav og forventer innsats innenfor avtalt arbeidstid. Med rammene på plass, kan presten ta ledelsen der hen er. Prosten skal sørge for gode arbeidsforhold, legge til rette for fagutvikling, sørge for veiledning, støtte og utfordre,

og mere til. Biskopens tilsyn er rettmessig og kan melde seg med synspunkter, samtaler, og eventuelt bindende pålegg. Men presten skal forvente stor frihet under ansvar, og påregne gode argumenter fra sine ledere når uenighet oppstår.

Prester har ikke mange ressurser, økonomisk forstått, å forvalte. De leder i liten grad ved å ha styringsrett slik arbeidsgivere har, som gir dem rett til å lede, fordele og organisere arbeidet. Prester leder først og fremst gjennom og i sine arbeidsoppgaver, som prosjektledere (eksempelvis for en gudstjeneste, jf. §7 i menighetsprestens tjenesteordning) og som ideologer (teologer). Sokneprestene leder imidlertid prestetjenesten lokalt, og sitter i menighetsrådet. Men igjen: Det er i liten grad forvaltning av ressurser eller makt til å bestemme over andres yrkesutøvelse og prioriteringer. Prester driver med verdiforvaltning, og ikke ressursforvaltning. Det er lederoppgaver som krever evne til å bruke stemmen og tankene sammen med andre for å skape fart og retning.

Presten er leder i en organisasjon som først og fremst er til for menneskene, for at folk skal ha et sted å gå med sine eksistensielle spørsmål og behov. De/vi som ansetter prester skal få på plass folk som vil jobbe med dette. Presten skal når hen er vel på plass, lede med få eller ingen maktmidler og ressurser å flytte rundt på. For prestene er det overbevisningens kraft som gjelder, basert i grundig og kontekstuell teologisk arbeid. Prestens rett til å tale og handle skal så alltid stå i dialog med folkets/menneskenes/menighetens rett til å samtale og protestere. En slik forståelse er samtidig et opprør mot alle tendenser til kirkelig hierarki i teologiske spørsmål.

Prestens arenaer – eksempler på ledelse

Sorgsamtalen er for den/de andre et viktig punkt i livet. Her skal presten som ritualforvalter få forståelse for hvem den døde var og hvordan de pårørende opplever sin situasjon nå. Sammen skal de ut fra et fast ritual skape en avskjed for akkurat den ene som nå er død. I slike situasjoner kreves et fininnstilt øre og en tydelig stemme i god kombinasjon. Og siden det ofte er flere enn en pårørende til stede (eller flere pårørende der ute som også mener noe), utvikles enhver prest gjennom dette arbeidet sine evner

til å håndtere grupper fra en lederposisjon. Sorgsamtalenes og gravferdsforberedelsenes kompleksitet krever mye av presten som leder av samtalen, og senere som leder av selve gravferden.

På prekestolen er presten en ideologisk leder. Hun får muligheten til å gripe ordet i forsamlingen og tale om det som står på spill nå, her vi er. Det er som å holde partilederens landsmøtetale en gang i uka. Dette er en lederoppgave som i seg selv burde begrunne at presters rolle som administrative ledere lokalt gjerne kan unngås. Det er mye arbeid å finne de rette ordene. Jeg forstår at det kan være nødvendig at presten tar mange lederoppgaver der staben er liten og arbeiderne få. Men det blir fort en spredd og arbeidsom stilling. Jonas Gahr Støre har tross alt partisekretær, med flere.

Når jeg ser prester feire nattverd, ser jeg først og fremst ritemesteren som gjør sitt beste for å skape tro på at dette merkelige som skjer kan være verdt å være med på, sammen med de andre som er til stede. Deretter ser jeg – ikke mindre viktig – en diakonal leder som takler stort og smått som skjer under nattverden. En som ser eldre som strever med å gå, snakker med barn som kommer fram, velsigner de som ønsker det, og som håndterer plutselige hendelser underveis. Som prestelærer har jeg sett hvor lett det er å bli en god leder akkurat her. Ansvar for nattverden er så tydelig uttalt at jeg tror det styrker den som feirer den, og man får raskt evne til å improvisere og være til stede.

Jeg kunne fortsatt. Dåp, konfirmantarbeid, samtaler i menighetsrådet og ved sykesengen. I situasjon etter situasjon sitter eller står presten med lederansvar i møte med andre og i møte med lokalsamfunnet. Disse situasjonene gjør avsnittet i tjenesteordningen for menighetsprester, om at alle prester har «et pastoralt lederansvar og bidrar til strategisk og åndelig ledelse i og av menigheten» helt tydelig og lett å forstå.

Presten er så absolutt leder i menigheten. Hen har et uttalt lederansvar som den enkelte prest må være bevisst på fra dag 1. Forståelsen av dette lederansvaret kan utvikles gjennom en refleksjon over forskjellen på å forvalte ressurser og å forvalte verdier, men også ved å få øye på seg selv i de utallige situasjonene man leder i og reflektere over dem.

Ledelse er så mangt (del 2)

Mange tenker umiddelbart at ledelse er retten til å bestemme over andre og få de til å gjøre det du har bestemt. Lederen betaler folk for akkurat det – å utføre det arbeidet som blir dem pålagt. I kirken betaler vi prester for å være med å bestemme, ta ansvar der de er, lede i et utall situasjoner, se seg rundt og finne veien videre i samarbeid med andre. Styrking av soknet krever styrking av lokal frihet til å tenke selv, og utvikling av lokale former for ledelse som styrker de forskjellige profesjonene i deres selvstendige tjeneste uten å overlate dem til seg selv. For alle oss som liker å bestemme selv – og til og med kan fristes av å få bestemme over andre – er det en kraftanstrengelse å være mellom- eller toppleder i en slik «bedrift». For oss bør det antagelig snart skrives en bok om «tilbakeholden ledelse». Kanskje med undertittelen «lyttende og dialogisk ledelse».

Sokneprestens ledelse, autoritet og kall

Sokneprestenes strategier for legitim autoritet

Spørsmålet om prestens autoritet og kall til et sted

Hvem skal ha personalansvar i soknet for alle ansatte? Hvilken kompetanse er det som kreves og hvilken delegert myndighet? Dette har vært et krevende spørsmål i nåværende kirkeordning og kan bli et av de mest interessante å følge frem mot ny kirkeordning. Man kan også stille spørsmålet annerledes: Hva gjør at man følger en kirkelig leder frivillig? Hva gjør at man opplever lederen som en autoritet?

Sokneprester i Den norske kirke har tidligere hatt en selvfølgelig posisjon som leder og autoritetsperson i menigheten. Denne posisjonen har i teologisk forstand vært knyttet til kall og ordinasjon, i henhold til *Den augsburgske bekjennelse* med særlig ansvar for forkynnelse og forvaltning av sakramentene (CA 5; CA 7). Disse oppgavene står fortsatt sentralt i sokneprestens arbeid og mange presters embetsforståelse, men personalansvar for alle ansatte bortsett fra prestene har nå kirkevergen etter kirkeloven fra 1996. Hvordan begrunner da sokneprestene sin posisjon og hvordan opptrer de som ledere i en slik situasjon? Hvordan tenker de at de kan lede menigheten under omorganisering, endring av menighetsgrenser eller andre viktige endringsprosesser? De kan ikke uten videre støtte seg på embetets *tradisjonelle* autoritet, ettersom denne er svekket i et moderne og sekularisert samfunn. Men autoritet kan også forstås på andre måter i vår tid, og et

interessant forsøk på å revitalisere autoritetsbegrepet finner vi i Sørhaugs (2006) teori om autoritet og ledelse.

I denne artikkelen presenterer jeg en analyse basert på intervjuer med 9 sokneprester fra 4 ulike prostier som stod i eller hadde vært gjennom endringsprosesser i prostiet og/eller omorganiseringer i Fellestrådet. Intervjuene ble gjennomført i 2013-2014. Dette er en forkortet og forenklet utgave av min forskningsartikkel «Kall og autoritet. En studie av soknepresters autoritet i endringsprosesser» fra 2019 som man kan finne i Tidsskrift for Praktisk Teologi og kan lese her i sin fulle lengde: <https://journals.mf.no/tppt/article/view/5366>.

Studien viser, hvordan sokneprester utøver formell og uformell autoritet etter at kirkeloven hadde blitt innført i 1996 og som gjelder fortsatt med noen justeringer (bl.a. tidsregnskapet for menighetsprester). Jeg analyserer først og fremst sokneprestenes forståelse av egen ledelse. Dette henger imidlertid sammen med ulike forståelser av presterollen og hvor og hvordan sokneprester i dag henter sin autoritet, som er avgjørende for både innflytelse og ledelse. Kirkerettslig blir presten og stedet knyttet sammen ved at kallsbrevet leses høyt i gudstjenesten, der biskopen bekrefter prestens kall til tjeneste nettopp i dette soknet. Mange av sokneprestene som er intervjuet viser til sitt kall til et *sted*, en bestemt menighet, som grunnlag for deres autoritet. Nettopp derfor er det interessant å studere sammenhengen – og misforholdet – mellom kall til et sted og autoritet. Dermed reises også spørsmålet om hvorvidt *stedet* og de ulike aktørene, ansatte og lekfolk i menigheten trenger *prestens* faglige ledelse og autoritet for å fungere som kirke i evangelisk-luthersk forstand. Analysen aktualiseres av den pågående diskusjonen om ny kirkeordning. Spørsmålet for denne artikkelen er: *Hvilke strategier har sokneprester for å legitimere sin autoritet og utøve innflytelse i stab, MR og menighet?*

Bakgrunn

I 2004 kom Ny organisering av prestatjenesten («Prostereformen»). Den ga prosten arbeidsgiveransvar for alle prestene i prostiet. Prestenes tjenestedistrikt ble nå

utvidet fra soknet til prostiet, slik at man for eksempel kunne avlaste nabomenigheten som vikarprest. Menighetsprestenes tilknytning til tjenestestedet ble løsere. Samtidig har både trosopplæringsreformen og gudstjenestereformen vektlagt den lokale konteksten. Slik kom prestens profesjonsutøvelse i spenningen mellom det lokale og regionale.

I 2014 satte regjeringen i gang kommunereformen. På regionalt nivå hadde allerede flere kommuner blitt slått sammen. Dette førte til større fellestråd (FR). Støttefunksjonene for soknene i store FR har stort sett blitt sentralisert ved etablering av et sentralbord og renholdsteam. Alle sokneprestene som er intervjuet her, jobbet i store FR og sitter dermed ikke i FR. I alle disse fire fellestrådene ble stillingsressursene omorganisert i løpet av de siste 15 årene. Med Hermelink tenker jeg at sokneprestene har en mulighet til å bidra med strategiske ledelse – og særlig i endringsprosesser – der beslutningsstrukturene åpner opp et tomrom («Leerstelle der Entscheidungsstruktur») (Hermelink, 2014, s. 27). Utvalgskriteriene for denne studien var derfor sokneprester som sto i særlige utfordringer, som at de manglet aktuelt en daglig leder med arbeidsgiveransvar for kollegene lokalt, soknet ble innlemmet i et større fellestråd, det var en pågående eller avsluttet prosess for sammenslåing av sokn for eks.. Disse endringene lar seg ikke sammenligne, men det som er felles, er at sokneprestene kan delta tydeligere i det strategiske arbeidet enn hvis ingen endringer hadde skjedd.

Aktuell forskning

Artikkelen er et bidrag til pastoralteologien. Pastoralteologi forstår jeg her som en teologisk refleksjon over jobben presten er satt til å gjøre, både som yrke og som kall (Hermelink, 2014, s. 11). Uta Pohl-Patalong hevder at pastoralteologien kan forstås som en «krisevitenskap» som blomstrer opp hver gang det reises tvil om presteyrkets karakter og oppgaver og prestens identitet og rolle smuldrer opp (Pohl-Patalong, 2007, s. 515).

I norsk sammenheng fins det flere forskere som har gitt viktige bidrag til dette feltet de siste årene. Harald Askeland (2016), Fredrik Saxegaard (2009, 2017) og Stephen Sirris (2016)

analyserer på ulikt vis prestens rolle som en «integrator» (Askeland, 2016), «som symboliserende, strategisk og samhandlende leder» (Saxegaard, 2009). I sin etnografiske studie av sokneprester viser Saxegaard (2017) at prestene legger stor vekt på kompleksiteten i ledelsesoppgavene og utfordringen som ligger i å skulle lede uten et klart mandat – «without responsibility for anything, with responsibility for everything». (Saxegaard, 2017, s. 189-202). Sokneprestene blir et slags krysningspunkt for ulike oppgaver og kontekster (Saxegaard, 2017, s. 276). Det er høyst uklart hvilket mandat som ligger i dette, men et hovedpoeng for Saxegaard er nettopp å beskrive denne ukklarheten empirisk. Den ukklarheten som Saxegaard (2017) analyserer i forhold til mandat og formell autoritet karakteriserer også sokneprestene i mitt materiale som utfordrende. Jeg vil likevel gå et skritt videre enn Saxegaard ved å analysere hvilke strategier sokneprestene, til tross for denne ukklarheten, bruker for å legitimere sin autoritet.

Jeg vil også trekke frem to teoretiske bidrag fra tysk pastoralteologi: Ulrike Wagner-Rau (2012) beskriver prestens aktuelle utfordringer som en terskel. Hun peker på den doble oppgaven presten står i, på den ene side med ansvar for å bidra strategisk inn i endringsprosesser med omsorg for andre medarbeidere, mens man på den annen side selv blir truffet av endringene og må håndtere sin egen angst og usikkerhet (Wagner-Rau, 2012, s. 130-31). Jan Hermelink (2014) hevder på bakgrunn av empirisk forskning at presten må ha tre former for kjernekompetanse: (i) fortolkning, (ii) regi og (iii) personlig symbolisering av evangeliet i den mangfoldige virkeligheten som menigheten tilhører og representerer (Hermelink, 2014, s. 14-24). Når det oppstår behov for endringsledelse, må presten ifølge Hermelink (2014, s. 27) bruke sin autoritet til å påvirke organisasjonen og tre inn i tomrommet (Leerstelle) som gjerne oppstår i beslutningsstrukturen.

Autoritet

Spørsmålet om legitim autoritet og påvirkning står sentralt i denne studien. Hva er det så som kjennetegner legitim autoritet? 'Legitim' kan ifølge Ole Berg (2014) defineres med utgangspunkt

i det latinske ordet *lex*, altså «som stemmer med gjeldende lov, lovlig, rettmessig». Han viser til Max Webers kjente distinksjon mellom tre former for legitim autoritet, den legal-rasjonelle, den tradisjonelle og den karismatiske (Weber, 2010, s. 10-11; 83- 94). I dagligtale og i denne sammenheng handler legitimitet og legitimering likevel mest om hvilken autoritet som blir sosialt akseptert. Her er jeg ikke bare opptatt av den juridiske makten som ligger i arbeidsgiveransvaret, men kanskje særlig den uformelle utøvelsen av makt og innflytelse. I denne sammenheng er den sosialantropologiske tilnærmingen til autoritetsbegrepet hos Tian Sørhaug (2006) interessant. Sørhaug tar utgangspunkt i Weber, men studerer hvordan autoritet legitimeres innenfor komplekse sosiale relasjoner forstått som regimer (Sørhaug, 2006, s. 40-41; 314-16). Han analyserer moderne ledelsesteorier med fokus på lederen som bærer av autoritet.

Jackson Carroll (2011) definerer autoritet i overensstemmelse med Weber som «legitim makt» og legger vekt på frivillig tilslutning fra dem som ledes, enten det gjelder gruppens sammensetning og organisering eller forståelsen av Skriften (Carroll, 2011, s. 27). Han beskriver uformell legitimitet ut fra forholdet mellom leder og menighet:

Legitimacy as a leader also is based more informally on a congregation or community's tacit agreement that a pastor has won the right to lead either by virtue of her or his religious authenticity grounded in a sense of call from God, or by demonstrated competence, or both. Authenticity and competence may have been assumed as a basis for ordination, but they have to be proved in practice before a congregation or community accords the pastor full legitimacy to lead. (Carroll, 2011, s. 28)

Carroll deler prestens autoritet inn i fire kategorier, to offentlige og to personlige: Prestens offentlige autoritet kommer frem ved at han eller hun er (i) representant for det hellige og (ii) en faglig ekspert. Den personlige autoriteten deler Carroll opp i (iii) 'egen fromhet' og (iv) faglig ekspertise som 'utøvd kompetanse' (Carroll, 2011, s. 50). Inndelingen får frem kompleksiteten både i etableringen og utøvelsen av pastoral autoritet.

Sørhaug peker på at ledelse historisk sett springer ut av autoriteten (Sørhaug, 2006, s.18). Autoritet kan fange opp hvorfor noen mennesker har påvirkningskraft som gjør at man følger dette mennesket med en balanse av frivillighet og nødvendighet – og da blir det interessant at dette er en definisjon som i den nordiske konteksten ser ut til å være preget av en bestemt luthersk tradisjon. Sørhaug forstår autoritet ut fra «et mønster av relasjoner» (Sørhaug, 2006, s. 41). Selv om den forutsetter frihet og frivillighet, har den også et moment av «(...) nødvendighet, makt og tvang. Autoriteten(s) uttrykk framstår som mindre enn direkte ordre. Samtidig virker uttrykkene definitivt som mer enn et råd» (Sørhaug, 2006, s. 41). Autoritetsbegrepet kan med andre ord fange opp et komplekst ledelsesfenomen og adressere maktens positive og negative sider.

Ulike kunnskapsformer kan gi ulike arter av legitimitet. Kunnskap og legitimitet er ifølge Sørhaug sammenflettet og henger tett sammen: «Spesifikke koblinger mellom organisering og kunnskap, makt og legitimitet kan man kalle kunnskapsregimer.» Sørhaug setter opp tre idealtypiske kunnskapsregimer som han kaller kollegium, linje og nettverk. Disse tre kunnskapsregimene kan understøtte hverandre, men også «undergrave» hverandre (Sørhaug, 2006, s. 315). Mens linjen henter autoriteten ovenfra, med basis i dogmer (sekulært forstått) og fastlagte handlingsnormer, henter kollegiet sin anerkjennelse nedenfra, med særlig vekt på faglig kritikk og med mål om å nå frem til sannhet. Den som er faglig dyktig, får autoritet innenfor kollegiet.

Nettverket er et interessant, men også uoversiktlig kunnskapsregime, som består av det Sørhaug kaller for «bevegelser og balanser av allianser». Alliansene er ikke basert på dialog eller beslutninger, men byttes frem gjennom forhandlinger. I nettverket må kunnskapen fungere sosialt for å virke. Han hevder at makt og autoritet innenfor dette kunnskapsregimet blir til i spennet mellom «tillit og vold, vennskap og fiendskap, trygghet og frykt.» (Sørhaug, 2006, s. 317).

Sammenfattende beskriver Sørhaug de tre kunnskapsregimene slik: «En kortversjon av forskjellene mellom de tre regimene

ser slik ut: Kollegier skaper grobunn for det nye, linjer holder på orden og retning, mens nettverkene arbeider.» (Sørhaug, 2006, s. 317). Kollegiet trenger både linjens mulighet til å gi retning og orden og «(...) nettverkets sosiale praksis basert på tillit og gjensidighet. Kollegialiteten kan utfordre og utvikle linjens verdirasjonalitet, mens linjen og kollegiet kan få fram nettverkets kapasitet for produktive vennskap.» (Sørhaug, 2006, s. 326). Disse utfordringene ender med «rastløse og hybride autoritetsformer», konkluderer Sørhaug. Endringer i forholdet mellom kunnskapsregimene kan utløse slitsomme prosesser, særlig når strukturelle endringer finner sted.

Stedet, personen og kallet

Når de ni sokneprestene blir intervjuet om egen ledelse, er det et sammensatt bilde som kommer frem. De forholder seg ikke bare til sin egen arbeidsgiverlinje, men også til fellesrådets linje. De to arbeidsgiverlinjene har vært holdt frem som en utfordring siden systemet ble innført ved Kirkeloven i 1996. Selve arbeidsgiveransvaret er ikke et hovedanliggende her, selv om flere har kommentert at det fører til uklare ansvarsforhold. I den grad presten skal utøve strategisk ledelse, må hun imidlertid forholde seg til begge linjer og lære seg å manøvrere i henhold til deres respektive beslutningsformer og autoritetsforståelse.

Stedet for autoritet

Alle informantene trekker frem situasjoner som viser at de må forholde seg til de tre kunnskapsregimene Sørhaug analyserer med deres respektive normer for utøvelse av legitim autoritet: linjen, kollegiet og nettverket. Når autoriteten utfordres, viser det seg at sokneprestene legitimerer sin stilling med henvisning til stedet og nærvær på nettopp dette stedet – med de menneskene som bor der og de som kommer til gudstjeneste og andre arrangementer. Formelt sett ble sokneprestene kalt til dette stedet, soknet, ved et kallsbrev. Alle sokneprester har hver sin måte å begrunne hvordan de er knyttet til dette soknet på, enten ved lang tjeneste, menighetens profil, kallsfortellinger eller andre viktige relasjoner til stedet. Når soknegrensene eller tjenestedistriktet endres, blir også båndene til stedet løsere enn det opprinnelige kallet til ett sokn.

Den opparbeidede autoriteten på stedet utfordres ikke bare i forhold til fellesrådet og fellesrådslinjen, men også i forhold til embetslinjen, der prosten fungerer som arbeidsgiver. Sokneprest Rosemarie uttrykker spontant og med tydelig irritasjon overfor begge de regionale linjene, representert ved kirkeverge og prost: «Våre arbeidsgivere prøver å dra oss ut».

Slik sokneprestene svarer på spørsmål om endringsprosesser, viser det seg at de føler et særlig ansvar for menigheten på stedet. De føler seg som stedets forsvarer uavhengig av om man er kritisk til ledelsen eller bedømmer endringene som nødvendige. Men samtidig blir det åpenbart at dynamikken også går motsatt vei: Det er det lokale stedet som gir sognepresten legitimitet, det er her hun blir bærer av legitim autoritet som hun kan bruke til å utøve strategisk ledelse i linjen, men også i kollegiet og nettverket. Slik sokneprestene beskriver situasjonen, er de bærere av stedbunden autoritet. I det følgende vil jeg analysere hvordan denne autoriteten utfordres og/eller bekreftes i forhold til staben forstått som kollegium og menighetsrådet og andre arenaer i menigheten forstått som delvis overlappende nettverk – og hvilke strategier sokneprestene har utviklet for legitim autoritetsutøvelse i hhv. nettverk og kollegium.

Autoritet i nettverk: Å navigere mellom geistlig identitet og sosial legitimitet

Menighetsrådene i Den norske kirke har vært gjennom usedvanlig mange reformer de siste årene. Soknepresten er også medlem av rådet, og med sin fagkunnskap og posisjon blir hun ofte en sentral meningsbærer og autoritet i arbeidet med reformene. Alle de ni sokneprestene i intervjumaterialet beskriver dette som en ambivalent posisjon. De skal balansere mellom ulike interesser, som ansvarlige overfor to linjer, som medlem av staben og som medlem av rådet. Ofte kjenner eller deltar de dessuten i nettverk som representerer andre interesser (diakonale, teologiske eller foreningsbaserte grupper, barne- og ungdomsarbeid) og de har en sjeldent bred kontaktflate gjennom bryllup, begravelser og dåp. Verb som går igjen hos samtlige informanter i arbeidet med reformene er «balansere», «navigere» og «fasilitere».

Sokneprest Rosemarie ser det som en viktig oppgave å «myndiggjøre» medlemmene av menighetsrådet. Hun forteller om et møte der det kom frem en uenighet. Til dette sier hun: «Hvordan kan man myndiggjøre et menighetsråd? Altså, å få fram uenighet.» «Det er min oppgave.» Kontrasten er en regional prosess om fordeling av trosopplæringspenger som hun kaller «et skinndemokrati». Som prest i rådet forstår hun sin rolle som å fasilitere denne uenigheten og legge til rette for rutiner som sikrer gode beslutningsprosesser.

Samarbeidet med et «myndig legfolk» er noe alle de ni sokneprestene fremhever. Et gjennomtenkt samspill ser ut til å være en betingelse for å oppleve at autoriteten oppfattes som legitim. Soknepresten Kristian har utviklet en strategi for hvor han skal sitte i MR-møtene, nemlig rett overfor lederen, med bordet imellom: «Jeg sitter aldri ved siden av menighetsrådsleder.» Han utdypet: «Jeg vil ha et myndig legfolk. Folk som er modige og står på sitt. For da kan jeg være tydeligere på den geistlige embetsside.» «Jeg kan være en sterkere sokneprest når jeg ikke er på lag med [dem] i utgangspunktet. Og de er mer ubundet av å måtte være enige med meg og... for å få min velsignelse hvis jeg ikke sitter rett ved siden av eller ser dem helt intimt opp i ansiktet.»

Soknepresten demonstrerer bevissthet om sin rolle som geistlig leder, og dermed som bærer av en bestemt form for autoritet, både personlig og i kraft av embetet. Refleksjonen over hvordan han sitter i rommet viser hvordan han intuitivt forstår at han, med sin kropp og sitt nærvær, er bærer av en autoritet — som må begrenses for å gi rom for en annen type autoritet, nemlig den legalt-rasjonelle, her representert ved menighetsrådet og dets leder. Han anerkjenner deres autoritet og er nesten redd for å skulle undertrykke den. Dersom han selv gir rom og anerkjennelse til rådets selvstendighet og myndighet på lekfolkets vegne, står han på den annen side også friere til å uttrykke sin geistlige autoritet, resonnerer han.

Både dilemmaet og den praktiske løsningen på det er interessant for forståelsen av hvordan soknepresten balanserer sin autoritet

mellom ulike hensyn. I samarbeidet med MR-leder og daglig leder har han etablert et stabilt arbeidsfellesskap som han beskriver som et «triumvirat», basert på gjensidig respekt. I det nettverk som MR stort sett representerer (snarere enn linje og kollegium) er det imidlertid kun en tilbaketrukket og selvbegrensende holdning som vil være sosialt akseptert. Her må han sørge for at flere stemmer kommer til orde, og hans uttalelser tyder på at han legger vekt på å «backe» de unge medlemmene, lytte til og støtte deres «ville» forslag, som han sier. Dermed legitimerer soknepresten også sin egen autoritet innad i rådet, som geistlig representant og likevel ordinært medlem. Det er svært mange hensyn å ta, men det er også mange som er særlig oppmerksomme på hvordan soknepresten navigerer i dette farvannet.

Sokneprest Oda forteller om en situasjon som oppsto da MR skulle skrive høringsuttalelse om Staten og Dnk i 2014. I MR er det ingen som «tar tak i og gjør sånne ting» sier hun. De har ikke satt seg inn i problematikken med virksomhetsoverdragelsen. Soknepresten blir bedt om å skrive. Men da reagerer kirkevergen og gir Oda en smekk over fingrene. Indirekte anklages hun for å overstyre MR: «du får liksom hele tiden sånne stikk inn, tydeligvis fra... fra kirkelige siden, altså fra fellelrådsbiten.» Soknepresten sitter igjen med inntrykk av at hun gjerne skal være synlig i gudstjenesten, men ellers «har jeg en opplevelse for tiden [av] at presten ikke bør sees og ikke bør høres».

Eksempelet viser at sokneprestens innflytelse fortsatt er omstridt og det er mange som er på vakt mot at kirken blir «prestestyrt», som Oda uttrykker det. Henvisningen til fortiden ser også ut til å kunne delegitimere sokneprestens autoritet dersom man ikke er enig med vedkommende. Når maktfordelingen ikke er så harmonisk som Kristian beskriver med sitt «triumvirat», er strukturer og mandater relativt utydelige. I nettverket – og i skjæringsfeltet mellom ulike nettverk – åpnes det opp for en type maktspill der man styrer gjennom «tillit og vold, vennskap og fiendskap, trygghet og frykt.» (Sørhaug, 2006, s. 317) Antagelig må man kunne forvente at det, skjult eller åpent, foregår noen slike maktkamper også i en menighet. Ettersom sokneprestens

autoritet som leder ikke har noe klart formelt mandat, vil spørsmålet om dens legitimitet ofte avhenge av nettverkets uforutsigbarhet.

Autoritet i kollegiet: Å ta arbeidsgiveransvar uten formell autoritet

Når alle ni sokneprester gir uttrykk for lojalitet til gjeldende kirkeordning, så handler det også om at de ikke ønsker å fremstå som gammeldagse eller autoritære prester. I intervjuene avgrensner de seg fra «gammeldagse» prester. Når prestene begrenser sin egen autoritet for å gi rom for et myndig lekfolk, styrker det faktisk også legitimiteten til den geistlige autoritet som de er bærere av. Det er en geistlig autoritet som sosialt sett har tilpasset seg demokratiet, den tilhører ikke lenger – og vil på ingen måte assosieres med – den gamle embetsmannsstaten. På tross av lojalitet til to arbeidsgiverlinjer, er det store variasjoner i misnøyen med hvordan ordningen fungerer. En sokneprest sier eksplisitt at soknepresten bør bli daglig leder for bedre å kunne utnytte kirkens knappe ressurser og for å sikre god oppfølging av de ansatte. Etter denne sokneprestens mening er oppfølgingen av arbeidsgiveransvaret tilfeldig og ikke tilfredsstillende. De øvrige peker på ulike utfordringer og frustrasjoner, men gir ikke uoppfordret uttrykk for at en annen struktur ville løse problemene.

En sokneprest påpeker at kirkevergen ikke har kontakt med de lokalt ansatte og ikke følger dem opp i form av medarbeidersamtaler. På grunn av innsparinger hadde man i et fellelsråd trukket ut daglig leder lokalt. Det resulterte i at medarbeiderne i FR-linjen for en stund tilbake ikke hadde fått medarbeidersamtaler på lang tid. Sokneprest Bernt forteller om dette og uttrykker det slik: «Hvis du har arbeidsgiveransvar, så må du jo da følge opp arbeidet ... se mennesker. Og si 'du gjør en god jobb'. Men hvis du ikke vet hva vedkommende gjør, hvordan kan man da gjøre det? Det må gjøres lokalt.» Han kommer i et krevende dilemma. Han er ikke linjeansvarlig, men gir klart uttrykk for et omsorgsansvar. Det ligger nok også en forventning om dette i staben som nettverk.

Sokneprestene i denne studien fremhever sine lokale team som viktige. Noen beskriver et godt samarbeid, hos andre er det tendenser til parallellarbeid. Alle forteller at de, på ulikt vis, tar ansvar for sine kollegaer. Siden de ikke har arbeidsgiveransvar, må de ta ansvar på andre måter og bruke sitt mandat til å være åndelig og strategisk leder, for eksempel i MR. Sokneprest Rosemarie sier: «Jeg har ansvar for å binde ting litt sammen. Og jeg ser forskjellige sider. I og med at jeg er en viktig person i staben, så kan jeg se litt hvordan vi som jobber i staben har det. Hvor det er press akkurat til enhver tid.» Hun vil lytte til hva de «vanlige medarbeiderne» (altså de frivillige) brenner for. «Hva de vil vi skal gjøre. Og så ... og så navigere.» Hun navigerer mellom ressursbruk for de daglige oppgavene og MRs ønsker for ressursbruken i menigheten. Hun navigerer nok på ulike grenser: mellom egne vurderinger og daglig leder som sitter ved samme bord, mellom å gi MR en reell mulighet til å prege menighetens arbeid og å verne sine kolleger mot økt arbeidsmengde, mellom linjen, kollegiet og nettverket.

I disse forhandlingene reflekterer sokneprestene ofte over hvordan de blir stående som forsvarer av stedets, den lokale menighetens, interesser. De ser det dessuten som sitt ansvar å sørge for at menigheten ikke kun blir preget av ulike aktiviteter og virksomhetsplaner, men at den bevarer et større perspektiv. Kristian, som er sokneprest i en menighet som opplever høyt arbeidspress, sier at «(...) det er jo selvfølgelig alltid noen... noen som må passe på økonomien og arbeidstid og arbeidsplaner og... og... men... men jeg er veldig opptatt av at livet, det er nå. Og et øyeblikk kan forandre evigheten.» Og han fortsetter litt senere: «For jeg tenker liksom at det at man er til stede i eget liv, og at vi snakker realistisk om hva vi kan få til, og at vi gir folk plass, så tenker jeg det at Kristus og kjærligheten og relasjonen kan... kan bygges, som sagt, i et øyeblikk, den. Hvis ikke de øy... hvis vi aldri har noen øyeblikk, så blir det bare en slags produksjon som... da kan kirken oppløses.»

Denne opplevelsen av at man tross alt har noe unikt å formidle, noe som overgår travelheten og kranglene, kommer tydelig til uttrykk når sokneprestene skal snakke om sin egen motivasjon,

sitt eget kall. Det trenger ikke være mer enn et øyeblikk, men likevel opplever de dette som så viktig, det handler om Kristus og kjærligheten og relasjonen – til Gud og til mennesker. Bare ved å minne om dette representerer kanskje soknepresten en autoritet som ellers har en tendens til å bli oversett, men selv insisterer han på at den ikke kan oversees. Han oppfatter dette som et sannhetens øyeblikk, ved at relasjonen til Gud igjen får definere arbeidet og relasjonene i menigheten, øyeblikk da de «gir folk plass», akkurat de menneskene som preger dette stedet og hører til der. Kristian peker på en dimensjon ved arbeidet som i siste instans synes å definere forholdet mellom kall og autoritet for alle sokneprestene som er intervjuet i denne studien. Og hvis dette øyeblikket går tapt «i en slags produksjon», eller noe som de innenfor et teologisk vokabular gjenkjenner som «gjerningsrettferdighet», da tenker nok flere enn han at kirken like gjerne kan oppløses.

Konklusjon

I analysen av sokneprestenes refleksjon over egen ledelse har jeg lagt vekt på spørsmålet om autoritet. Hvordan disse ni faktisk blir oppfattet av stab og menighet kan denne studien ikke si noe om. Jeg har sett nærmere på hvordan sokneprestene kobler deres ledelse til et spesielt sted, soknet, og menneskene som bor der. Deres refleksjoner viser at autoritetens legitimitet er tett knyttet til stedet, nemlig soknet de er kalt til. Sokneprestene beskriver en ambivalens som preger deres ledelse av andre medarbeidere, av frivillige, opp mot formelle beslutningslinjer og innen uformelle nettverk.

Også Saxegaard (2017) peker på at prestene erfarer uklare strukturer og et uklart mandat for ledelse. Når jeg fokuserer på autoritetsbegrepet, viser det seg at utfordringene er svært forskjellige innenfor henholdsvis linjen, kollegiet og nettverket. I linjen har soknepresten begrenset innflytelse. I den grad hun likevel leder, skjer det derfor uformelt og gjennom samtaler. I staben forstått som kollegiet er også mandatet uklart, men sokneprestene beskriver likevel hvordan de i praksis leder og følger opp kolleger gjennom samtaler og spørsmål – og ved å lytte til deres anliggender. Dette stemmer godt med observasjonene til

Sirris (2016), nemlig at sokneprestens hverdag ofte avbrytes av uformelle samtaler med andre ansatte og frivillige. I andre fora som MR forsøker enkelte prester å tale medarbeidernes sak ved å veie rådets engasjement og ønsker opp mot stabens ressurser og arbeidskapasitet.

I forhold til MR, som jeg her fortolker som et nettverk, beskriver sokneprestene hvordan de søker å balansere ulike hensyn for å oppnå legitim autoritet og anerkjennelse for sine synspunkter. De er tilbakeholdne med å utøve geistlig autoritet for heller å fasilitere uenighet og gode demokratiske prosesser. Her tar prestene i bruk det Hermelink kaller for tolknings- og regikompetansen som kan anvendes i ledelsen av beslutningsprosesser (Hermelink, 2014, s. 30). Likefullt møter noen iblant forsøk på å delegitimere deres autoritet, ganske enkelt fordi de er prester og ikke har noe formelt mandat til å lede verken de ansatte eller menighetsrådet. Slik sokneprestene beskriver det, får de imidlertid ofte anerkjennelse av både frivillige og ansatte medarbeidere fordi de er dyktige til å balansere ulike hensyn og toner ned sin geistlige autoritet.

Sokneprestene forstår seg selv som talspersoner for det lokale stedet, kirken og menneskene som fins der, både ansatte, frivillige og kirkemedlemmer generelt. Det som i mindre grad nevnes, men som jeg likevel antar er viktig, er den autoritet som bygges opp fra uke til uke, fra år til år, gjennom sørgesamtaler og dåpssamtaler, gudstjenester og begravelser, altså den brede folkekirkelige kontakt som preger sokneprestenes hverdag. Også disse nettverkene gir prestene autoritet på et sted over tid. Relasjonen ser derfor ut til å gå begge veier: Sokneprestene kjemper for stedet og stedet er avgjørende for soknepresten som bærer av autoritet. Denne doble bevegelsen i relasjonen mellom mennesker på stedet og presten beskriver Carroll godt når han forklarer hvordan prestens autoritet er avhengig av menigheten. I hans teori om prestens autoritet påpeker han at presten er avhengig av menighetens tause tilslutning til hennes kall og kompetanse. Begge deler må hun imidlertid demonstrere overfor menigheten (Carroll 2011, s. 28). Slik er hennes autoritet avhengig av stedet og menneskene hun møter over tid. Derfor blir også en endring i

tjenestestedet en trussel mot hennes autoritet når den hviler på tillit som er bygget opp over tid i nettopp dette ene soknet.

I omorganiseringer kommer denne sammenknytningen mellom soknepresten og stedet i fare. Hva skjer når presten kan miste sitt sted for legitim maktutøvelse? Sokneprestens oppgave med å delta i strategisk ledelse blir en krevende balansegang. Denne ambivalensen, å lede beslutningsprosesser i endringer i soknet eller prostiet og samtidig erfare egen redsel for endrede arbeidsbetingelser og endret grunnlag for autoritet, peker Wagner-Rau på. En slik bekymring kom også frem i denne analysen. Wagner-Rau kaller dette å stå på en terskel («Auf der Schwelle»). Dette kan være et krevende sted å være for prester, men samtidig viser intervjuene at nettopp det å stå i denne spenningen er noe prestene oppfatter som sitt kall, et kall som gir dem legitim autoritet til å treffe beslutninger på vegne av soknet og for soknets beste (Wagner-Rau 2011, s.130-131).

Mine intervjuer med sokneprester som har vært gjennom endringsprosesser viser at de som ledere forsøker å navigere i et krevende farvann. Overfor fellesrådet og prosten søker de å forsvare soknets og stedets interesser og ressurser. Samtidig er de opptatt av å fasilitere uenighet i MR og på den måten legge til rette for et myndig lekfolk og sørge for demokratisk forankring av vedtak. I enkelte sokn er det også en maktkamp som kommer til syne, der soknepresten får inntrykk av at hun verken skal høres eller synes annet enn i gudstjenesten, men svært mange steder beskrives en situasjon der soknepresten anerkjennes som bærer av autoritet, både formelt, i kraft av sin kompetanse og sitt ytre kall til et sted, og personlig, i kraft av sin evne til å agere med troverdighet, ydmykhet og autoritet i linje, kollegium og nettverk. Sokneprester har kompetanse i å balansere mellom administrasjon, teologisk fagkompetanse og nettverk.

Det er fortsatt ikke avklart hvem som faktisk blir sittende med arbeidsgiveransvaret lokalt. Det kan bli kirkevergen eller daglig leder, det kan bli soknepresten, kanskje vil en også forsøke andre modeller. Gitt at sokneprestene i mange tilfeller fremstår som soknets og den lokale menighets viktige forsvarere, og samtidig

oppfattes som bærer av autoritet, både formelt og i mange tilfeller personlig, fremstår det i et videre internasjonalt perspektiv som påfallende at sokneprester i Dnk ikke har et tydeligere formelt mandat til å lede menigheten. Dette er et av de store spørsmålene i utformingen av ny kirkeordning som fortsatt vil bli diskutert både nasjonalt og lokalt i de kommende årene.

Til sammenligning så har en annen evangelisk-luthersk kirke, Hannoversche Landeskirche, et samvirke mellom menighetsrådene og prestene i ledelsen av menigheten (uten en administrativ leder). Mange prester har den daglige ledelsen i menigheten på vegne av menighetsrådet, der de er menighetsrådsleder eller nestleder. Administrativ bistand får menighetsrådene og prestene fra et utvidet prostikontor. Denne løsningen med prestene som daglig leder er lite omstridt. Det som pekes på som et stort problem, er arbeidsmengden. Prester synes de har for mange arbeidstimer og skulle hatt mer administrativ støtte (Wagner-Rau, 2012, s. 130 f.).

Det finnes også en tendens i den nyere diskusjonen, der man forstår menighetsprester mer som «kirkefaglige profesjonsansatte» med spesialkompetanse i teologi på lik linje med andre kirkefaglige profesjonsansatte som kantorer, diakoner og kateketer (Kirkerådet, 2021, s.11; Sirris 2022, s.57) I fremtiden blir det spennende å se hva som legges mer vekt på: menighetsprest som en del av ledelsen i menigheten eller som en «profesjonsansatt» for kirkelige tjenester.

Mitt materiale viser at mange sokneprester fortsatt tok et helhetlig ansvar, og gikk tydelig inn i dette ansvaret når menigheten gjennomgikk omorganisering eller krevende strukturendringer. Det er ikke gitt at sokneprestene vil være i stand til eller villige til å ta ansvaret lokalt om en generasjon, dersom de ikke formelt sett får mandat til å ta dette ansvaret. Ser vi litt lenger frem mot 2050 er det vanskeligere å spå hvilke strukturer som videreføres, men den eneste lokale lederstillingen som en luthersk kirke neppe kan eller vil gi avkall på, er nettopp soknepresten.

Anvendt litteratur

- Askeland, Harald (2016). Ledelse og ledes roller i Den norske kirke. Lederrolleundersøkelsen 2016 i et tyveårsperspektiv. Tidsskrift for Praktisk Teologi, 33(2), 5-18
- Berg, Ole (2014). Legitim. Store norske leksikon
<https://snl.no/legitim> [10.02.2019]
- Carroll, Jackson (2011). As one with authority. Reflective Leadership in Ministry (2. utg.). Eugene: Cascade Books
- Hermelink, Jan (2014). Kirche leiten in Personen. Beiträge zu einer evangelischen Pastoraltheologie. Leipzig: Evangelische Verlagsanstalt.
- Pohl-Patalong, Uta (2007). Pastoraltheologie. I Grethlein, C. og Schwier, H. (Red.). Praktische Theologie: Eine Theorie- und Problemgeschichte (33, s. 515-574). Leipzig: Evangelische Verlagsanstalt.
- Saxegaard, Fredrik (2009). Presten som symboliserende, strategisk og samhandlende leder. Halvårsskrift for praktisk teologi, 26(2), 17-28
- Saxegaard, Fredrik (2017). Realizing church. Parish pastors as contributors to leadership in congregations. (Phd), Det teologiske Menighetsfakultet, Oslo
- Sirris, Stephen (2016). Arbeidsdager mellom profesjon, ledelse og organisasjon. Soknepresters tidsbruk og aktivitetsmønstre. Teologisk Tidsskrift, 5(1), 60-94.
- Sirris, Stephen (2022). Profesjon og ledelse. Organisering av arbeid i en kirke i endring, Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Sørhaug, Tian (2006). Managementalitet og autoritetens forvandling. Ledelse i en kunnskapsøkonomi. Bergen: Fagbokforlaget.
- Wagner-Rau, Ulrike (2012). Auf der Schwelle. Das Pfarramt im Prozess kirchlichen Wandels (2.utg.). Stuttgart: Kohlhammer

Presten som leder av innovasjon – hva, hvorfor og hvordan?

Denne artikkelen svarer på tre spørsmål: *Hva* er strategi og innovasjon? *Hvorfor* skal presten drive strategisk ledelse? *Hvordan* kan presten være strategisk leder? Jeg bruker menighetens trosopplæring som praktisk eksempel. Til grunn legger jeg Arnulf og Yukls forståelse av at ledelse handler om å sørge for retning, samt gjøre noe meningsfylt gjennom andre mennesker (Arnulf, 2020, s. 13; Yukl, 2013, s. 6).

Hva er strategi og innovasjon? Hva er strategi?

For å forstå rammene for presten som leder av innovasjon, må vi først se på i hvilken sammenheng innovasjon opptrer. Alle organisasjoner ønsker å oppnå noe, også Den norske kirke. Hvilke beslutninger som tas, påvirker organisasjonen. Ved å jobbe strategisk, kan man sikre at organisasjonen jobber samlet mot felles mål. Stephen Sirris gjengir Mintzberg i sin artikkel og definerer strategi slik: «Strategi blir grunnleggende forstått som planlegging og analyse i et rasjonelt og preskriptivt perspektiv.» (Sirris, 2018, s. 5) Sirris selv skriver: «Strategi er en helhetlig, overordnet og langsiktig endringsprosess for å komme fra nåværende tilstand til ønsket posisjon.» (Sirris, 2022, s. 217). Sirris peker på de overordnede momentene ved strategisk arbeid. For å gjøre det konkret, kan vi stille tre grunnleggende spørsmål: «Hvor er vi?», «Hvor vil vi?» og «Hvordan kommer vi dit?». Strategisk ledelse består i å utforme visjon, mål og retning for virksomheten. En organisasjon har visse ressurser til rådighet slik som økonomi og bemanning, og det er en ledervurdering hvordan ressursene utnyttes. Da er strategi et verktøy.

Ved å stille disse tre grunnleggende spørsmålene, vil det være mulig å samle organisasjonen rundt en felles retning, og på den måten tilpasse organisasjonen til omgivelsene for å oppnå ønsket formål og resultat. (Sirris, 2022, s. 217). Tradisjonelt har Den norske kirke (Dnk) befunnet seg i utøvelsen av strategi som planlegging (Sirris, 2022, s. 218). Mintzberg et al. (2009) samler innholdet i hva strategi er, i fem grupper og utvider med det forståelsen av begrepet fra ensidig vinkling på planlegging. (Sirris, 2022; Sirris, 2018).

1. Strategi som *plan* forstås fremtidsrettet: «a direction, a guide or course of action into the future, a path to get from here to there» (Mintzberg et al., 2009, s. 9), gjengitt I (Sirris, 2022, s. 217).

Dette kjennetegnes ved et fokus på strategi som planlegging, basert på analyser. Strategi forstått som *plan* viser retning, men har ikke så stort rom for det uforutsette. Dette kan gjelde internt i organisasjonen, men også det som skjer i møte med omgivelsene.

2. Strategi som *pattern* (mønster) er beskrivende og tilbake-skuende. Det beskriver mønster som har foregått eller utviklet seg over tid. Mintzberg kaller dette realisert strategi. Noen ganger vil det kunne avvike fra planlagt strategi. Dette utvider begrepet til å romme mer enn intensjoner, og fremhever strategi som fremvoksende (emergent). Strategi som mønster er viktig i enhver organisasjon. Gjennom refleksjon over erfaring, vises gjennomført strategi.

3. Strategi som *position* (posisjon) handler om hva organisasjonen møter folk med: «locating of particular products in particular markets» (Mintzberg et al., 2009, s. 13), gjengitt i (Sirris, 2022, s. 218). Denne delen handler om innsats. *Position* gir tydelig mål og retning, men kan også føre til gruppetenkning siden noen satsinger prioriteres fremfor andre.

4. Strategi som *perspective* (perspektiv) dreier seg om organisasjonens kultur, visjoner, identitet og verdier – i sum: organisasjonens måte å gjøre ting på. Dette punktet er med på å definere organisasjonen. Strategi gir identitet og retning, men kan også danne stereotypier. Sirris trekker frem misjonsbefalingen som et eksempel på *perspective* (Sirris, 2018).

5. Strategi som *ploy* kan oversettes med manøver. Denne retningen henviser til taktikk, evne til å håndtere utfordringer og vilje til å avvike fra en fastlagt strategi når situasjonen krever det.

Vi har sett på hva strategi er gjennom definisjon av begrepet, samt Mintzbergs femdeling. Det viser bredde i hvordan man kan forstå strategibegrepet. Femdelingen er interessant for å vise at strategi er mer enn planlegging, en praksis som har vært utbredt i Den norske kirke. Denne ensidige vinklingen skyldes først og fremst reformer som har medført målstyring med planarbeid og rapportering som trosopplæringsreformen (2010) og gudstjenestereformen (2011) (Sirris, 2022, s. 218).

Hva er innovasjon?

I 2022 ga Hovedorganisasjonen KA ut veilederen «La oss skape noe sammen», om samskaping, med diakoni som utgangspunkt (Kobro, 2022). I heftet defineres innovasjon som noe: «som er nytt, nyttig, som blir nyttiggjort.» Videre ser vi at hvis ikke ideen blir nyttiggjort, står man igjen med en god idé, ikke innovasjon (Kobro, 2022, s. 13). Sirris forteller om fire dimensjoner ved innovasjonsarbeid som en prosessuell arbeidsmåte: fornyende, involverende, praksisnært og kontinuerlig (Sirris, 2022, s. 221).

Endringer kan skape innovasjon ved at vi stiller spørsmålet «hva nå?». Det krever tid og rom å slippe frem nye ideer og adferd. Samskaping er en ny måte å tenke på, og det er en metode for nyskaping. Innovasjonens dimensjoner og samskaping som innovasjon, skriver jeg mer om i artikkelens punkt om «hvordan».

Hva er en lærende organisasjon?

Begrepet «lærende organisasjon» er hentet fra organisasjonsteori og utviklet til bruk i næringslivet. Siden har det også fått plass i skolen og i kirken. Peter M. Senge har bidratt på dette feltet. Han skriver at fem elementer må være til stede for å være en lærende organisasjon: Den første er personlig mestring blant organisasjonens medlemmer, den andre handler om mentale modeller og endring i mentale bilder som har stagnert, som en forutsetning. Det tredje består i en felles visjon som igjen skaper lojalitet og motivasjon, det fjerde kalles systemtenkning

og dreier seg om å se hvordan krefter og relasjoner former systemadferd. Femte moment er gruppelæring, hvor man ved å bruke enkeltmenneskers talenter, bygger samhandling og et bedre produkt som gruppa lærer av. Å være en lærende organisasjon kan gi rom for innovasjon ved at endring kan skje (Leganger-Krogstad, 2012, s. 69).

Hvorfor skal presten drive strategisk ledelse og innovasjon?

La oss se på tjenesteordningen for prester. Sammen med ordinasjonsforpliktelsene, utgjør tjenesteordningen rammene for hvordan prestedtjenesten skal utøves, samt i hvilken rekkefølge man skal prioritere oppgaver. Av alle ansatte i kirken, er det kun prestene som har ordet *strategisk*, nevnt i sin tjenesteordning. I §10 finner vi følgende: «... I forvaltningen av Ord og sakrament utøver alle menighetsprester et pastoralt lederansvar og bidrar til strategisk og åndelig ledelse i og av menigheten» (Tjenesteordning for menighetsprester, 2016).

Her ser vi at pastoralt lederansvar, strategisk og åndelig ledelse kobles sammen og viser retning for prestens ansvarsområder. Med andre ord, er det forventet at presten bidrar til menighetens strategiske utvikling, og forvalter dette ved sitt pastorale lederansvar.

Menighetsrådets rolle

Hovedansvaret for gudstjenester og kirkelige handlinger tilhører presten. Utover det ligger den kirkelige myndighet på lokalplanet til soknet, representert ved menighetsrådet og fellesrådet. Soknepresten har plass i menighetens strategiske organ, menighetsrådet.

Menighetsrådets ansvar kan utledes av trossamfunnsloven § 11 tredje ledd og kirkeordningen §§ 8 og § 12, av gudstjenestebøkene og av vedtak i Kirkemøtet (Den norske kirke, 2023).

Menighetsrådet har generelt virksomhetsansvar som innebærer å vedta strategier og organisere aktiviteter knyttet til for eksempel menighetsbyggende virksomhet, gudstjenesteliv, dåps- og konfirmantundervisning og barne- og ungdomsarbeid.

Vi ser her at presten har en særskilt rolle som pastoral leder og medlem av menighetens strategiske organ. Dette gir oss svar på spørsmålet: «Hvorfor skal presten drive strategisk ledelse og innovasjon?». Presten skal drive strategisk ledelse og innovasjon fordi det ligger i prestens tjenesteordning, samt som medlem av menighetsrådet. Selv om Dnk ikke er statskirke lenger, er presten en symbolbærer, og spiller en rolle i lokalsamfunn (Saxegaard, 2009).

Dette leder oss videre til trosopplæring som et eksempel når vi snakker om prestens rolle som leder av innovasjon. Hvorfor skal presten lede innovasjon innen trosopplæring når presten ikke sitter med ansvaret for trosopplæringen? Kateket eller menighetspedagog har undervisningsansvaret. Det er allikevel både prestens og menighetens ansvar å drive dåps- og konfirmasjonsopplæring. Plan for trosopplæring – «Gud gir, vi deler», sier følgende om menighetsprestens ansvar inn i trosopplæringen:

MENIGHETSPRESTEN skal ifølge tjenesteordningen (§ 2b) forvalte ord og sakrament slik at kristen tro og kristent liv fremmes, forrette kirkelige handlinger og utføre dåps- og konfirmasjonsopplæring. Menighetspresten har ut fra tjenesteordningen en sentral rolle i trosopplæringen. Soknepresten har et særlig ansvar i menighetsrådet ved utarbeidelse av lokal plan.

Det ligger altså til prestens tjenesteordning å utføre dåps- og konfirmasjonsopplæring, også kalt trosopplæring (Kirkerådet, 2010).

**Hvordan kan presten være strategisk leder?
Et blikk på trosopplæring som sted for innovasjon.**
Hvordan er trosopplæringen et viktig sted for innovasjon og strategisk ledelse for en menighet? I sin artikkel i boka «Menighetsutvikling i folkekirken», drøfter Heid Leganger-Krogstad problemstillingen «hvordan og hvorfor er trosopplæringen et drivhjul i menighetsutviklingen?» (Leganger-Krogstad, 2012) Kristendomsundervisningen ble tatt ut av

skolen, og kirken selv fikk oppgaven med å undervise barn og unge, i alderen 0-18 år i kristen tro og tradisjon. Gjennom trosopplæringsreformen overtok med andre ord kirken ansvaret for en systematisk opplæring for egne medlemmer. Slik trosopplæringen er bygget opp, er den tuftet på innovasjon. Trosopplæringsplanen viser et læringssyn som er basert på å dele. «Å utvikle strategier innebærer altså å dele og å lære.» (Leganger-Krogstad, 2012, s. 68). I artikkelens første del, hørte vi om hva det innebærer å være en lærende organisasjon. Videre fører det til at hele organisasjonen er åpen for læring på et dypere nivå. Å være i slik bevegelse gir også rom for innovasjon, basert på spørsmålene jeg stilte innledningsvis: «Hvor er vi?», «Hvor vil vi?» og «Hvordan kommer vi dit?». I Dnk som lærende organisasjon, og i utviklingen av trosopplæringen, har presten en sentral rolle med forutsetninger for å lede, legitimert gjennom tjenesteordning og sete i menighetsrådet, som vist under foredragets punkt om *hvorfor*.

Det finnes ulike fremgangsmåter for å jobbe systematisk med å utvikle en menighet. MUV, Agenda 1, FOKUS, Use your talents, NaMu er kjente forkortelser for dette. Hege E. Fagermoen bruker uttrykket: «å vikle ut en menighet» når hun i sin artikkel beskriver hvordan hun jobbet med dette da hun var sokneprest i Skjåk. Hun knytter prestens rolle som gudstjenesteleder sammen med trosopplæringen på en innovativ måte og viser oss med det hvilket spillerom presten har som pastoral leder, samt med å drive trosopplæring. Å vikle ut en menighet fordrer innovasjon (Fagermoen, 2011).

Strategiens *hva* blir til menighetens *hvordan*

«Hvor er vi?», «Hvor vil vi?» og «Hvordan kommer vi dit?». Dette er spørsmålene Sirris stiller i sin artikkel (Sirris, 2018). Presten skal bidra til å lede i retning mot et mål, men presten skaper ikke dette alene. Presten og menigheten må lære og skape sammen gjennom prosesser. Da er ikke prestens fremgangsmåte ensidig fokusert på produkt og plan, men inkluderer en bredere strategiforståelse med verdier og prosess, slik Mintzbergs femdeling viser oss. I møte med trosopplæringen vet vi målene

på abstrakt nivå gjennom planer, men hvordan kan det innovative arbeidet utvikle trosopplæringen hos oss? Da trenger vi å lære av prosessen, samt være en lærende organisasjon.

Presten som del av samarbeid og samskaping

Samarbeid og samskaping er to begreper vi kan gjøre nytte av i forståelsen av hvordan presten kan lede innovasjon. Samarbeid er basert på tillit, gjensidig ansvar og likeverd (Orvik, gjengitt i (Sirris, 2022, s. 124)). Det krever at man har en pågående samtale og sørger for felles forståelse slik at samarbeid er basert på gjensidighet fremfor konkurranse. I menighetskontekst kan vi snakke om samarbeid på tvers av faggrupper, menighetsgrenser, og med frivillige. For å få til et godt samarbeid, trenger man tid og rom for å bygge et sunt og velfungerende samarbeid bestående av tilstrekkelig informasjon, erfaringer og kunnskap. Man er også avhengig av gjensidig tillit mellom samarbeidende parter (Sirris, 2022, s. 124). Godt samarbeid gir mulighet for innovasjon.

Samskaping kommer av det engelske ordet «co-creation» (Røiseland & Lo, 2019, s. 52). Røiseland og Lo bruker i sin artikkel eksempler fra det private næringsliv når de beskriver begrepet innhold. De viser til at når kunder er aktive i en verdiskapingsprosess, er sluttverdien skapt i fellesskap mellom kunden selv og en annen aktør. I offentlig sektor er det sagt: «... at offentlige og private og/eller sivile aktører arbeider sammen gjennom å dele kunnskap og ressurser med hverandre.» (Røiseland & Lo, 2019, s. 54)

Hvis vi skal overføre denne forståelsen til vår kontekst, handler det om å skape sammen med andre aktører som ikke er interne krefter. Det kan være kommunen, en organisasjon eller andre aktører. Kobro definerer det slik:

Samskaping er en form for samarbeid som kan foregå som et individuelt samarbeid mellom fagpersoner i offentlig sektor og mennesker i sivilsamfunnet, eller som et institusjonelt samarbeid mellom frivillige organisasjoner og offentlige organisasjoner. Samskapingen foregår som en koordinert

aktivitet som sikter seg inn mot å utvikle, iverksette og levere tjenester på en måte som gir brukerne av slike tjenester et bedre eller vesentlig annerledes tilbud. (Kobro, 2022, s. 19)

Sirris beskriver det slik: «...er innovasjon å finne løsninger sammen med andre, som en type samskaping.» (Sirris, 2022, s. 223). Både samarbeid og samskaping kan gi rom for innovasjon.

Trosopplæring i Marielund menighet, en case

Hvordan kan presten være strategisk leder i dette? Hvis vi skal svare ut fra et trosopplæringsperspektiv, kan vi vise til en tenkt case i en tenkt menighet, Marielund. I Marielund menighet har de en godkjent trosopplæringsplan som stab og menighet har utviklet sammen. Nå er det tid for revisjon av planen, og presten har et ønske om å jobbe mer utadrettet med menighetens trosopplæring i lokalmiljøet med samskaping. De ønsker også et tydeligere internt samarbeid mellom stab og frivillige. Menigheten setter av tid til å jobbe sammen som stab og MR, og kommer raskt opp med en beskrivelse hvor menigheten er per i dag. De benytter også verktøyet «Kirka vår» for å få oversikt over hvilke aktiviteter Marielund menighet allerede har. Stab og MR samler seg om retningen, og presten leder samtalen. De velger fasen 4-5 år og vil benytte seg av mulighetene som ligger i å være kirke i en jordbrukskommune. «Hvor vil vi?» blir besvart med: en høsttakkefest i samskaping med nærmiljøet. «Hvordan kommer vi dit?» blir samtalens hovedfokus som gjør at kreativiteten får plass.

I dette eksemplet gjør innovasjonens dimensjoner seg gjeldende; fornyende, involverende, praksisnært og kontinuerlig. Det er fornyende ved at menigheten flytter seg ut av kirkens egne rom og ut i bygda, involverende fordi stab og råd samhandler - også med bygda, praksisnært ved å ha blikket på gjennomføringen av det konkrete opplegget, og kontinuerlig fordi dette får plass inn i revisjonen av planen, og derfor legger premisser for menighetens trosopplæring. Som lærende organisasjon, kan Marielund søke støtte og ideer i hvordan andre menigheter har jobbet med liknende aktiviteter som de nå har ønsker for. Både samarbeid mellom ulike faggrupper, andre menigheter i prostiet, frivillige

kan oppstå gjennom innovative initiativer. Også samskaping med andre instanser i lokalmiljøet som bondelaget, sanitetsforeningen, barnehager eller kommune har også plass i denne fasen. Presten har gjennom sin rolle som pastoral leder med ansvar for strategisk og åndelig utvikling, har en naturlig lederfunksjon, legitimert gjennom tjenesteordningen.

Presten som leder av innovasjon – hva, hvorfor og hvordan?

I denne artikkelen om presten som leder for innovasjon, har jeg svart på tre spørsmål: *Hva* er strategi og innovasjon? *Hvorfor* skal presten drive strategisk ledelse? *Hvordan* kan presten være strategisk leder? Jeg har brukt menighetens trosopplæring som kontekst for eksempel og refleksjon. Stab og råd må jobbe sammen for å være lokal kirke på nye måter, samlet rundt felles mål og retning. Da er strategi og innovasjon verktøy vi kan benytte oss av. Kort oppsummert, mener jeg presten med frimodighet bør ta rollen som leder av innovasjon, også i trosopplæringen, med forankring i tjenesteordningens §2b og §10.

Kildeliste

Arnulf, J. K. (2020). *Hva er ledelse* (2. utg.). Universitetsforlaget.

Den norske kirke. (2023). *Menighetsråd/sokneråd*. Den norske kirke. <https://www.kirken.no/nb-NO/om-kirken/slik-styres-kirken/menighetsrad/>

Fagermoen, H. E. (2011). “Å vikle ut en menighet”: En fortelling om stedegengjøring, involvering og fleksibilitet. *Luthersk kirketidende, Årg. 146, nr. 7 (2011)*, 188-191.

Kirkerådet. (2010). Gud gir – vi deler. Plan for trosopplæring i Den norske kirke. Hentet 15.05.2023, fra https://ressursbanken.kirken.no/contentassets/928c14c4228c43f3aa826994bb0b01a0/plan_trosopplaering_bokmaal.pdf

- Kobro, L. U. (2022). LA OSS SKAPE NOE SAMMEN!
En veileder i lokalt samskapende diakonalt arbeid. Hentet 15.05.2023, fra https://www.ka.no/_service/300851/download/id/743309/name/La+oss+skape+noe+skape+noe+sammen+++web+august+2022.pdf
- Leganger-Krogstad, H. (2012). Trosopplæringen som drivhjul i menighetsutvikling? Fellesskapslæring i kirken. I *Menighetsutvikling i folkekirken: Erfaringer og muligheter* (s. 67-86). IKO-forlaget.
- Tjenesteordning for menighetsprester. (2016). *Tjenesteordning for menighetsprester*. Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2016-04-11-1814>
- Mintzberg, H., Ahlstrand, B. W. & Lampel, J. (2009). *Strategy Safari: The Complete Guide through the Wilds of Strategic Management* (2. utg.). FT Prentice Hall.
- Røiseland, A. & Lo, C. (2019). Samskaping – nyttig begrep for norske forskere og praktikere? *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*, 35(1), 51-58. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2936-2019-01-03>
- Saxegaard, F. (2009). Presten som symboliserende, strategisk og samhandlende leder: En modell for sokneprestens lederskap i folkekirken. *Halvårsskrift for praktisk teologi, Årg. 26, nr. 2* (2009), 17-28.
- Sirris, S. (2018). Marionetter eller dirigenter? *Scandinavian Journal for Leadership & Theology*, 5. <https://doi.org/10.53311/sjlt.v5.34>
- Sirris, S. (2022). *Profesjon og ledelse i Den norske kirke*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk/NOASP (Nordic Open Access Scholarly Publishing). <https://doi.org/10.23865/noasp.154>
- Yukl, G. A. (2013). *Leadership in organizations* (8. utg.). Pearson.

Tekstgjennomganger

3. søndag i påsketiden

23. april 2023

Esek 34,11–16 Den gode gjeteren
eller Apg 2,36–41 Vend om og la dere døpe
1 Pet 2,20–25 Nå er Kristus stått opp
Joh 21,1–14 Peters fiskefangst

Mirakel i sorgens stund

Det er tredje søndag i påsketiden. Jesus har blitt spyttet på, pisket og hånt, dømt til døden ufortjent og uskyldig. Hengt sårbar og alene på korset foran – og for – alle de han er glad i. Påsketiden er en tid for ettertanke og takknemlighet, men også å la seg selv få lov til å kjenne på det vonde, sorg og lidelse, og samtidig vite at én allerede har gått, og går, sammen med oss gjennom det som måtte oppstå i livet. I dag får vi høre om at Jesus åpenbarer seg nok en gang for disiplene i et fiskefangst-mirakel.

Joh 21, 1-14

Dagens pretekst er hentet fra Johannesevangeliets epilog. Johannesevangeliet kan deles inn slik:

- Prolog 1,1-18
- Hovedfortellingen i evangeliet 1,19-20,31
- Innledning 1,19-51
- Første hoveddel: Jesu offentlige virke 2,1-12,50
- Andre hoveddel: Jesu avskjed, død og oppstandelse 13,1-20,31
- Epilog og sluttord 21,1-25

Dagens prekmentekst kan deles inn i tre deler; vers 1-3, 4-8, og 9-14. I vers 1-3 blir fiske-ekskursjonen introdusert. I Johannes-evangeliet er det vanlig at handlingen blir introdusert med sted, tid og karakterene som er med i hendelsesforløpet. I vers 4-8 skjer selve mirakelet, og i vers 9-14 omtales måltidet med fisk og brød.

Et viktig poeng i Johannesevangeliet er at Jesus åpenbarer sin herlighet. Forfatteren av evangeliet beskriver folket på den måten at de ikke forstår Jesus. Er det det samme med disiplene når de ikke forstår at det er Jesus som åpenbarer seg for dem etter hans død? Nei, i motsetning til de synoptiske evangeliene har forfatteren av dette evangeliet vist at disiplene vet hvem Jesus er allerede fra første stund: "Vi har funnet Messias" (1,41). Så disiplene vet allerede hvem Jesus er, men etter hans død og oppstandelse tar det litt tid for dem å skjønne at det virkelig er Jesus! Det er ikke før i vers 12 at det står: "Jesus sa til dem: "Kom og få mat!" Ingen av disiplene våget å spørre ham: "Hvem er du?" De visste at det var Herren". Men Disippelen som Jesus hadde kjær skjønte det først! I vers 7 står det: "Disippelen som Jesus hadde kjær, sa da til Peter: "Det er Herren."

I prekmenteksten er vi ved Tiberiassjøen. Jesus har i teksten før dagens tekst åpenbart seg for sine disipler, og han gjør det også her. Han møter dem på stranden om morgenen, der hvor disiplene har lagt ut på sjøen for å fiske. Disiplene får ingen fisk den natten, men Jesus ber dem om å kaste ut garnet på høyre side av båten. Der får de haugevis med fisk. Etter fiskefangsten står Jesus på land og tar dem imot med bål, fisk og brød.

Tid

Noe jeg legger merke til i denne teksten er når på dagen dette skjer. Jesus åpenbarer seg for dem om morgenen. Jeg får umiddelbart assosiasjon til påskemorgen - Jesu oppstandelse, da Maria Magdalena finner Jesu grav tom. Kanskje kan man tenke på "morgenen" som en ny start. Påskemorgen som en ny start. En ny dag med nye muligheter. "Jesus er ikke lenger i graven"; nei, akkurat nå er han ved Tiberiassjøen for å møte vennene sine.

Peter og disippelen som Jesus hadde kjær

I teksten nevnes noen disipler ved navn, og noen ikke.

Disippelen som Jesus hadde kjær er en gåtefull karakter i Johannesevangeliet, og denne karakteren finnes bare i dette evangeliet. Hvem er han? Eller henne? Hen? Forfatteren av evangeliet fremstiller disippelen som en som står Jesus nær og er tilstede i de sentrale situasjonene. Her leser vi også at disippelen som Jesus hadde kjær, var den første som sa “Det er Herren.”

Simon Peter møter vi ofte i evangeliene, og han har en viktig rolle. Han er den som skiller seg ut mest, roper høyt, og han gjør kanskje ting uten å tenke seg helt om bestandig. Jeg personlig synes han er en fantastisk karakter, og jeg kan av og til humre for meg selv av alle utsagnene hans. Jeg ser at Jesus er viktig for Simon Peter. Simon Peter gjør alt for Jesus! Etter at disippelen som Jesus hadde kjær sier til Peter at det er Jesus, kan jeg nesten se for meg Peter springe ut i vannet for å kaste garnet ut på høyre side av båten, fordi han vet at det Jesus sier vil gi dem i overflod. Og Peter og disiplene fikk 153 fisk i alt.

Ville du gjort det samme som Peter? Stolt såpass mye på noen som har oppstått fra de døde? For var det virkelig Ham? Peter tok sjansen!

Disiplenes tilstand

Jeg prøver å forstå disiplenes tilstand, men klarer det ikke helt. Disiplene har nettopp mistet en nær og kjær venn, en ledsager, hyrde, deres Messias, og her i teksten leser vi at de drar ut og fisker. Å fiske var noe de gjorde til daglig. Arbeid i hverdagen. Jeg hadde heller sett mer for meg en vennegjeng som fortsatt var i dyp sorg, samlet og kanskje tatt seg fri fra arbeidet i en liten periode. Det gjorde ikke disse disiplene. Det var kanskje ikke sånn man gjorde det på denne tiden, at man dro ut å gjorde hardt fysisk arbeid uansett hva som skjer i livet, både i sorger og i gleder. Det kan være godt å ha noe å gjøre i sorgens mørke rom. Få tankene over på noe helt annet. Kjenne på kroppen at man fortsatt fungerer. Sorg kan være fysisk og psykisk krevende. Sorgen kan gjøre en utmattet, innesluttet og følelsesladd. Å ha en

konkret ting å gjøre, som å fiske, gjorde kanskje at disiplene fikk dagen til å bli innholdsrik på et vis, og de var samlet om det de kunne best.

“Sorg er en dyster følgesvenn” synger Bjørn Eidsvåg i sangen “Evig hvile”. Det har han nok rett i. Sorg over et menneskeliv vil alltid være der, uansett om livet ble eller ikke fikk se dagens lys fra mors liv. Disiplene hadde nok sorgen som en dyster følgesvenn mens de dro opp garnet den natten.

Mirakelet

Som sagt er Simon Peter en spesiell karakter. Han har mistet en viktig venn og bestemmer seg for å fiske, og han får med seg de andre disiplene. Men den natten får de ingen fiskefangst. Kastet de garnet på den rette siden? I teksten står det at Jesus ber dem om å kaste ut garnet på høyre side av båten. Kan det sies at det finnes en slags “lykkeside” av båten? Hvorfor akkurat denne siden av båten? Liker fisken seg bare på høyre side? Totalt fikk de 153 fisk - det er omdiskutert om det ligger noe symbolsk ved dette tallet. Mye fisk var det i alle fall!

Måltidet

I teksten kan vi lese at Jesus åpenbarer seg to ganger for disiplene ved Tiberiassjøen. Første gang på stranden, og så ved bålet. Jesus har ordnet et bål med brød og fisk til dem, etter en skuffende natt på sjøen. Disiplene vet at det er Jesus som står der og har ordnet for dem, som han har gjort så mange ganger før, men de tør ikke spørre ham ut om hvem han er, fordi de vet innerst inne at det er Han.

Avslutning

Vi har i teksten i dag fått være med Jesus og disiplene på stranden ved Tiberiassjøen. Vi har hørt om fiskefangsten om natten som ikke var en suksess, om mirakelet som førte til haugevis med fisk, og om måltidet Jesus stelte i stand for disiplene på stranden den morgenen. Jesus åpenbarer sin herlighet for sine nære og kjære venner, ønsker dem hell og lykke med god fangst, og steller i stand til en festfrokost for dem. Jesus viser sin herlighet, kjærlighet og

vennlighet i sorgens rom. Viser dem at han er fortsatt med dem og vil fortsatt være der for dem. Forfatteren av evangeliet forteller at disiplene forstod at det var Jesus, men ville du gjort det?

Salmeforslag

144 – Du låg og skalv av angst på kne

194 – Jesus lever, graven brast

199 – Å salige stund uten like

203 – De trodde at Jesus var borte

620 – Hellige mysterium

4. søndag i påsketiden

30. april 2023

Jes 54,7–10 Herrens fredspakt
eller Apg 9,36–43 Tabita vekkes opp
Fil 3,12–14 Jeg jager fram mot målet
Joh 16,16–22 Sorgen skal bli til glede

Jesu fødselsveer

På en underlig måte henger fødsel og død sammen. Kanskje fordi det er det eneste sikre vi vet om denne tilværelsen. Kanskje fordi det er opplevelser som blir delt av absolutt alle mennesker i verden. Vi er alle kommet fra en livmor og født ut i verden og vi skal alle engang forlate denne verdenen ved å dø. Derfor tenker jeg at denne hendelsen er de mest hellige vi som mennesker står ovenfor, både i vårt eget liv og i andres. Når begge hendelser er like menneskelige, og Jesu fødsel dreier seg om det at Gud kom til jorden ble menneske på alle måter, da er det også naturlig at Jesus bruker bildet på en fødende kvinne når han snakker om sin egen død.

Samtidig snakker Jesus om disiplene. Jesus vet at de begynner å ane dybden i det han forteller. Det begynner å gå opp for dem at Jesu ferd her i verden nå har egget opp så mye motstand at det vil kreve hans liv. Dette gjør dem redde. Jesus legger ikke skjul på at de vil oppleve forfølgelse fordi de har fulgt ham. Han bekrefter at dette vil bli vanskelig, det vil bli smertefullt og hardt. Han verken reduserer alvoret i det de vil oppleve, eller lover å hindre smerten det vil føre med seg. Isteden sammenligner han prosessen med en fødsel.

De av oss som har kjent den kraften rive i kroppen, vi kan i alle fall skjønne hva han mener. Og de som ikke har kjent det kan nok, til en viss grad, leve seg inn i det å skjønne at her snakker Jesus om ekte kamp og smerte. Og på den tiden evangeliet ble skrevet, var nok dette bildet enda mer dramatisk enn i Norge i dag. I mangel på medisinsk kunnskap var det en klar risiko for at mor og eller barn skulle dø under fødsel. På den måten hang også fødsel og død enda mer reelt sammen. Men bak smerten ligger et håp og et løfte. Smerten er ikke bare midlertidig. Den har også en mening. Smerten har en oppgave. Den skal drive frem nytt liv. Og det nye livet som blir båret frem gjennom smerten, handler om at forbindelsen mellom Gud og mennesker blir gjenopprettet ved Jesu død og oppstandelse.

Et annet aspekt ved bildet av den fødende kvinnen er at vi blir minnet om livets gang. Livet som gjennom sine forskjellige faser møter oss med utfordringer og gleder. En salme som bringer dette spesielt frem er Villhelm Birkedals «Jeg så ham som barn»:

*1. Jeg så ham som barn med det solrike øye
i regnbuens glans på de hjemlige høye;
han kysset mitt kinn, og vi lekte med stjerne,
mens korset stod skjult mellom løv i det fjerne.*

*2. Jeg så ham som ungdom i livskraftens morgen,
da ånden fløy høyt imot herlighetsborgen;
han vinket min sjel, og jeg glemte det lave,
hans ild kastet glans på forkrenkelsens grave.*

*3. Jeg så ham som mann i den modnere sommer,
da synderen skalv for den hellige dommer,
da hjertet slo tungt og mitt hode var senket
og dødstanken strengt hadde livsmotet lenket.*

*4. Først da fikk jeg kjenne hans salige nåde,
først da løstes korsets, forargelsens gåte,
først da lærte hjertet å favne den byrde
som han har meg rakt, den forbarmende hyrde.*

*5. Først da fikk jeg sagt ham hva før jeg ei visste,
at han er den første og han blir den siste,
først da fikk jeg sagt at med ham vil jeg følge
i liv som på dødens den rullende bølge.*

*6. Og engang jeg ser ham når lyset nedbrenner,
da rekker jeg mot ham de segnende hender;
når hjertet står stille og øyet vil briste,
da hilser jeg ham med et smil, med det siste.*

I forhold til dagens tekst ser vi den tette forbindelsen mellom mysteriet om Jesu død på korset og livets tunge stunder. Korset som kan være langt i bakgrunnen i de gode tider, i barnets lek, men også, heldigvis når vi er voksne. Korsets smerte som er så nærme når livet røsker. Gåten omkring det at Jesus måtte lide å dø, og svaret som forfatteren av salmen kommer frem til: Det er i møte med Jesu lidelse på korset at vi også kan kjenne fellesskapet med Ham som medlider. Det er når vi kjenner vår egen angst for døden, at vi også kan møte en Jesus som ikke bare døde, men som gir livet i gave til oss gjennom den døden. «På livets og dødens omskiftende bølge».

Derfor handler ikke bare teksten om disiplenes og vi som er hans etterfølgere sin angst og smerte. Den handler også om Jesus selv og hans forhold til sin kommende død. Den fødende kvinnen er også Jesus selv. Når Jesus bruker ordene «hennes time er kommet» er dette den nøyaktig samme ordlyd som brukes gjennom hele evangeliet når Jesu kommende død blir omtalt. Begrepet «Jesu time» er et gjennomgående tema i hele Johannes-evangeliet, og kommer spesielt tydelig frem når man leser den greske grunnteksten. Den fødende kvinnes lidelse er bildet på det som i andre evangelier er historien om Jesus i Getsemane når han ber om at begeret skal passere ham, altså at han skal slippe lidelsen. Også Jesus fikk kjenne på den allmennmenneskelige redsel foran lidelse og død. Jeg tenker på det som «Jesu fødselsveer».

Vi lever i en verden som visst kan kjenne på usikkerheten. En verden der lidelse, uro og smerte har grodd enda tydeligere frem.

Vi kan noen og enhver blir engstelige for fremtiden og slite med det samme som disiplene, selve troen på at Jesu løfter ikke holder, at det han sier blir for gåtefullt, for langt fremme. Da kan vi kanskje finne litt trøst i disse bibelordene. Jesu fødselsveer er engstelsen foran den smerten han skal igjennom for å føde det nye livet for menneskeheten. Gjennom denne prosessen der Jesus lider og dør, fødes menneskenes håp inn i verden. Smertens gåte blir forløst ved at menneskeheten kan oppnå et fellesskap med Gud igjen. Et fellesskap der de kan be til ham, ha samfunn med ham være hans venner og oppnå fullkommen glede.

Salmeforslag

284 – O, store Gud, når jeg i undring aner

470 – Kven veit vel om den urett eg leid

334 – Jeg så ham som barn

604 – Jesus, livets sol og glede

479 – Fordi han kom og var som morgenrøden

1. mai

mandag 1. mai 2023

Jes 58,6–10 Den rette faste: å bryte åk
1 Joh 4,16–21 Vi elsker fordi han elsket oss først
Luk 6,31–36 Gjør godt og vær barmhjertige

Forskjellene øker

Jeg har alltid tenkt at jeg er ordentlig stolt av landet jeg kommer fra. Når folk har spurt meg om Norge, og hvordan det er å bo i dette kalde, langstrakte og lille landet, har svaret mitt alltid vært at jeg ikke kunne tenke meg å bo noen andre steder. Jeg har alltid tenkt at jeg er ekstremt heldig som bor her. Det er mye med Norge som kunne vært bedre, men samfunnet vårt er bygd på noen grunnleggende verdier, som gjør landet godt å bo i. Forskjellene i Norge har lenge vært små. Vi har høy tillit til hverandre og til samfunnet. Vi alle er en del av et fellesskap som tar vare på oss når vi er syke, når vi faller utenfor. Fellesskapet vårt sørger for at alle får de grunnleggende behovene sine dekket. Og det sørger for å holde forskjellene nede, blant annet ved at alle får mulighet til å gå på skole og ta seg utdanning, enten du er sønn av skipsrederen, eller datter av skomakeren. På grunn av dette har Norge gjennom årene hatt et sterkt immunforsvar mot kriser. Vi klarte oss bedre enn mange gjennom finanskrisen i 2008, og vi klarte oss bedre enn mange under Corona-pandemien. Samtidig er tilliten og fellesskapet sårbart. De rikeste ti prosentene i landet har blitt mye rikere siden 2010, de laveste femti prosentene har knapt hatt noen økning. Samtidig har vi de seneste årene sett en økning i barnefattigdom i Norge. Forskjellene i Norge øker. Vi har også vært vitne til at landets rikeste rømmer landet for å slippe å betale skatt. Hva betyr det når forskjellene i samfunnet øker?

Og hva gjør dette med tilliten, og det sterke fellesskapet? På en dag som 1. mai er det kanskje nettopp disse spørsmålene som skal stilles i kirka. Kanskje skal kirka på denne dagen vise at man også er på lag med de i samfunnet som har minst. Og kanskje viktigst burde kirka på denne dagen understreke at vi alle er en del av det samme fellesskapet, der vi er avhengig av hverandre, der vi viser hverandre nestekjærlighet og der vi drar lasset sammen. For uten fellesskapet er vi sårbare. Dette er dagen kirken kan være konkret med hva nestekjærlighet kan bety.

Jeg ble fortalt en historie da jeg jobbet som prestevikar i Nordfjord prosti i fjor sommer, som jeg syns illustrerte dette godt. I dette området har en av de viktigste inntektskildene vært fiske. Sånn har det vært i mange år. Området er rikt på fisk, men er også et området preget av uvær og storm på havet. Når det stormet som verst, gikk det utover båtene som lå til kais. Dersom man ikke dro opp båtene før stormen inntraff, sto man derfor i fare for å miste båten. Dette var kritisk, da man mistet middelet til sin viktigste inntektskilde. Praksisen var derfor at når stormen var på vei, så dro man ikke bare opp sin egen båt, de som rakk frem i tide dro også opp båtene til de som ikke var der. Dersom noen skulle være så uheldig å miste båten sin, bidro fellesskapet med materiale til å lage ny båt. En annen historie har jeg fra en liten øy i Nord-Norge der slekta er fra. Jeg har flere ganger blitt fortalt at når noen mista mannen sin på havet, stilte fellesskapet på den lille øya opp med hjelp til hele familien. Slike historier finner man over alt i landet vårt. I dette kalde, langstrakte og lille landet har vi en tradisjon for at fellesskapet stiller opp og tar vare på mennesker som havner i krise. Vi har vært avhengig av det, for uten fellesskapet er vi sårbare.

Den gyldne regel

Dagens tekstrekke kan leses på mange måter. Men kanskje kan viktigheten av fellesskapet og solidaritet med de som har minst leses som en rød tråd i alle tekstene. La oss begynne med prekenteeksten. I denne teksten finner vi den gyldne regel, og kanskje et av de mest kjente bibelsitatene: «Slik dere vil at andre skal gjøre mot dere, slik skal dere gjøre mot dem.» Teksten avsluttes med «Nei! Elsk deres fiender, gjør godt og lån bort

uten å vente noe igjen. Da skal lønnen deres bli stor, og dere skal være Den høyestes barn. For han er god mot de utakknemlige og onde. Vær barmhjertige, slik deres Far er barmhjertig.» I denne teksten ligger det ikke en tanke om hver person for seg selv. Denne teksten er dypt medmenneskelig og relasjonell. Vi står i en sammenheng med de menneskene som er rundt oss. Med andre ord, så står vi i et fellesskap. Det som særlig knytter teksten til denne dagen, er hva man skal gjøre i dette fellesskapet. Man skal handle slik man vil at andre skal gjøre mot en, og man oppfordres til å være barmhjertig. Man skal elske sine fiender, og låne bort uten å vente noe igjen.» Kanskje passer denne teksten så godt, fordi den minner om hvordan man opptrer i et fellesskap, enten det er vårt store samfunnsfellesskap, eller fellesskapet på en liten øy. Man drar opp båten til naboen, fordi det er det man vil at andre skal gjøre mot en, om man skulle være så uheldig å ikke være der når båten er i ferd med å fyke på havet. Man betaler skatt så de med alvorlig sykdom får den helsehjelpen man har behov for, man betaler skatt så alle får mulighet til utdanning. Dette gjør man nettopp også av samme grunn. Man vet at samfunnsfellesskapet også betaler for din eller dine barns utdanning, og vil betale for deg dersom du selv skulle bli alvorlig syk. Det er dette som skaper tillit og fellesskap i et samfunn. Man kan dermed si at et grunnfundament i sterke fellesskap som det norske nettopp er «Slik dere vil at andre skal gjøre mot dere, slik skal dere gjøre mot dem.»

Den som elsker Gud, må også elske sin bror.

I denne teksten settes kjærlighet som en motsetning til frykt. I denne teksten står det om Guds fullkomne kjærlighet til mennesket. Men det står også at den som elsker Gud også må elske sin bror. Jeg tror det ligge mye visdom i sitatet «I kjærligheten finnes det ikke frykt: Den fullkomne kjærligheten driver frykten ut.» Liket som frykten forsvinner når man er fullendt i guds kjærlighet, kan man også tenke seg til at frykten drives ut når man blir møtt med kjærlighet fra sine medmennesker. Det er et dypt menneskelig behov å høre til. Man er sårbar om man står alene. I kjærligheten man blir møtt med fra andre ligger det kanskje derfor også en trygghet. Man står ikke lenger alene, men man står i et fellesskap med andre mennesker, som passer på deg,

og sørger for deg. Et annet fundament i fellesskap kan derfor også tolkes som: «I fellesskapet finnes det ikke frykt: Kjærligheten i fellesskapet driver frykten ut.»

Løse urettferdige lenker

I de to tekstene jeg allerede har gjennomgått er budskapet viktigheten av fellesskap, og viktigheten av å møte andre og bli møtt med kjærlighet. At Jes 58,6-10 er den valgte teksten fra Det gamle testamentet føles nesten som en naturlig inngang i gudstjenesten. For man har fått understreket viktigheten av fellesskap. Men hva forventes det at vi skal gjøre i dette fellesskapet. Hva legges i «Slik dere vil at andre skal gjøre mot dere, slik skal dere gjøre mot dem.» I GT-teksten står dette ganske tydelig. I denne teksten skrives det om fasten, og kan forstås som en oppfordring til å handle. Man skal løse urettferdige lenker, sette undertrykte fri og bryte hvert åk i stykker. Så skal man også dele sitt brød med de sultne, la hjelpeløse og hjemløse komme i hus, se til den nakne og kle ham, og ikke snu ryggen til sine egne. Slik som med preteksten, ligger det ikke en tanke om hver mann for seg selv. Her oppfordres man som enkeltindivid til å handle i et fellesskap, handle med sine medmennesker. Både i større og mindre fellesskap, der man skal ta vare på sin neste og ikke snu ryggen til, slik de som dro opp båten ikke snudde ryggen til hverandre, slik som fellesskapet ikke snudde ryggen til enken, da hun mistet mannen til sjøs. Slik som når vi betaler skatt, da snur man ikke ryggen til den alvorlige syke, eller skomakerdatteren som vil ta seg høyre utdanning. Så skrives det også om det man kan tolke som fellesskapets ansvar. I Jesaja-teksten står det «Nei, dette er fasten jeg har valgt: å løse urettferdige lenker, sprengte båndene i åket, sette undertrykte fri og bryte hvert åk i stykker.» Mens delen om å ikke snu ryggen til sine egne og mate de sultne med brød (jes 58, 6), oppfordrer individet til handling, fremstår Jes 58, 5 mer som et ideal for et fellesskap: «dette er fasten jeg har valgt, å løse urettferdige lenker, sprengte båndene i åket, sette undertrykte fri.» Dette kan sammenliknes med idealene vi har i vårt fellesskap, hvor våre grunnleggende behov blir dekket, der vi er garantert hjelp om vi faller utenfor, der forskjellene er små, der vi har like muligheter.

Gjennom alle tre tekstene, kan man dermed se en rød tråd av fellesskap og solidaritet med sin neste. Bibeltekstene viser oss viktigheten av det, og den oppfordrer oss til å handle, både som enkeltindivider og som fellesskap. Kanskje er det dette vi skal ta med oss i 1. mai-prekenen dette året. Hvor viktig disse fellesskapene er for oss. Særlig når vi opplever økt ulikhet, millionærer som rømmer landet og økt barnefattigdom.

Passende for dagen avslutter jeg med et passende utsnitt av en av mine favoritt-arbeidersanger, «Ta hverandre i handa og hold».

*Det finns de som har snudd seg og gått;
som tror frihet er no' man har fått.
De vil smi for seg selv, tror på evner og hell.
Slike folk har vår framtid forrådt.*

*Nei, nå gjelder det mere enn før!
For hvis samholdet rakner og dør,
venter fiender nok som vil splitte vår flokk.
Og vår flamme blir aske og glør.*

Lykke til med prekenarbeidet for denne dagen,
Og god 1. mai-feiring!

Salmeforslag

734 – Guds kjærleik er som stranda og som graset

197 – Deg være ære

Til ungdommen

6. søndag i påsketiden

14. mai 2023

Jer 29,10–14 Fredstanker, fremtid og håp
eller Apg 16,25–40 Paulus og Silas løslates
1 Joh 5,13–15 Han hører når vi ber
Luk 18,1–8 Enken og dommeren

Bønnens byrde og mulighet

Denne søndagen er det utholdenhet i bønn som er tema. Dette er et følsomt emne. Mange har erfaringer av at de har fått bøttesvar, andre har følt seg forlatt av Gud. Det er viktig å ha en viss balanse i forkynnelsen. Jeg vil inspirere menigheten til å be, men jeg vil ikke skape falske forhåpninger ved å fornekte virkeligheten. De siste ukene har jeg bedt mye for en som har en såkalt uheldbrelig sykdom. Da merker jeg at det er både godt og vondt å be. Godt fordi Gud er der som håp, trøst og mulighet. Vondt fordi sykdommen virker uovervinnelig.

Dagens tekster oppfordrer oss til å stole på Gud og søke ham av et helt hjerte. Jesus setter fram for oss et forbilde: En enke som har lidd urett. Hun setter seg ikke ned i resignasjon og selvmedlidenhet. I stedet går hun gang på gang til den lokale dommeren for å fremme sin sak. Dette gjør hun på tross av dommerens tvilsomme rykte. Han er en dårlig mann som ikke tar Guds krav på alvor. Han elsker verken Herren Gud eller sin neste som seg selv. I teksten står det at han ikke frykter Gud eller tar hensyn til noe menneske. Vi kan si at han er totalt uskikket til sitt embete, men likevel kan han påvirkes gjennom utholdende klaging. Hvor utholdende skal vel ikke vi da være, som har en rettferdig og lydhør Herre?

Den norske kirkebønnen har som regel noe reallt og usentimentalt over seg. Den oser ikke av forventning om endring. Det er mer at vi kommer fram for Gud og minner om en rekke temaer som vi mener han burde være opptatt av. Vi maser ikke på noen måte. Vi bare nevner at det ville vært fint om Gud kunne steppe opp litt. Det bønneidealet vi møter i dagens tekst er ganske annerledes: Enken er aggressiv i sitt uttrykk. Så aggressiv og ivrig at dommeren gir etter. Det er lett å kjenne på et forventningspress. Forventes kanskje noe liknende fra oss for at vi skal få se resultater av vår bønn?

Det er lett å tenke at følelser og holdninger er gjensidig utelukkende. Det går vel ikke an å være både forventningsfull og ydmyk? Jeg tror vi trenger å øve oss på å ha motstridende strømmer i livene våre. Mange kaller det «å komme ut av komfortsonen». Da kan det skje endring både i oss selv og i omgivelsene. Kanskje er det den forventningsfulle troen som etterlyses helt i slutten av dagens tekst? En tro som tør å sette ord på det vi trenger fra Gud for at retten skal vinne fram på jorden. «Når Menneskesønnen kommer, vil han da finne troen på jorden?»

Synet på bønn er ulikt i forskjellige kristne miljøer. Noen opplever bønn som en rituell plikthandling, mens andre ser på bønningen som et våpen i en åndelig krigføring. For noen kristne er bønningen mest rettet mot en selv: «Bønningen forandrer ikke virkeligheten, men den kan endre min opplevelse av og deltakelse i den.» For andre er den målrettede bønningen et kjennetegn på den troen som erobrer nytt land og bygger Guds rike. Det må vel sies at dagens tekster lener seg mer mot den siste retningen: Inderlig bønn skaper endring.

I arbeidet med disse tekstene har to sanger kommet til meg. Nick Caves kjærlighetssang «Into my arms» og Gunstein Draugedalens innspilling av klassikeren «Det er makt i de foldede hender» (Trygve Bjerkheim, 1955). Begge sangene starter med å slå fast dikterens syn på bønn.

“I don’t believe in an interventionalist God,” sier Nick Cave.

Hans tro er en jakt på forutsigbarhet i verden. Guds inngripen på vegne av de troende vil han ha seg frabedt. Men likevel ligger det en dårlig skjult lengsel om Guds inngripen i hele sangen: "I don't believe [...] but if I did I would kneel down and ask Him ..."

Hadde jeg trodd, ville jeg bedt om ... Ofte er det i dette skygge-landet mellom tro og tvil at den modne troen dannes. Å tro er ikke å selv gå i vranglås, men å se at Gud åpner stadig nye dører og nye perspektiver. Å tro er mer en kreativ prosess enn en maktkamp. Noen ganger handler troslivet om å «gå i tro», det vil si å gjøre ting som forutsetter en levende tro. Det kan være lettere å erfare Guds inngripen dersom en selv har satt seg i bevegelse. Det kan ligge mye falsk ydmykhet i det å sette seg ned og vente på Guds ledelse.

Bjerkrheim er på sin side ikke i tvil om bønnens positive kraft. «Det er svar underveis!» Det er Guds løfter som er bønnens grunnfjell. Likevel er det ordene fra «Vår Far» som ligger under som en grunntone: «La viljen din skje på jorden slik som i himmelen.» I sangen blir bønnen en livsstil som handler om overgivelse, ikke trylling. Noen steder i teksten kan den kristelige billedbruken bli så tydelig at det gjør vondt i øynene. For meg skjer dette når «engler kommer med bud» og «svake hender foldes», men jeg kan ikke fri meg fra at teksten er født ut av ekte livserfaring. Det er et troende menneske som deler fra sitt bønneliv. Det er spennende å manøvrere i landskapet mellom den velformulerte agnostikeren Cave og den brennende tradisjonalisten Bjerkrheim.

Bønn er så mangt. Det er riktig å si at bønn er mer livsstil enn teknikk. Bønnen er noe som rammer inn den troendes liv. Likevel er vi kanskje ved bønnens kjerne når det er noe vi trenger, ønsker oss eller drømmer om. Vi vil gjerne at noe skal være annerledes enn det er. Vi trenger Gud på laget vårt for å kunne få til en endring. Kan vi da stole på at Gud ønsker det samme som oss? Hvorfor skjer det ikke noe når alle kan enes om at det vi søker er godt og rettferdig? Hvor lenge skal vi mase om det samme før det går fra utholdenhet til galskap?

I dagens evangelietekst er det dommeren som har all makten. Det eneste enken kan gjøre er å sette sin smerte på dagsorden ved å påkalle dommerens oppmerksomhet. Hun gjør ham oppmerksom på sine egne behov, og minner ham på at han kan gjøre noe med det. Er det slik vi skal gjøre også? Vil Gud heller hjelpe den høylytte enn den forsagte? Slik er det jo med oss mennesker; de sureste kundene får gjerne den beste servicen. Ingen vil ha bråk!

Jeg håper Gud er klokere. Jesus bruker ordene «Skal ikke da Gud hjelpe sine *utvalgte*?» Det er mer krevende med «utvalgte» enn «barn». Alle vet at barn er forskjellige: Noen maser og forlanger, andre er forsiktige og høflige. Vi vet som foreldre at det er rett å fordele vår oppmerksomhet og våre gaver rettferdig mellom dem, selv om det kan være en kamp. Da kunne vi jo håpe at Gud klarte oppgaven litt bedre: At ikke han også kommer i skade for å gi bedre betingelser til den som lager bråk.

Som i alle ting: Det er den gylne middelvei som gjelder. Å godta, men å håpe. Å være ærlig om sine ønsker og drømmer, men kunne leve med mindre ønskelige alternativer. Det er mange som finner Herren når de har kommet lengst unna den tilstanden de har drømt om og bedt for. Sannheten er at vi ofte ikke vet hva vi selv trenger eller tåler. Gud er alltid større. Det er fristende å avslutte med et mer harmonisk bibelvers: «Må dere bli fylt av hele Guds fylde! Han som virker i oss med sin kraft og kan gjøre uendelig mye mer enn det vi ber om og forstår.» (Ef. 3,19b-20)

Salmeforslag

631 – Det er makt i de foldede hender

640 – Vi tenner lys i globen vår

355 – Han tek ikkje glansen av livet

209b – Døden må vike for Gudsrikets krefter

489 – Blott en dag

674 – Pris være Gud

991 – Slik som min Fader

17. mai

onsdag 17. mai 2023

Salme 127,1–3 Hvis ikke Herren bygger huset
Apg 17,22–25/ 26–31 Han gir liv og ånde til alle
Luk 1,50–53 Fra slekt til slekt

Gud vil rettferdighet

Nasjonaldagsfeiring har for mange vært litt krevende: Vi har syntes at ordene er blitt så store: følelser, svulmende ord fra en annen tid og virkelighet har hatt sin årlige vår-lufting den syttende mai.

Etterkrigsårenes retorikk har vært vanskelig å bruke i alle dagens taler: de som holdes i skolegårder og aulaer, på torg og ved minnesmerker over krigens ofre eller de omkomne på havet. Dette tror jeg også har slått inn i gudstjenestene rundt om: Hvordan skal en god 17. mai-preken være? Hva skiller den fra 17. mai-talen? Og hva har de felles?

Skal de fungere, må de knytte forbindelser til tanker og følelser til de som hører, opplever og deltar i dem. De må skape resonans til virkeligheten som omgir dem. Gjennom det siste året har det vokst fram nye erkjennelser om hva en nasjonaldagsfeiring rommer. Det har vokst fram en ny resonansbunn gjennom vår felles opplevelse av å være tilskuere til Russlands rystende invasjonskrig i Ukraina, og ukrainernes ukuelige motstand, sivilt og militært. Vi vet godt at det pågår mange kriger hele tida rundt i verden, hvor mennesker møter utslettelsen, hver dag. Men denne krigen har kommet så tett innpå oss, fordi den geografisk er så

nær oss: det er faktisk vår *nabo* som utviser slik brutalitet. Vi har på nytt måttet tenke over betydningen og verdien av fred og frihet, og vi er mange som har fått mange tillegg i kveldsbønna: både takk og uro.

17. mai-tog, gudstjenester og alt program på 17. mai i frihetens og gledens tegn er en gave. Vi har fått satt ting grundig i perspektiv det siste året, og det som kanskje kjentes som store ord fra ei annen tid, har fått en ny dybde. Vi har også, som våkne teologer, erkjent hvor vanskelig det blir når en kirke klistrer seg til en aggressiv makt og legitimerer en slik krig. «Gud med oss» kommer i mange utgaver. Vi har det siste året fått se tydelig hvordan det har vokst fram en ny utgave fra Moskva, som hyller en brutal angrepskrig som hellig krig.

Samtidig kan vi gå i oss selv og erkjenne at tanken om «Gud som er attåt» finnes også i vår tradisjon: ta fram salmeboka og les gjennom tekstene til nasjonaldagen. Lar vi Gud være de selvgoedes Gud?

Hvilken rolle spiller bønnen i dette kapittelet i salmeboka? Hvordan kan vi preke sant på nasjonaldagen i år? Det dystre bakteppet gir strofer som «også vi når *det blir krevet*» en annen tyngde for oss som lever nå. Hvordan holde fast i både selvransakelsen, og gleden, Alvoret og takknemligheten som dagen og temaet kaller på? Vår oppgave som predikanter på nasjonaldagen, som alle andre dager vi feirer gudstjeneste, er å løfte håpet, og tegne Guds kjærlighet og trofasthet for lytterne våre slik at de går videre i dagen med livsmot, håp og tro. Det er dagen for å framsnakke fred og rettferdighet.

I år, på første rekke møter vi Salme 127 1-3: motivet om Gud som bygningsarbeider og vokter: Hvis Herren ikke bygger huset, arbeider bygningsmennene forgjeves, og hvis Herren ikke vokter byen våker vaktmannen forgjeves. Så møter vi Acta 17, 22-25 eller 31: her folder Paulus ut motivet om Gud som gir liv og ånde til alle, om Gud som er større enn våre begrensede og begrensende forestillinger. Gud er til stede og *nær*: Gud er ikke langt borte fra en eneste en av oss – *for det er i ham vi lever, beveger oss og er*

til». I forberedelsen kan det være fint å lese hele kapittel 17, også om hendelsene som bringer Paulus til Athen. Til slutt møter vi Evangelieteksten fra Marias lovsang: Lukas 1, 50- 53: motivet om Guds trofasthet som varer fra slekt til slekt, om Gud som er en som gir de sultne gode gaver og løfter opp de lave, som sender de rike tomhendte fra seg, og støter urettferdige herskere ned fra tronen. Gud er en som snur opp-ned på overmaktens logikk.

Bak alle disse tre tekstene kan vi finne gjenklang av shalom-motivet: om den hellige, helhetlige fred som skapes der *Guds rettferdighet er til stede* - som en helhetlig, skapende kraft, en strøm av liv og fred og rettferdighet. Gjennom hele Bibelen går det som en rød tråd at Gud er en Gud som vil rettferdighet. Den bibelske forståelsen av rettferdighet legger særlig vekt på de mektiges og rikes plikt til å sikre at alle blir ivaretatt. Dette motivet kan være en av nøklene til dagen.

Vi synger Elias Blix' fedrelandssalme *Gud signe vårt dyre fedreland* på 17. mai. Her skriver Blix «*vil Gud ikkje vera bygningsmann ...*». Jeg strevde lenge med denne linjen. Skulle ikke Gud ville vokte oss? Hvordan leses og høres dette i dag, av alle som synger denne linjen hver nasjonaldag? Åpner Blix døra inn til en lunefull Gud som kan ombestemme seg? Er Gud en som ikke *vil* vokte oss? Eller opplever vi - ut fra hvordan verden ser ut - at Gud er en som ikke *er i stand til* å vokte hjem og land? Eller er det vi mennesker som ikke vil? I stedet for å kaste motivet ut vinduet, vil jeg stille et siste spørsmål: Hvis vi prøver å bytte «*vil*» med «*får*»? Hva skjer da? Er det når Gud ikke får være bygningsmann, fordi menneskene snur ryggen til det som Gud vil, at det blir fåfengd å byggja huset?

Hvilken sammenheng er det mellom en sann kristen tilnærming til hva som er vårt kall som Guds barn og våkne medmennesker, og den verden vi lever i? Hvordan kan vi være kanaler eller voksesteder for Guds kjærlighet og rettferdighet? Hva er menneskets oppgave? Hvordan kan rettferdighet, kjærlighet, håp, tro, barmhjertighet, forsoning – alt det som Gud ønsker og vil, være mørtelen i det huset vi bygger opp sammen? Hva betyr troen på den levende Gud for oss? Gud er en som bygger, som

vil og ønsker nærvær til menneskene. Guds søken og rop etter mennesket gir gjenlyd helt fra Edens hage til vår tid. Gjennom hele menneskeslektens historie finner vi spor av Guds kjærlighet.

Evangelieteksten gir mange gode utgangspunkter: motivet fra Det gamle Testamentet om en Gud som særlig har omsorg for den fattige og rettsløse, får sin fortsettelse i Jesus, og hele Jesus sitt liv og død. Han tar sårbarheten opp i en guddommelig dimensjon. I evangeliene er det et poeng at den Jesus disiplene møter etter påskemorgen, akkurat bærer sårmerkene på den oppståtte kroppen.

Evangelieteksten gir tilgang til fortellinger om hvordan enkle mennesker tok Bibelen i egne hender, og leste den på nytt, ut fra den sammenheng som var deres. Evangeliet ble frigjøring og verdighet under vanskelige, ja, umenneskelige forhold. Som kjernetekst for frigjøringsteologien gir Marias lovsang muligheter for predikanten å ta deltakerne i gudstjenesten med i en fortelling om kraft som bor i evangeliet om Guds grensesprengende kjærlighet.

Mulige prekenmotiver:

- Bildet om *huset, byggverket* og Gud som byggmesteren: Huset, samfunnet, fellesskapet, bygd på rettferdighet, nåde og barmhjertighet. Motivets fra Marias lovsang om rettferdighet og hjelp til den fattige utfordrer enhver av oss til å se oss i speilet og gjenkjenne oss selv som Guds med-arbeidere på jorden. Å preke slik at de som deltar i gudstjenesten går ut igjen med større livsmot enn da de kom inn, er viktig oppgave!
- Guds kjærlighet som setter fri: Å snakke godt om Guds kjærlighet, om håpet og troen som overlever gjennom alt, fordi det er mennesker som bryr seg, som sette egne liv i fare for å hjelpe andre, gir håp for menneskeheten! Guds gode krefter er på ferde, også der det kan se ut som at ondskaper får det siste ordet. Der hvor kjærlighet og barmhjertighet bor, der er også Gud.
- Gud vil rettferdighet! Om kjærlighetens kraft som kan forandre.

Salmeforslag

17. mai er dagen med salmer vi bare «må» synge. Tradisjonene varierer noe, og her er det viktig å forholde seg til lokal tradisjon, men gjerne legge inn én annen? Lista over obligatoriske element inneholder f.eks. disse:

757 – Gud signe vårt dyre fedreland

755 – Ja vi elsker dette landet

756 – Gud signe Norges land

759 – Fagert er landet

Som forslag til salmen med et litt annet innsteg:

243 – Gud skapte lyset og livet og meg

303 – Du spenner ut stjerneteltet

854 – No stig vår song, vår takk til Gud

Til lykke med dagen, lykke til med gudstjenestearbeidet, og god 17. mai!

Sundag før pinse

21. mai 2023

Haggai 2,3–9 Min Ande er mellom dykk. Ver ikkje redde!
eller Apg 1,12–14 Dei gjekk opp på den salen der dei brukte
å halda til

1 Pet 4,7–11 Den som talar, må tala som Guds ord

Joh 15,26–27 De òg skal vitna

Sundag før pinse er det sett opp ei alternativ tekst til den gammaltestamentlege lesinga: Teksta om gjenreisninga av tempelet i Haggai 2,3–9 kan lesast, eller ho kan bli erstatta av Apg 1,12–14. Teksta frå Apostelgjerningane fortel korleis læresveinane samla seg i bøn og venting saman med Maria. Eg har valt å bruke denne teksta i gjennomgangen min. Ho gjev ein god heilskap med evangelieteksta, for begge fører oss inn i stille forventning og von: Vi som høyrer teksta, ventar saman med læresveinane på at Heilaganden skal koma og hjelpe oss. Denne tonen av forventning kan vera ein god inngang til dagen.

Ei stille forventning

Bibeltekstene set ord på den stille ventinga som rår i dagane før pinse: Kva kjem til å hende? Påskegleda held kanskje på å ebbe ut, og alle undrast på korleis vi skal gå vidare herifrå. Korleis skal vi gå vidare etter desse fyrste, gledesfylte dagane etter påskedagen?

Tekstene set ord på ei stille forventning om at det som Jesus sa til læresveinane sine, skal skje: For å seia det med ei Jon Fosse-venting: *Nokon kjem til å kome*. Vi ventar på ein still ande, ein vind som susar mildt, ei stemme som talar til oss, ei røyst som kjem og set mot i oss.

Teksta frå Apostelgjerningane er djupt menneskeleg: Vi ser læresveinane samle seg der dei har brukt å møtast før. Slik er vi menneske. Når vi ikkje veit kva vi skal gjera, vender vi ofte attende dit vi sist hadde ei god oppleving, der vi var glade og optimistiske. Slik samlar venene til Jesus seg der dei var samla i påskeglede – men nå i stille forventning og gryande glede.

«De òg skal vitna»

Denne setninga kan godt stå som eit kjerneord i tekstene for denne sundagen. For den kristne forkynninga har alltid hatt preg av vitnemål, og trua har alltid hatt eit munnleg preg. Gjennom historia har trua fått klinge høgt gjennom ei stemme. Trua er ein bodskap som stadig blir proklamert munnleg, som stadig på nytt skal kunngjerast og lesast høgt.

Det vi ser skje i pinsa, er at trua får tunge og stemme og andlet. Dei som før ikkje visste kva dei skulle seia, kan tala når Heilaganden kjem. Det er slik trua alltid har vorte overlevert: Ved at menneske brukar stemma si og vitnar om det dei trur på. Nå er det vår tur til å tala.

Det er fyrst dei siste hundreåra kvart einskilt menneske i kyrkja har hatt sin eigen bibel. Gjennom det meste av historia har trua vorte formidla gjennom høgtlesing av dei heilage tekstene. Ja, dei fleste som gjennom historia har levd i den kristne trua, har høyrte bodskapen med øyra sine, i staden for å lesa han med auga i ei bok.

Difor heiter det i leseteksta frå Peters fyrste brev at «den som talar, må tala som Guds ord». I ei tid da dei færraste kunne lesa, var det viktigare å bera fram dei heilage tekstene munnleg enn å koma med sine egne tankar. Forskarane antydgar at berre 10–15 prosent av folket i Romarriket kunne lesa. Messa på sundag var det einaste høvet til å høyre desse tekstene.

Også i dag er det fleire som høyrer bibelteksta gjennom høgtlesing enn dei som les henne i ei bok. Ei undersøking av nordmenns bibelbruk (KIFO 2017) viste at det var fleire som hadde høyrte Bibelen lesen høgt i ei messe eller ei gravferd, enn dei som hadde

lese Bibelen i bokform. Difor bør vi alltid lesa tre tekster i messa og ikkje kutte ut tekstlesingar.

Ei historisk erfaring

Tekstene i nytestamentet held fast på at pinsehøgtida byggjer på ei verkeleg, historisk oppleving. Dei fortel om nokre menneske som gjorde ei heilt ny erfaring: Det var ei ny kraft som kom til dei. Og denne krafta var ikkje deira, ho var noko som kom til dei utanfrå.

Krafta ser ut til å koma heilt overraskande på dei. Rett nok hadde Jesus sagt at dei skulle vente på å bli utrusta med kraft frå det høge. Men ingen av dei hadde venta slik ei kraft og frimodig glede som Anden gav dei. Samtidig gav denne erfaringa ei stadfesting av det Jesus hadde sagt: Det var nokon som skulle koma til dei og tala til dei.

Kontrasten før og etter pinse er slåande: I dagane før pinsa ser vi elleve usikre og rådville læresveinar på eit fjell i Galilea, eller samla i ein sal i Jerusalem. Dei veit ikkje kva dei skal gjera. «Gå og gjer alle folkeslag til læresveinar» sa Jesus til dei. Men nokre av dei tvila, fortel Matteus. Det var eit stusseleg utgangspunkt for ein verdsreligion.

Så går det nokre dagar – og så ser vi dei same læresveinane midt i Jerusalem. Peter og dei andre står frimodig fram, utan å vera redde. Og Peter, som tidlegare ikkje våga å seia at han kjende Jesus – stig nå fram og forkynner at Gud har reist Jesus opp frå dei døde.

Kva er det som har skjedd?

Reint historisk går det an å peike på at *noko* må ha skjedd – noko som har forandra ei gruppe menneske totalt. Dei som var redde, har vorte uredde. Dei som gøymde seg for folk, står nå uredde fram. Og dei som tvilte og var usikre – fortel nå ope kva dei har opplevd.

Det er Heilaganden som har kome til dei – det er den einaste forklaringa som nytestamentet gjev. Den same forklaringa skal kyrkja få halde frimodig fram i dag.

Ein vind

Frå Skriftene kjende dei denne Anden som kom til profetane: Det hebraiske *ruach* var det same ordet som dei brukte om vinden som røyvde seg gjennom lufta – det same ordet dei brukte om pusten sin. Anden er noko som du ikkje kan sjå, men som du berre kan kjenne.

På same måten skreiv dei på gresk i nytestamentet. Der òg var det ordet for vinden, *pnévma*, som dei greip til. Noko som ingen kan kontrollere. For det var slik dei opplevde det, der dei var samla. Eit brus som av ein sterk vind som bles, og som fylte huset der dei var samla.

Det var ei heilt ekte erfaring dei gjorde, og dei skreiv det ned for å fortelja det til seinare generasjonar. Og nå står det i nytestamentet, som vi les i dag.

Også vår lengsle

Men er det ikkje dette vi òg stunder etter? At det skal vera noko som kjem til oss – utanfrå? Ei ny kraft, eit nytt mot, noko som kan lyfte oss. Noko som kan gjera oss frie frå alt som gjer oss usikre og redde. Gjera oss frie frå alt inni oss som seier: Dette kjem du aldri til å greie.

Vi ventar på at Anden skal koma og lyfte også oss opp. For Anden er ikkje ei kraft som trykkjer oss ned. Anden kjem som ein god vind, som lyfter oss og gjev oss nytt mot.

«Den allmektige Gud har no gjeve deg sin heilage ande», seier presten ved dåpen. For vi døyper slik som Jesus gav oss bod om – til namnet åt Faderen og Sonen og Heilaganden. «Gjer alle folkeslag til læresveinar» sa Jesus.

Også dette inneslutta folket som bur øvst oppe i dalane og inst inne i fjordane i Noreg skal få denne Anden, seier pinsebodskapen. Anden som gjev kraft til dei som er kraftlause, mot til dei som er motlause, som fyller munnen deira med bønner, med ord som dei ikkje har kome på av seg sjølve. Ein pust som er nærare dei enn dei skjønar sjølve. Heilaganden vil vera med oss

gjennom livet. På søndag før pinse samlast vi med forventning om at denne Anden skal koma til oss og gje oss kraft og mot. Og når pinsedagen kjem, skal vi på nytt få ynske Anden velkomen inn til oss.

Salmeforslag

844 – No livnar det i lundar (vers 1–4)

240 – Måne og sol, vindar og hav

845 – Så grønn en drakt

225 – Heilag Ande, kom til oss

678 – Vi rekker våre hender frem

844 – No livnar det i lundar (vers 11–12)

Pinseaftan

lørdag 27. mai 2023

2 Mos 24,3–11 Herren slutter pakt med Israel
Ef 2,17–22 Kristus er hjørnesteinen
Joh 7,37–39 Ånden var ennå ikke kommet

Endå var ikkje anden komen

Pinseaftan er ein litt rar dag i kyrkjeåret. Det er liksom dagen før dagen. Me er på nippet til det store som skal skje. Men det har liksom ikkje skjedd heilt endå. Om me skulle hatt ei overskrift for dagen såleis, skulle det vore, som evangelisten forklarar: «endå var ikkje Anden komen.» Viss pinsedag er kyrkja sin fødselsdag, så er pinseaftan liksom kvelden før, når me som små born kan lite anna enn å gle oss til den store dagen i morgon.

Der er likevel to omstende som gjer at kanskje heller det er nettopp pinseaftan som blir den store festdagen. For det første er det ikkje allstad at gudstenesta ved pinse fell på pinsedag. Noko av den same problematikken er kjend frå stader der til eksempel skjærtorsdagsgudstenesta er den einaste gudstenesta i løpet av påska. Men kva med krossfestinga? Kva med oppstoda? Då høver det kanskje å køyre eit dess sterkare feststemt pinsepreg på gudstenesta.

Men for det andre: For mange niandeklassingar i det ganske land er ikkje pinsa den største festen, men konfirmasjonen. Eitt av alternativa til tekster ved konfirmasjonsgudstener er å bruke kyrkjeårstekstene, og 27. mai er det altså pinseaftan. I den følgjande tekstgjennomgangen har eg teke utgangspunkt i konfirmasjon, men eg trur nokre av perspektiva kan vera brukande lell.

Skulle eg talt til konfirmantane med utgangspunkt i påskeaftanstekstene, hadde eg nok teke mest utgangspunkt i epistelteksta. Efesarbrevsteksta i 2,17 opnar med at «han», altså Kristus Jesus, «kom og forkynte bodskapen om fred for dykk som var langt borte, og fred for dei som var nær». Eigentleg skriv Paulus til heidningar om forholdet mellom dei som heidningar og jødar som han sjølv. Kan hende set dette verset ord på konfirmantane si eiga oppleving av sitt forhold til kyrkja eller Gud? Somme er mindre kyrkjevande enn andre. Men til både dei «langt borte» og dei «nære» forkynner Kristus den same bodskapen: fred. Såleis står konfirmantane på lik linje med alle dei av oss som har lengre fartstid. Me får tilgang til Far ved den eine og same Anden (jf. vers 18).

Medborgarskapen, som Paulus kallar det (vers 19), fekk me eigentleg i dåpen. Men konfirmasjonen markerer likevel overgangen inn hjå dei «åndeleg myndige». I styre og stell får denne overgangen heilt konkrete konsekvensar. Som femtenåringar får dei retten til sjølv å melde seg ut eller inn av kyrkja. Dei har òg stemmerett ved kyrkjevalet seinare i år.

I vers 20–22 brukar Paulus ein byggmetafor. Paulus si formulering at «de er oppbygde på grunnvollen til apostlane og profetane, og hjørnesteinen er Kristus Jesus sjølv», kan forståast på fleire måtar. Der er mange som har gått før oss. I katolsk og anglikansk tradisjon kan ikkje einkvan kyrkjelydsprest utføre konfirmasjonen; dei må ha inn biskopen. Og er ikkje biskopen tilgjengeleg, så får dei ver så god vente. At konfirmasjonsgudstenester somme stader fell til pinse, gjev høve til å sjå desse to i samanheng. Hjørnesteinmotivet er eit kjent bilde på Kristus med bakgrunn i GT (Sal 118,22; Jes 28,16; Matt 21,42 par; Apg 4,11; 1Pet 2,6–7), men her er ideen at kyrkja, det kristne fellesskapet, blir bygt opp frå det. Vidare er det «i han» at bygningen blir halden saman (vers 21). For kyrkja er eit trusfellesskap – ikkje eit meningsfellesskap. Der ligg mange mogleikar i denne epistelteksta, men jobb godt med adresseringa: Kven er «me» og «dokker»?

Johannesevangeliet

I evangelieteksta står Jesus fram på den siste dagen i høgtida. Meste av stoffet i Johannesevangeliet finn stad i høve høgtider. I dette tilfellet er høgtida lauvhyttefesten. Karakteristisk for Jesus i Johannesevangeliet er at alt han gjer, gjer han fordi Far har synt han det. Den Jesus som bed i Betania om å få sleppa, har ingen plass i Johannesevangeliet. Likevel er det ein først nølende Jesus som fer i løynd til festen i Jerusalem (v. 1–10). Når Jesus står fram på den siste dagen i høgtida, kan me lesa han som at han har eit ambivalent forhold til kva han sjølv gjer.

Levande vatn

Jesus ropar. Dersom scena er sett til tempelplassen, gjev det meining å skru opp lyden for å bli høyrd. Jesus ropar kva? Innhaldet er innhylla i Johanneisk teologi: «Den som tørstar, skal koma til meg og drikk. Den som trur på meg, frå hans indre skal det, som Skrifta seier, renna elvar med levande vatn.» Jesus vender seg til dei som har behov og lovar å møte dei på behova deira. Skriftstaden Jesus viser til, er etter alt å døma i Esekiel 47,1–12, der profeten ser vatnet vell fram ut frå tempelet og gjev landskapet liv, det salte Dødehavet skal bli friskt og der skal yra med fisk. Uttrykket «levande vatn» (gr. υδωρ ζων) er òg det som blir bruka for å snakka om rennande vatn. I eit elles heller turrvore landskap er synet til profeten eit kraftfullt bilde. Me er ikkje kvitt problemet i 2023 heller. Ifølgje Kirkens nødhjelp lever nesten 800 millionar menneske i dag utan tilgang på reint vatn. Fasteaksjonen har i år køyrt eit særleg fokus på dette. Men liksom dåpen, så handlar utropet frå Jesus her om meir enn faktisk vatn. Det er heller ikkje første gongen Jesus snakkar om «levande vatn». Motivet møter me første gong i møte med den samaritanske kvinna i kapittel 4. Lengre ut i evangeliet sitt, fortel Johannes om når dei romerske soldatane skal stadfesta at Jesus faktisk er død. Ein av dei soldatane stikk Jesus i sida med eit spyd, og straks renn der ut blod og vatn (19,34). Johannesevangeliet teiknar konsekvent Jesu kropp som det nye tempelet (2,21). Ikkje lenger knyter tilbedinga seg til spesifikke stader, men i «ånd og sanning» (jf. m.a. 4,23). Dette kan me forstå både på eit individuelt plan, så at ein har Jesus i hjarte, men òg på eit meir

kollektivt plan, så at kyrkja er Kristi kropp (jf. 1Kor 12,12ff; Ef 1,22ff). Tempelspråket er absolutt til stades i epistelteksta, særleg i Ef 2,21–22.

For dette kommenterer evangelisten at handlar om «Anden dei skulle få» (7,39). Dei som trur på Jesus har ikkje fått Anden heilt endå, fordi, ifølgje evangelisten, var Jesus endå ikkje herleggjord. Denne herleggjeringa skjer fyrst på krossen, der Menneskesonen blir lyft opp (jf. 3,14). Når så Jesus er oppstaden og syner seg for læresveinane, då seier han: «Ta imot Den heilage ande!» (20,22). Naudsynet av Jesu død blir gong på gong understreka i Johannesevangeliet, til dømes kveitekornet som må i jorda og døy for å gje grøde (12,24).

Både epistelteksta og evangelieteksta fortel korleis Jesu gjerning legg grunnlaget for det seinare kristne fellesskapet. Den som skulle likt å veta nett *korleis* det andre følgjer frå den første, kan henda sit att vonbroten. Det er Anden som bind saman trusfellesskapet. Dokker som har konfirmasjonar denne dagen kan jo velja raud som liturgisk farge, i plassen for den gjerne vanlegare kvite. Det er jo pinse.

Salmeforslag

Til salmar kan ein godt spare litt på pinsekruttet til dagen etter. I rekkjefølgja dei står i salmeboka, føreslår eg:

- 162 – Såkorn som dør i jorden
- 220 – Lov Jesu namn og herredom
- 349 – Du som freden meg forkynner
- 350 – Jesus Krist, du nådens kjelda
- 512 – Kom, Ande med di skaparmakt

Pinsedag

søndag 28. mai 2023

1 Mos 2,4–9 Guds livspust og livets tre
Apg 2,1–11 Ånden blir gitt
eller Rom 8,9–11 Dersom hans Ånd bor i dere
Joh 20,19–23 Ta imot Ånden

Ta imot Ånden

Den hellige Ånd møter oss på forskjellige måter som kristne. Når noen hører om Den hellige ånd, så tenker de på mulighetene og gleder seg over dem. Andre hører om Den hellige ånd og tenker at dette er litt fremmed for sin religiøsitet. Jeg kan ikke snakke i tunger eller tyde taler som formidles med tungetale. Jeg trives heller ikke på gudstjenester som varer over to timer. For andre hører Ånden hjemme i treenighetslæren.

I afrikansk teologi finnes det en tanke om at budskapet i Bibelen åpenbares når Gud og mennesker møtes ved en anledning initiert av Gud. Uten disse møtene mellom Gud og mennesker, bærer skriftene på et budskap som skal bli åpenbart, men da er det vanskelig å forutse hva det kan bli. Med inspirasjon fra Den hellige Ånd omfavner de engasjerte bibellesere og tolker, modifierer og la seg forme av den, for at bibelen skal møte dem på deres eksistensielle behov. De bringer sine egne historier med seg, som påvirker tolkningen deres av bibelen og den kristne tradisjonen. De bruker sine folkehistorier som midler til å uttrykke sin frykt, angst og kamp i deres lengsel etter frihet og frigjøring. Disse folkehistoriene finner lignende historier i bibelen,

og en åpenbaringsprosess om et budskap begynner. Med andre ord: Bibelens budskap om den treenige Gud er uatskillelig fra disse menneskehistoriene, og kampene for frigjøring i afrikansk kontekst.

Apostlenes gjerninger er mulighetens bok. Boken er Den hellige ånds gjerninger. Ånden gjør Jesus levende til stede. Fortidens Jesus som ble født, døpt, fristet, kalte disipler; som underviste, helbredet og konfronterte dem som undertrykte de svake, som ble mishandlet og korsfestet, men som ble oppreist, han blir levende iblant oss med sin Ånd. Ånden levendegjør også fremtidens Jesus, som skal komme igjen og forene himmel og jord, i et nytt rike der hele skapelsen vil tilbe Gud. Det skjer på vanlige og overraskende måter.

Jeg skal i det følgende presentere tre måter som belyser hvordan Den hellige Ånd kan virke iblant oss.

Ta imot Den hellige ånd

I dagens tekst sier Jesus: Ta imot Den hellige ånd. I første omgang kan det dreie seg om en passiv mottakelse. Ånden som utgår fra Jesus tas imot og formidles videre til alle. Det er av nåden, og alle som er skapt av Gud fyller lungene med Guds Ånd, står det i 1 Mos 2. Vi trenger ikke å være opptatt av hvordan mottakeren bruker Ånden og nåden, fordi det åndelige livet er subjektivt og personlig, det utfolder seg på forskjellige måter. Det er heller ikke plass for kollektiv handling kristne imellom utenfor gudstjenesten. Som et gudstjeneste-feirende fellesskap er kirken et redskap i utgytelsen av Den hellige Ånd, og de vanlige måtene å gjøre det på er i dåpen og i nattverden, i opplevelsen av å bli bedt for eller å be til den treenige Gud, felles eller alene, i skriftlesning og i diakoni. Dette er en variant av folkekirkeåndelighet.

Ånden skaper fellesskap

Det kan diskuteres om den passive mottakelsen skaper fellesskap og gir lærdom i hvordan man skal leve i Ånden som kristen. Man kan fort savne en sosial kirke med inspirerte sosialarbeidere som er med å forme det kristne livet for mottakere av Den hellige Ånd. Den Åndsinspirerte kirken vil da fungere som en kritisk stemme i

omgivelsen eller en bekreftende stemme til den som er usikker på om det er den gode Ånden. Harald Hegstad mener at kirken på en og samme tid er et særegent fellesskap og samtidig, på komplekst vis, er vevet inn i andre sosiale strukturer i samfunnet.

Dette fellesskapet er både komplekst og konkret. Komplekst fordi man står i sammenheng med andre kirkelig fellesskap med forskjellige idealer for kirkens liv. Men kirken er et sted der man først og fremst som enkeltindivider møter Gud, som har lovet å være tilstede, og man møter Gud sammen med andre i et konkret fellesskap. Dette fellesskapet innebærer også å ha fellesskap med hverandre. Hegstad sier at å være kalt til fellesskap med Jesus, handler om felles delaktighet i noe, i gudstjeneste, i hverandres ressurser, også på økonomiske områder, eller i omsorg for hverandre. I Apg 2:42, er det et konkret eksempel der man i menigheten hadde alle ting felles.

Ånden skaper handlinger

Den hellige ånd kommer etter sitt eget skjema, ikke vårt. Den hellige ånd er ikke et barn som vi kan oppdra til å oppføre seg pent når gjestene er kommet. Den overrasker og kan være uforutsigbar. De overraskende måtene kan også være mangt, f.eks. i en fremmeds kloke ord, i forbløffende ulykker som viser seg å være til det beste, og i måten Gud ser ut til å arbeide gjennom de mest uforutsette menneskene.

Vi kan derfor ikke diktere hvordan Den hellige ånd vil handle i Kirken. Den setter sin egen agenda. Sturla Stålsett var nylig i Steinkjer og sa bl.a. at når det sies at «Kirken er vigslet til bruk for gudstjenester og kirkelige handlinger, og skal gjennom sin bruk tjene til Guds ære og menighetens oppbyggelse,» er det stramt regulert. Den hellige ånd utfordrer de trygge rammene som er satt, og folkekirkens folk må på en særlig måte omfatte de uten rettigheter de marginaliserte, dem som av ulike sosialøkonomiske og kulturelle årsaker faller utenfor. Når disse er inkludert, blir folkekirkelighet tatt på alvor.

I Apostlenes gjerninger finner vi slike eksempler på Åndens radikale gjerninger. Først er det den etiopiske hoffmannen.

Det står at Ånden sa til Filip; «gå bort til vognen og hold deg tett opptil den.» Filip sprang bort dit, og det endte med at hoffmannen kom inn i riket.

Så er det Saulus, en fariseer som forfølger de kristne. Han kommer inn i riket. Så er det Kornelius, som også ble inkludert. Det eneste spørsmålet er om de troende kan la seg lede av Den hellige ånd. Ta imot Jesus som går igjennom stengte dører og være åpne for det som skal skje når vi møtes i Ånden. Dette er Den hellige ånds utfordrende tjeneste – dramatisk og overraskende.

Selvfølgelig regnes dåpen som det eneste gyldige medlemskriteriet, men det gis åpenheten for at den dømte vokser inn i et liv i tro og tjeneste. Vi finner også historier om hvordan mennesker som blir utrustet av Den hellige ånd, får den langsomme forvandlingen i et fellesskap. De får den langsomme tilblivelsen som lem på Kristi legeme, og lever et liv uten skillevegger og fremmedgjøring.

Den hellige ånd innlemmer dem inn i Kristi kirke, der de kommer nærmere Kristi skjønnhet. La oss glede oss og takke Gud for Den hellige ånds gave han har gitt oss, og for fruktene som Ånden har båret i livene våre som det kristne fellesskap. Og mot til å handle når ånden er kommet over oss når vi samles.

Salmeforslag

591 – Ånd fra himlen, kom med nåde.

233 – Kjærlighet er lysets kilde.

434 – Det er navnet ditt jeg roper.

Treenighetssøndag

4. juni 2023

5 Mos 6,4–9 Du skal elske Herren, din Gud

1 Pet 2,4–10 Forkynne hans storverk

Matt 28,16–20 Misjonsbefalingen

Treenighetssøndagen er en festdag. Den liturgiske fargen er hvit. Dagen har på norsk vært kjent som trinitatisfest, trinitatis og trefoldighetssøndag. Festen for treenigheten har vært feiret i vestlige liturgiske kirker på søndagen etter pinse siden 900-tallet. Feiringen av festen spredte seg gradvis i kirkene i Nord-Europa, og i 1334 godkjente pave Johannes XXII den for hele kirken. I ortodokse kirker kalles den første dagen av den tre dager lange pinsefesten treenighetssøndag.

Første rekkes tekster på treenighetssøndag er sentrale. For mange jøder er leseteksten fra den jødiske bibelen kanskje den mest sentrale av alle, nemlig «Shema Yisrael!». Dette er ord som resiteres både morgen og kveld i jødisk fromhetspraksis: «Hør, Israel! Herren er vår Gud, Herren er én. Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din makt.» Ordet for «Herre» er her tetragrammet YHWH, og siste del av det første verset kan leses mer monoteistisk enn oversettelsen, nemlig som *den ene(ste) Herre*. Epistelteksten fra Peters første brev er om steinen som bygningsmennene vraket, som er blitt hjørnestein i et bygg av levende steiner. Her blir Guds utvalgte folk kalt «en utvalgt slekt, et kongelig presteskap, et hellig folk, et folk som Gud har vunnet for ... [å] forkynne hans storverk.» Evangelieteksten er misjonsbefalingen.

Min første tanke i møte med kjernetekster, det være seg Fadervår, fortellingen om den barmhjertige samaritan, den lille bibel, eller som denne søndagen, misjonsbefalingen, er at alt er sagt før. Disse tekstene er så gjennomkommenterte at det er umulig å finne på nye nytt. Det som oftest skjer er at jeg, etter å ha studert og reflektert, har alt for mange temaer. Med utgangspunkt i denne teksten er de umiddelbare temaene misjon, dåpen, treenigheten, Guds allmakt/ondskapens problem og tidsalderen mellom Jesu himmelfart og hans gjenkomst.

I lys av tekstens dype og brede resepsjonshistorie vil det være mulig å utvikle mange ideer i fortsettelsen av de umiddelbare temaene. Disse kan være kirkens vekst, utbredelse og oppdrag, kirkens rolle i koloniseringen, det post-koloniale og globaliseringen, dåpsteologi og dåpstall, tidlig dogmehistorie, trosbekjennelsen, treenigheten, også som tankemodell (fram til Hegel and beyond), forholdet mellom Guds makt, viten og kjærlighet, Kristi utsatte gjenkomst, kristen historieforståelse og mye mer. Her må man bare velge og begrense seg.

Situasjonen er at Jesus og disiplene befinner seg på et ikke-navngitt fjell i Galilea. Dette skjer ikke lenge etter at Jesus har sagt til kvinnene, da de var på vei bort fra den tomme graven, at han skulle møte disiplene i Galilea. Det er her Matteusevangeliet slutter, med misjonsbefalingen. Vi hører ikke om noen himmelfart. Tekstens kontekst er slik åpen i den ene enden, slik den tomme graven også er det. Skal det tros, sies og gjøres noe mer, så er det opp til oss, som kirke og fellesskap.

I nyere kontinental filosofi har bibeltekstene fått et nytt og overraskende liv. Matteusevangeliets åpne utgang, for eksempel, er for filosofen Slavoj Žižek inngangen til en ny tidsalder. Etter Faderens tidsalder, fra skapelsen til Sønnens komme, og den korte tiden den evige er timelig, står vi her på det punktet da Den hellige ånds tidsalder bryter inn. Det siste ordet i vår tekst – og i evangeliet – er «tidsalder». Jesu siste ord kunne vært oversatt: «Og se, jeg er med dere alle dager inntil fullbyrdelsen av (den kommende) tidsalderen (συντελείας τοῦ αἰῶνος).» Så forsvinner han.

I denne overgangen, ved dette frembruddet av en ny tidsalder, finnes det en avgjørende apori, en tilsynelatende uløselig motsigelse. Det første Jesus sier i misjonsbefalingen er at han er gitt all makt (πᾶσα ἐξουσία), i himmelen og på jorden. En naturlig lesning av dette er at Jesus sier at han, hvis han vil, kan få til og gjennomføre alt det han bestemmer seg for i den tidsalderen som nå trer inn. Aporien ligger i det etterfølgende lille ordet «οὐν». Det betyr «følgelig», «derfor» eller «fordi det er slik». Det er *fordi jeg* kan få til absolutt alt at *dere* skal gå ut og gjøre alle folkeslag til disipler. Det logiske ville vært «Meg er gitt all makt. Dere kan bare slappe av. Jeg fikser det.» Hvis Jesus, gjennom Den hellige ånd, har all makt i denne tidsalderen mellom hans avskjed og parusi, hva trenger han oss til?

Det er slik ett særskilt spørsmål som kommer til syne i misjonsbefalingens innledende apori. Det er forholdet mellom Jesu allmakt og det oppdraget – den misjonen – vi er satt til å utføre. Hva er forholdet mellom Guds og Jesu allmakt, på den ene siden, og den kraft og styrke som Ånden gir, på den andre? Hva er forholdet mellom den allvitenheten, kjærligheten og allmakten vi tilkjenner oppdragsgiveren og evnene og mulighetene til de som har fått oppdraget?

I sitt nibindsverk, som henter navnet sitt fra den første boken i serien, *Homo Sacer*, kretser filosofen Giorgio Agamben rundt spørsmålet om den utøvende maktens hemmelige vesen – *arcana imperii*. Det som er relevant i vår sammenheng, er at Agamben gjennomgående skiller mellom to sider av makten, nemlig *auctoritas* og *potestas*. Den første er den makten noen *har*, selv uten å praktisere den. Det er selve det å sitte på tronen, selv om man er uvirksom. Den andre er maktens virksomhet, dens praktiske utøvelse.

På gresk tilsvarende forskjellen mellom *auctoritas* og *potestas* forskjellen mellom ἐξουσία og ἐνέργειᾶ. Det er altså det første begrepet, ἐξουσία, Jesus bruker når han sier at han har fått all makt. Matteusevangeliets avslutning beskriver slik en bevegelse der Jesus avslutter sin jordiske virksomhet og stiger opp til sin himmelske trone. Den jordiske virksomheten gir han kirken

oppdraget om å utføre. Han lover samtidig at han vil være med sin kirke, helt til oppdraget er utført, men på en annen måte – ved Den hellige ånd.

Selv om alt dette framstår merkelig og fremmed for et moderne verdensbilde, så hevder Agamben at dette forholdet mellom *auctoritas* og *potestas* er høyst aktuelt. Det har formet hvordan vi tenker makt og maktfordeling i vår vestlige sfære. Vi kan bare ta det konstitusjonelle monarkiet som et enkelt eksempel. Her har kongen den gudgitte makten (*auctoritas*), og regjeringen den utøvende makten (*potestas*). De er tydelig atskilt, men samtidig sammenholdt. Agamben fastholder at denne måten å tenke og institusjonalisere makt på ble formet gjennom de teologiske stridighetene de første hundreårene av kirkens historie.

Agambens hovedpoeng i boken i *Homo Sacer*-serien som omhandler dette, *The Kingdom and the Glory*, er at treenighetslæren er et resultat nettopp av kampen for på samme tid å atskille og sammenholde Guds absolutte makt, og Guds fortsatte og virksomme styring av verden. Gnostisismen skiller disse to dimensjonene ved makten fra hverandre. De plasserer en fjern og absolutt suveren gud i en sfære fjernt fra vår verden og installerer en annen gud, demiurgen, som ansvarlig for skapelsen.

Arianismen og andre retninger, som anser treenigheten som en trussel mot monoteismen, betrakter Kristus som en formidler mellom Gud og skapelsen. De forsøker å bevare kontinuiteten og helheten i klassisk antikk ontologi. I en slik ontologi var den aristoteliske ubevegde førstebevegeren, eller den nyplatoniske *Den ene* til syvende og sist en del av kosmos. Eksistensen utgår – emanerer – fra den høyeste guden, uten at noen besluttende vilje er involvert.

Den teologien som utviklet seg de første hundreårene av kirkens historie, mest pregnant uttrykt i treenighetslæren, forsøker ikke å formidle mellom posisjonene for å finne en mellomløsning. Den setter spørsmålet om forholdet mellom tilværelsen og dens værensprunn på en helt ny formel. De nye ingrediensene i denne formelen er vilje og relasjon, eller med andre ord, frihet og kjærlighet. Denne frie kjærlighetsrelasjonen finnes ikke bare

mellom guddommen og skapelsen (som nå også ses som resultat av en kjærlig vilje og ikke bare som noe som emanerer fra *Det ene*). Den stadig vilde relasjonen mellom de elskende finnes i guddommen selv. Enheten forstås ikke lenger numerisk eller prinsipiell, som et premiss for at urverket skal fungere. Enheten er, for å lene meg til den ortodokse teologen John D. Zizioulas' teologi, «kommunion». Enheten blir til og opprettholdes i Faderens, Sønnens og Den hellige ånds frie og uhindrede kjærlighet til hverandre.

Hva så med forholdet mellom Gud og kirken i den nye tidsalderen som Jesus annonserer i misjonsbefalingen? For å illustrere dette forholdet bruker Agamben et bilde som man finner i middelaldermosaikken i flere kirker. Det er den tomme tronen. Vi finner den for eksempel i St. Zenonekapellet i kirken Santa Prassede i Roma. Én dimensjon ved dette er at da Kristus gir kirken sin befaling og bestiger sin himmelske trone, blir den jordiske tronen tom. Dette tomme setet blir da maktens sted i en tidsalder som også er vår.

Dette, at tronen i prinsippet er tom, gjør at makten i vår verden aldri er gitt én gang for alle. Den er til låns. Man er alltid vikar eller stedfortreder i maktens sted. Ordet «vikar» står sentralt i den vestlige makthistorien. Vi har det på norsk i alle sammenhenger der vi bruker «vise-», som for eksempel i visegeneral. Det ble først brukt om paven (*Vicarius Christi*) og keiseren. Begrepet, og maktforståelsen, ble senere distribuert lenger ned i maktpyramiden, til biskoper og prester, slik at det til slutt også gjaldt en landsens, engelsk sokneprest («vicar»). Protestantismen og moderniteten kan ses som den endelige demokratiseringen av denne makten, og bruddet mellom disse er mye mindre enn det sekulariseringsdogmet hevder.

Treenighetssøndagens evangelium tar oss tilbake til en hendelse som i vår tradisjon var med på å etablere forståelsen av makt, forstått både som autoritet og som maktutøvelse. Makten er ikke bare frihet og styrke til å gjøre det man vil. Genuin og legitim makt kan aldri skilles fra rettferdighet og kjærlighet. Denne levende, dynamisk og relasjonelle sammenhengen mellom frihet, rettferdighet og kjærlighet finner kirken i Guds vesen..

For oss, som kirke, er kirkerommet og gudstjenesten den tomme tronens hellige sted. I forkynnelsen lærer vi om hva frelsesverket betyr for oss. I sakramentene bringes Guds virkelighet i kontakt med vår. Nattverden forblir sentral i dette. I kommunionen får vi, på et vis som overgår forstanden, del i det fellesskapet som finnes i Gud selv.

Salmeforslag

Hentet fra norsk hymnologisk forenings salmeverktøy:

308 – Nå la oss takke Gud med hjerte, munn og hender

241 – Biejjiem jih askem, naestieh jih balvh

284 – O store Gud, når jeg i undring aner

3. søndag i treenighetstiden

18. juni 2023

Jes 25,6–9 Herrens gjestebud

Åp 19,5–9 Salige er de som er innbudt

Luk 14,15–24 Det store gjestebudet

Invitert til fest

Fest er uttrykksformen vi bruker når gode ting i livet skal markeres. Bursdager, dåp, konfirmasjoner, bryllup, jubileer, fullført utdanning, osv. Listen er lang. Fest er gøy. Litt slitsomt å arrangere, men veldig gøy når dagen kommer og mange av de menneskene du trives best med samles og det er god stemning. Og så er det utrolig koselig å bli invitert. Det å få en innbydelse til en fest betyr at du er viktig for noen. Mange brudepar gjør som verten i bibelteksten, og sender ut et *save the date*-kort. Det planlegges i lang tid i forveien, og får man et slikt kort er det et budskap om at du blir invitert, at din tilstedeværelse betyr noe. Du er ønsket på festen. Noen vil at du skal komme og delta på feiringen av noe som er viktig for dem. De har faktisk så lyst til at du skal komme, at de ber deg holde av datoen før den aktuelle invitasjonen sendes ut. Det er et skikkelig kompliment.

Desto kjipere er det om du er en av de som ikke får en festinvitasjon. Det er ikke sikkert at du kan eller ønsker å gå på den festen. Men det gir allikevel en god følelse å vite at man ble invitert, at man var ønsket. Vi ønsker å være en del av fellesskapet, å være en av de inviterte, de utvalgte. Fest er et ord ladet med positive følelser og assosiasjoner. Men hva er vel en fest uten gjester? En fest uten gjester, det er ingen fest.

Da jeg var lærer møtte vi på en form for mobbing som var veldig sår. Den gikk ut på at barn takket ja til bursdagsinvitasjoner, for så å ikke dukke opp. Det var aldeles hjerteskjærende å se både barn og foreldre sitte og fortelle om festpyntede lokaler og forventningsfulle bursdagsbarn, klare for årets høydepunkt. Barn som hadde invitert alle i klassen som hadde gledet seg til å dele denne dagen og festen med dem, for så å krasjlande i en opplevelse av å bli sveket, lurt og bortprioritert, når stolene rundt festbordet forble tomme. Den følelsen må være utrolig vond. Det tror jeg alle kan relatere seg til. Allikevel skjer det. Vi har vært der alle mann, enten som arrangør eller gjest. Man får en invitasjon, takker ja, og må trekke seg i siste liten på grunn av et eller annet uforutsett. En dobbeltbooking, eller et bedre tilbud. Eller man arrangerer. Beregner mat og borddekking utfra antall gjester som har takket ja til invitasjonen, for så å måtte omrokere i siste liten, fordi det raste inn avlysninger på slutten. Begge deler føles ugreit.

I teksten møter vi en gjest som sier til Jesus: «Salige er de som får sitte til bords i Guds rike». I Norsk Akademisk Ordbok står det at *salig* betyr *fullkomment lykkelig*. Og det sier litt om hvilke forventninger denne gjesten har til det å sitte til bords i Guds rike. Det er tydelig at han har et ønske om å være en av dem. En av de utvalgte. Men Jesus forteller om de som var utvalgt, som ikke ser betydningen av invitasjonen og bortprioriterer gjestebudet.

Videre i teksten så endrer Jesus litt på festbegrepet, og ikke minst gjestbegrepet. Han hever pekefingeren mot de som ikke viser takknemlighet og respekt for ha som inviterer til fest. Den eksklusive gruppen, som misbruker sin sjanse til å være en del av festens fellesskap.

Videre oppgraderer Jesus også definisjonen av fest. Han oppgraderer det lille eksklusive selskapet til en folkefest. Fest med et gitt antall gjester er morsomt i seg selv, men folkefest - det skaper god stemning, det. 17. mai-feiring, gjenåpningsfest med dans i gater og parker etter korona-nedstenging, skifest i Kollen, gatefest og fakkeltog etter store idrettsprestasjoner eller en Grand prix-seier... Vi kjenner sjangeren.

I disse situasjonene opplever vi at vi er en del av et stort fellesskap og en del av historien. Det er få ting som gjør så inntrykk, som skaper så gode følelser eller gir en større opplevelse av fellesskap enn en folkefest. En folkefest samler, den berører og den øker lykkefølelsen for alle. Vi har alle en folkefest vi husker. En hendelse som bringer frem god minner og en varm følelse i kroppen. Jeg har til gode å høre at noen er ekskludert fra en folkefest. Men man kan velge å bortprioritere folkefesten. Sitter man på gjerdet og venter i tilfelle det kommer noe bedre, setter man seg selv utenfor. Man mister gleden ved å være med på festen, fellesskapsfølelsen, og adrenalindrushet. Som gjestene i lignelsen som bortprioriterer gjestebudet, og mister både vertens gunst, og festmåltidet. Men man mister gleden av å være ønsket på festen og være en del av festens fellesskap.

Jeg tenker at det er dette bildet Jesus tegner i denne lignelsen. Gud inviterer ikke bare til et gjestebud med utvalgte gjester. Han inviterer til folkefest. En folkefest der alle er invitert, og der alle er ønsket som gjest. Men takker man nei til invitasjonen, slipper man heller ikke inn.

Gud inviterer til en fest for folket, med folket og av folket. Guds folk. For meg blir denne teksten en påminnelse. En påminnelse om å hva som ligger i det å bli invitert inn i et fellesskap, og en påminnelse om at det å få være en del av Guds folk er noe jeg må takke ja til. Noe jeg må velge å prioritere, dersom jeg vil være med i fellesskapet, og oppleve den fullkomne lykken det vil være å ta del i det store gjestebudet i himmelen.

Salige er de som får sitte til bords i Guds rike. Salige er de som får være med på folkefesten.

Salmeforslag

604 – Jesus, livets sol og glede

8 – Til høgtid no seg samle

678 – Vi rekker våre hender frem

(Hentet fra Norsk hymnologisk forening sitt salmeverktøy)

Sankthansdagen / Jonsok

lørdag 24. juni 2023

Dom 13,2–7.24–25 Samsons fødsel
Hebr 11,1–2.32b–34.38–40 Forbilder i tro
Luk 1,5–17 Løftet om døperens fødsel

Løftet om døperen Johannes

Disse tekstene tar oss inn i løfter fra Gud som for de fleste i dag er historier som vi kan lese om. Jeg har ikke møtt mennesker som konkret kan fortelle om opplevelser som skulle kunne sammenlignes med disse. Det betyr også at de som vi skal forkynne til, de kommer til å undre seg over disse fortellingene, og ofte kan de misforståes.

Engler som viser seg, og uttalelser som «rettferdig for Gud», «uklanderlig», kan også skape uro og maktesløshet, og tanker om å aldri strekke til eller være gode nok. Marcus Borg skriver i sin bok «Gjenoppdag kristendommen»: «Å forsøke å forstå det kristne språket har blitt en snubletråd i vår tid. Mye av det grunnleggende vokabularet blir fullstendig misforstått, både av kristne og de som ikke definerer seg som kristne». Dette er viktig å ha som bakgrunnskunnskap når vi skal utlegge tekster til de som kommer på gudstjeneste.

Det er ingen tvil om at Sakarja og Elisabet har ønsket seg barn. Det samme har også Manoah og hans hustru. Og de er ikke de eneste i denne verden som har gjort det. De av oss som er foreldre kan kjenne oss igjen i gleden og forventningen som er gjennom et svangerskap. Samtidig er dette svangerskapet spesielt, med tanke

på at disse mødrene er eldre enn forventet når man skal bli mor; noe som sikkert gjør forventingene og gleden annerledes enn for de av oss som fikk barn i ung alder.

La oss gå litt dypere inn i Lukas teksten, her med bakgrunn i biskop Olav Skjeveslands bok «Den gode jord».

Vi ser at tekstens åpning er forankret i historien. Herodes var konge i Judea, presten i Abias vaktskift var Sakarja. Og Sakarjas kone Elisabet var av Arons slekt.

Det var slik at prester skulle gifte seg med prestedøtre, og Elisabet var prestedatter. Så døperen Johannes var altså av presteslekt. I tillegg betoner Lukas at de var rettferdige og uklanderlige; altså at deres barnløshet ikke skyldtes synd.

Det skjer et taktskifte når vi kommer til vers 8, her skyter fortellingen fart. Sakarja skal gjøre tempeltjeneste. Han er den som forestår røkelsesoffer. Hva han ber om, det står det ikke noe om. Det at Herrens engel viser seg inngir frykt (fobos), noe som er en naturlig reaksjon i møte med det overnaturlige. Og engelen forsikrer Sakarja at han blir bønnhørt, noe som samsvarer med barnet navn, Johannes (Jochanan, «*Gud er nådig*»).

I vers 14 står det at «Han skal bli til glede og fryd for deg». Men det er ikke bare Sakarja og Elisabet som kjenner på denne gleden. Mange gleder seg; Guds folk gleder seg.

Helt fra mors liv skal han være fylt med Den hellige ånd, og hans oppgave er å forberede Herrens komme, og tilrettelegge for ham et forberedt folk.

Johannes døperen er den store overgangsskikkelsen mellom den gamle og den nye pakt. Han representerer oppfyllelsen og høydepunktet av alt Gud har gjort i den gamle pakt tid. (*Skjevesland s. 306.*)

Johannes sin hovedoppgave var altså å forberede mennesker til møte med Jesus, og at de skulle komme til tro. Et spørsmål til

denne teksten kan være: «Er jeg opptatt av at folk vender om til Gud og kommer til tro?» spør Skjevesland, og det kan være et godt spørsmål til meg også. Samtidig møter jeg mye tro i mange mennesker.

Nadia Bolz-Weber, prest i USA, har skrevet ei bok som heter «Å finne Gud i feil folk». Her forteller hun om ulike møter med mennesker som viser henne bilder av Gud. Johannes kom for å forberede mennesker på Jesu komme; han som skulle vise oss Gud.

I vår tid har vi ikke Johannes, og Jesus innehar en annen dimensjon en den han hadde før påske. Nå har vi fortellingene, og vi har møte med Skaperen gjennom hans skaperverk. Vi møter Jesus/Gud gjennom våre møter med menneskene vi snakker med og møter i vår hverdag.

Uten kvalitetsmateriale av høyeste merke å arbeide med, går Gud i gang med å arbeide gjennom oss for andre, og for oss gjennom andre. Å fortelle andre at i møte med dem ser vi gud, det gjør noe med mennesker. Når jeg i min jobb som kateket understreket til konfirmantene at når jeg møtte dem ansikt til ansikt, møtte jeg Gud ansikt til ansikt, så gjorde det noe med dem. Det er mange som trenger å få bekreftet sin tro, ikke bare få høre om hvordan komme til tro. Det er mye tro utenfor menighetene, og det mener jeg er viktig å snakke om også. Å snakke folk inn igjen i menigheten de faktisk hører til.

4. søndag i treenighetstiden

25. juni 2023

- 1. Mos 25, 27-34 Esau selger førstefødselsretten
- 1.Kor 9, 24-27 Jeg løper for å vinne
- Mark 10, 17-27 Jesus og den rike mannen

Tekstene

Om Esau og Jakob, en jeger og «en rolig mann», om han som kommer hjem fra jakt, til broren som har laget mat. Jakob presser en veldig sulten Esau (Se, jeg holder på å dø!) til å gi fra seg førstefødselsretten. «Slik viste Esau forakt for førstefødselsretten ...» står det. Eller også: Jakob er lur og får broren til å sverge på å selge førstefødselsretten i et svakt øyeblikk.

På stadion, sier Paulus, løper alle for å vinne, men bare én får seiersprisen. De løper for å vinne en krans som visner. Men *vi* løper for å vinne en krans som aldri visner! Derfor: «... jeg kjemper mot meg selv og tvinger kroppen til å lystre, for at ikke jeg som har forkynt for andre selv skal komme til kort.»

Jesus og den rike mannen. Hvordan arve evig liv? Du kjenner budene ...? Alt har han holdt, alle budene, fra han var ung. Jesus så på ham og fikk ham kjær. En ting mangler: Gå og selg alt du eier og gi det til de fattige, gjør du det skal du få en skatt i himmelen. Mannen var meget rik, og gikk bedrøvet bort.

Først har vi en dialog mellom Jesus og den rike mannen, dernest dialog mellom Jesus og disiplene: hvor vanskelig det er for den som er rik, kamelen og nåløyet, forskrekkede disipler, hvem kan da bli frelst? For mennesker er det umulig, men ikke for Gud. For Gud er alt mulig. For Gud gjør sitt uavhengig av meg.

Det Jesus ber den rike mannen om er umulig. Han er ikke bare rik, han er kanskje også rik og god, et godt menneske. Og likevel, det hjelper ikke. For ingen kan gjøre noe, ingen rike, ingen fattige, for å fortjene himmelens skatt, evig liv. Og Jesus så på ham, fikk ham kjær. For hans fromhet og vilje og gode hensikter? Og: kanskje med et trist blikk på han som trodde at han var god nok til å fikse evig liv på egen hånd («Ingen er god uten en, det er Gud.»)

For mennesker er det umulig, men ikke for Gud. Alt er mulig for Gud. Mannen fikk et svar han ikke kunne leve med, og gikk bedrøvet bort. Og Jesus taler i gåter og motsigelser. Som så ofte.

Mulige inspirasjonskilder og inngang til tekstene

I boken «Inspirert. Om å felle kjemper, gå på vannet og elske Bibelen igjen», av Rachel Held Evans (Verbum 2020) møter vi en Gud som skriver historier med mange betydninger: «Den rikholdige jødiske tolkningstradisjonen lærte meg at vi ikke trenger å stritte imot mysteriene og motsetningene i Skriften, men heller frimodig gå dem i møte, at selve Bibelens vesen innbyr oss til å kjempe, tvile, fantasere og debattere ...» Og at «...de åndelige praksisene Lectio Divina og ignatiansk meditasjon inviterer til å lese teksten på en kontemplativ måte.»

Hun redegjør for at hun med årene har lært å elske Bibelen som den er, ikke den veloppdragne alt-på-stell- versjonen vi har skapt, men den rotete, foruroligende, merkelige og urgamle Bibelen vi faktisk har. Hvis du gjør det, tar Bibelen som den er, sier hun, er du også fri til å gi deg hen til det den er: levende, forbløffende, overraskende og kanskje også magisk.

Hun siterer en N.T. Wright, en N.T.-professor som sammenligner Bibelen med «...et skuespill i fem akter, fullt av drama og overraskende vendinger, der Guds folk inviteres inn i fortellingen for å improvisere den uferdige sisteakten».

Så når noen spør: «Hva er evangeliet?», så er kanskje det beste svaret: la meg fortelle deg en historie ...» Sier Held. La meg fortelle deg en historie, sier jeg:

Som mangeårig prest for mennesker i fengsel, for kvinner som har følt seg fremmede både i kirka og i samfunnet, har jeg ofte erfart hvor lite anvendelig et kristelig/ «teologisk» språk og begrepsapparat kan være. Ikke nødvendigvis fordi disse damene ikke har en tro, eller fordi de bibelske tekstene er irrelevante, men fordi livene våre, og dermed språket vi anvender, er så ulike.

Vi som var engasjert i fengselsarbeid, trengte av denne og andre årsaker noe mere radikalt, noe som tok innsattes liv og erfaringer på alvor, som virket rehabiliterende på en kraftigere måte enn det som ellers var tilgjengelig. Og vi fikk inspirasjon fra Sverige. Der hadde man klart å få ignatiansk retreat inn bak murene, i Kumla-anstalten, et stort lukket fengsel i Sverige. Sakte, men sikkert fikk vi støtte og aksept for å bygge opp noe tilsvarende i norske fengsler. Og i dag arrangerer man retreat hele året i Halden fengsel, for kvinner og menn, med svært gode erfaringer. Der kan innsatte fra alle fengsler søke seg inn for kort eller lang retreat, 8 eller 21 dager.

Sist høst var jeg med og veiledet en gruppe innsatte menn på en tre uker lang retreat, og fikk erfare hvilken sprengkraft det er i Bibelens tekster kombinert med stillhet, meditasjon og individuelle samtaler. De innsatte var forskjellige, alle med lange dommer, og de kom fra ulike kulturer og land, og hadde ulik tro. Men rammene var felles, med hovedfokus på stillhet og refleksjon omkring eget liv, uten TV og radio, uten sosial omgang, men med daglig felles meditasjon, stille måltider, bønn og messe. Vi brukte lystenning, poesi og religiøse og filosofiske tekster, ritualer og musikk. Vi snakket daglig om tema omkring kjærligheten og det gode, skyld og det onde, syndstilgivelse, forsoning og framtid. Det handlet ikke om å finne Gud, men om å finne seg selv på et dypere plan.

Vi leste også teksten om den rike mannen i Markus 10 og gav dem en oppgave: Bli stille. Lev deg inn i fortellingen.. se hva som skjer, hør samtalen mellom dem, opplev kjærligheten fra Jesus.. hva gjorde inntrykk på deg? Ble noe vanskelig? Og: De ti bud måtte alle forholde seg til på Jesu tid, hvilke rammer og lover finnes i vår tid og i ditt liv?

Her var det litt av hvert å ta fatt i, naturlig nok. Det var tårer og mismot, men også håp. De hadde knekt koden for å få tilbake troen på en fremtid, på at livet var verdt å leve. De hadde våget å snakke sant om egne liv. Det var sterke tre uker. Jeg er fortsatt full av beundring over motet de viste.

Språk og uttrykk

Hverdagslige, poetiske tekster, skrevet av diktere av ulikt slag, fra forskjellige kulturer og samfunnslag, er viktige bidrag inn i formidling av bibeltekster og i all forkynnelse. I boka «Bibeldikt» (Verbum 2014) møter vi 88 norske forfattere, ganske så ulike stemmer, og deres dikt og tekster skrevet i samtale med kirkeårets tekster.

For eksempel denne:

«... vær ikkje grådige, sa Jesus
 For det er ikkje det ein eig som gir liv, sa han, og då
 Sukka menneska
 Og dei sukka igjen
 Og dei sukkar enno
 Og vi sukkar
 For eige vil vi, og byggje låvane våre vil vi
 Byggje dei på ny og på ny
 Større og større, til dei når nesten i himmelen, så vi kan ete og
 drikke, ete og drikke og vere så glade..
 (del av dikt Ruth Lillegraven)

Eller denne:

No viser du deg med eitt i natta
 Med slike mørke landskap utan veg
 Men det skin så rart der borte
 Og eg går inn i dei mørke orda som lyser
 Eg seier eg er uroleg
 Eg seier det er ute med meg
 Du svarar dit går vegen til Fars hus
 Og saman med deg
 Går eg inn i det lysande mørket
 (Oskar Stein Bjørlykke)

Salmeboken

Salmeboken er også full av poesi og sterke tekster. Det vet vi, og vi synger dem, men de kan også bli talt over. Som denne: Intet er vårt. Alt er ditt. Alt er vårt i deg. Du sender ditt ord, lar ånden gå ut, og alt blir nytt. (NoS 713, Anders Frostenson/Eivind Skeie)

Frans av Assisi

Historien om Frans av Assisi og «Laudato Si». (St.Olavs forlag 2015) I denne encyklikaen forteller Pave Frans om sin navnebror: «Han var særlig opptatt av Guds skaperverk og de fattigste og utstøtte». Han var et forbilde, et forbilde Paven ville gjøre til sitt. Han forteller om Frans som snakker om jorda som vår søster, moder jord.» ... som roper ut til oss om skadene vi har påført henne gjennom uansvarlig bruk og misbruk ...»

Vi har glemt at vi selv er jord, og at vår kropp er laget av denne planetens elementer, «...luften lar oss puste, vannet gir liv og forfrisker oss.»

Hos Frans, sier Paven, er omsorg for naturen, rettferdighet for de fattige, engasjement for samfunnet, og indre fred uadskillelig forbundet.

I skrivende stund

I skrivende stund har vi hatt fryktelige og skremmende jordskjelv, etterfulgt av ufattelig menneskelig lidelse og død, i Tyrkia og i Syria. Vi har opplevd ettårsdagen for invasjonen i Ukraina, og Putin-Russlands fortsatte og uforsonlige aggresjon, i retorikk og handling. Og vi lever i en verden med stor urett og fattigdom, med enorme forskjeller i levestandard. Som følge av krig og grådighet, og som følge av utarming av kloden. Dette er også vår verden og vårt ansvar. Midt i alle våre privilegier.

Nåden er ny hver dag.

Og plikten. For ingenting er vårt, og alt er vårt.

Salmeforslag

239 – Fader, du har skapt meg

671 – Da jeg trengte en neste

676 – Du åpner døren for ditt rikes komme

711 – Del ditt brød

713 – Intet er vårt, alt er ditt

714 – Brød for verden lot du vokse

719 – Vår Far, vi må bekjenne

729 – Kvar er du, Gud? Kvar finn vi deg?

Aposteldagen

6. søndag i treenighetstiden

9. juli 2023

1 Mos 12, 1-4 Gud kaller og velsigner Abraham

Rom 1, 1-7 Paulus kalt til apostel

Luk 5, 1-11 Peters fiskefangst

Liturgisk farge – rød

Aposteldagen

Nå er vi kommet et stykke inn i Treenighetstiden, halvåret i kirkeåret uten høytider. I det ene halvåret i kirkeåret har vi både advent, jul, faste og påske. I det andre halvåret, gjerne sommerhalvåret om du vil, har vi ikke noen høytider, og vi har bare noen merkedager her og der. Den grønne fargen er markant; det er tid for vekst, både ute i naturen og i vårt indre. Men denne søndagen har den røde fargen. En markant dag midt i treenighetstiden. Nå på denne søndagen, 6. søndag i Treenighetstiden blir søndagen også kalt Aposteldagen.

I gammeltestamentteksten møter vi Abraham som blir kalt til å være Far til et stort folk. Far til Israelfolket. I teksten fra Romerbrevet møter vi Paulus som blir kalt til å være apostel. Og i teksten fra Lukasevangeliet møter vi Peter som møter Jesus. De får en stor fiskefangst, ved Jesu mirakel, og han blir kalt til å være Jesu disippel. Da ser jeg med en gang en fellesnevner for disse tre tekstene, *kallet til tjeneste for Gud*. Jeg skal komme tilbake til dette, men la oss først se på de ulike tekstene.

Gud kaller og velsigner Abraham

I teksten fra 1. Mosebok møter vi Abraham som er i dialog med ingen ringere enn Gud selv. Bare dette at han snakker med Gud, vi møter dette mange ganger i bibelen. Men hvordan foregår en slik dialog? Dialog mellom Gud og Moses. Gud og Abraham. Gud og Samuel. Vi hører mange ganger om Gud som taler til profeter eller andre utvalgte. Og denne gangen er det Abraham som er i dialog med Gud. Gud kaller Abraham. Han skal bli Far til et stort folk, som skal være Guds eget folk. Israelsfolket. Han skal bli til velsignelse. Folket skal bli til velsignelse.

I Bibelen finner vi mange løfter. Løfter som gir velsignelser hvis man følger Guds bud og forbannelser hvis man ikke følger Guds bud. Dette er et gjennomgangstrekk i mange av tekstene i Det gamle testamentet. At det følger velsignelser ved å følge Guds bud og forbannelser hvis man ikke følger Guds bud.

I denne teksten vi møter her, er det Gud som gir et løfte til Abraham. At Gud vil velsigne Abraham og gjøre hans navn stort. At han skal bli til velsignelse. At Gud vil velsigne dem som velsigner ham, og forbanne dem som forbanner ham. Og i ham skal alle slekter på jorda velsignes. Det hebraiske ordet for å velsigne, *bracha* blir brukt i den hebraiske grunnteksten, et ord som gjennomgående blir brukt i mange tekster som vi har fått oversatt til det å *velsigne*. Og at Abraham skal bli til velsignelse, gjelder også i dag. Vi som leser disse ordene, de taler til oss som det står, at vi skal velsignes hvis vi velsigner Abraham, og forbannes hvis vi forbanner Abraham. Et løfte til leseren, om hvordan han eller hun vil tolke det.

Paulus kalt til apostel

I teksten fra Romerbrevet, møter vi Paulus. Han er kalt til å være apostel for Gud. Her finner vi altså igjen *kallet til tjeneste*. Abraham var kalt til å være far til et stort folk, Paulus er kalt til å være apostel. Vi snakker ofte om Paulus som hedningenes apostel, han var kalt til hedningefolket, til å forkynne evangeliet om Jesus. Mens vi i GT-teksten finner Abraham, som blir Far til Israelsfolket, så finner vi nå Paulus som er kalt til å forkynne evangeliet. Vi kjenner kanskje debatten om den gamle og den nye pakt. Den gamle pakt der Israelsfolket får del i Guds herlighet.

Men ved at evangeliet forkynnes til hedningene, får alle jordens folk del i Guds herlighet og velsignelser. Det er mye debatt om den gamle og den nye pakt, men ordet står der. Abraham er til velsignelse, og Paulus var kalt til å være apostel.

Jesu egne ord var: *Jeg er ikke kommet for å oppheve loven og profetene, men for å oppfylle.* Det som står i Det gamle testamentet gjelder fortsatt, for oss kristne, men vi tolker det gjerne gjennom Det nye testamentet. Paulus er kalt til å forkynne evangeliet om Jesus til alle folkeslag, for at alle kan bli Jesu disipler, og høre ham til. Og slik få del i løftene og velsignelsene.

Peters fiskefangst

Tilslutt i evangelieteksten møter vi Peter, fiskeren som er ute med båten sin. Jesus står nede ved stranden til Genesaretsjøen, og folk stimler til for å høre på Jesus, slik vi kan lese at de ofte gjorde. Peter het ikke ennå Peter, men Simon var hans egentlige navn. Jesus sier til Simon at de skal legge ut på sjøen og sette garn.

Simon hadde vært ute på sjøen hele natten og ikke fått fisk. Og nå sier altså Jesus til Simon at han skal dra ut på sjøen og sette garn på nytt. Simon blir litt testet her, på om han vil gjøre det Jesus sier. Men han velger å adlyde. Og Guds mirakel skjer. Båten blir så full av fisk at garnene holder på å revne. Et under! Et mirakel! Simon sier til Jesus at han må gå fra ham, fordi han er en syndig mann. Men nei, Jesus har en annen vilje. Han vil kalle Simon til å følge ham. Å bli disippel. «Vær ikke redd! Fra nå av skal du fange mennesker.» Det var Jesu ord.

Og da kommer vi igjen til det som er fellesnevneren for tekstene. Kallet til tjeneste. Abraham er kalt til å være far til Israelfolket. Paulus er kalt til å være apostel. Og Peter er kalt til å være disippel og menneskefisker. Kanskje også derav navnet aposteldagen, som er tema for dagen. Kallet til tjeneste.

Peter ble jo en av Jesu tolv disipler som fulgte ham overalt. Vi kjenner til historien om Peter. «Peter, på deg vil jeg bygge min kirke.» Peter, klippen, som står fast ved Jesu side. Og som vi vet faktisk også fornekter Jesus tre ganger så hanen galte den gang Jesus ble tatt til fange.

Fellesnevneren for tekstene

Fellesnevneren er kallet til tjeneste. Hvordan disse folkene ble kalt av Gud. Gud kaller mennesker til tjeneste for seg. Hva er vi kalt til? Har vi et kall? Noen er kalt til å være prester. Vi snakker ofte om kall. At vi har et kall. Folk mener de har ulike kall. Men her er det folk som ble kalt av Gud til en spesiell oppgave. Og de fullførte den.

Vi hørte i teksten fra GT om velsignelsene som følger. Jesus gjorde mange undergjerninger. Er det også en slags velsignelse? At Jesus gjør under? Og at han kan gjøre under også for oss? At vi kan se Jesu mirakler, og få del i velsignelser hvis vi velger å leve slik Gud vil? Om vi forstår hva Gud vil med oss? Får vi da også del i velsignelser og under som Gud kan gjøre i våre liv?

Vi har lest om tre menn. Til etterfølgelse, de gjorde som Gud ville og de ble velsignet. Til forbilde for oss alle.

Salmeforslag

536b – Guds menighet er jordens største under

539 – Dine løfter er mange

665 – Herre jeg hjertelig ønsker å fremme din ære

671 – Da jeg trengte en neste, var du der?

690 – Reis deg, Guds menighet

7. søndag i treenighetstiden

16. juli 2023

1 Mos 16,1–13 Hagar gir Gud et navn

1 Joh 4,7–10 Gud er kjærlighet

Luk 15,1–10 Sauen og sølvmynten

Innledning til dagens særpreg

I kirkeåret følger 7. søndag i treenighetstiden etter Aposteldagen, og er innledningen til den delen i treenighetstiden som legger vekt på «Guds skaperverk, relasjoner, samfunn, familie og arbeidsliv» (7.-11. søndag).

Dagens bønn kan kanskje si oss noe om temaet: «Rop på oss når vi vil skjule oss for mennesker og for deg, så vi får mot til å leve synlig for ditt nådige blikk, ved din Sønn Jesus Kristus, vår Herre.»

Tekstene berører temaer å bli sett og lett etter, glede og felleskap. Det å tilhøre stikker dypere i oss enn vi kanskje tror, allerede i barnehagen starter det å forstå hvordan vennskap og relasjoner fungerer. Vanskelige relasjoner kan også få konsekvenser for forholdet til Gud. Kanskje er det nettopp derfor spennende at vi får flere bilder eller lignelser å forholde oss til på denne dagen.

Om å miste og bli funnet igjen

Jesus forteller en lignelse når fariseerne murret fordi han spiste sammen med tollere og syndere. De mente at han ikke passet inn i deres selskap. Midt inn i dette forteller han dem en lignelse. Et bilde på hva han tenkte nettopp tenkt om dette.

Da jeg studerte teologi skrev jeg spesialoppgave med tittelen «Gud som gjeter eller husmor?» Jeg ble fascinert av denne parallelle lignelsen, og av hvor lite den andre teksten er kjent i forhold til bildet av gjeteren. Jeg leste Turid Karlsen Seim om parallelle lignelser i Lukas og om lignelsens mannlige og kvinnelige parallell. Hvorfor er det egentlig sånn at Lukas har en kvinnelig parallell til flere av lignelsene? Vi kjenner godt til gjeteren som mista den ene sauen. Han kobles ofte til Jesu ord om den gode gjeteren, selv om her er gjeteren en del av lignelsen Jesus forteller. For ikke mange dager siden var jeg med toåringen min og lette etter sauer i kirka. Gjetermotivet har en kjent forestilling, og derfor vil jeg her bruke litt mer tid på kvinnen med sølvmyntene.

I vers 8 blir kvinnen, τίς γυνή, introdusert. Hun blir introdusert gjennom et spørsmål som bryter opp den greske teksten. Det blir stilt som et retorisk spørsmål, ”ville hun ikke tent en lykt og feid huset inntil hun finner mynten?” Det implisitte svaret er ja, selvfølgelig vil hun gjøre alt for å lete etter mynten. Jeg vil si at hun også er et bilde på Gud. I sitt arbeid med Lignelser skriver Ellen Aasland Reinertsen at denne kvinnen kanskje ikke var fattig, sånn som denne teksten ofte har blitt forstått. I tillegg er det et befriende bilde med en kvinne som har ansvaret uten at hun er mor eller kone, for det sier teksten her ingenting om.

Kanskje er det også fra denne fortellingen vi har uttrykket «å lete med lys og lykter». Kvinnen har mistet en tiendedel, mot gjeteren sin hundrededel. Verdien av disse er omtrent som en dagslønn. Kanskje var de som en del av et smykke, der det ble svært synlig at en av dem ble borte. På samme måte som det i en sølje/risku på samisk, ville bli svært synlig at et blad ble borte. Og hun er en klok forvalter av disse pengene, og gir seg ikke før hun har funnet den ene som ble borte.

Kvinnen forlater ikke de andre for å lete sånn som gjeteren. Det er heller ikke mulig å sammenligne mynter og sauer, men det er mange likhetstrekk ved disse to små fortellingene som står rett etter hverandre. Den store gleden over det som er kommet

tilbake er tilstede i begge. De to små liknelsene rammes også inn av fortellingen sønnen som kommer tilbake til sin far, som utgjør resten av kapittel 15.

Det er en menneskelig erfaring å forstå hva noe eller noen betyr for oss først når vi ikke finner det. På denne måten er selve problemet som er utgangspunktet for lignelsen en allmenn erfaring. Mennesker mister mange ting, og vi vet hvor kjedelig, irriterende eller trist det kan være. Noen ganger mister vi ting fordi vi ikke passer godt nok på, andre ganger mister vi mennesker som står oss nær. Det er ikke alltid vi finner igjen det vi har mistet. Som mennesker søker vi eller vi leter etter mange ting. Vi søker anerkjennelse hos andre mennesker og vi leter etter kunnskap og forståelse.

Lukas 15 er en lignelse som fremstiller et bilde av en Gud som leter. Men er det dermed også en Gud som har mista? Lignelsens bilder framstiller relasjonen mellom ”mistede” mennesker og Gud. Men kan Gud virkelig miste noen mennesker? Og hvorfor er det akkurat syndere som har blitt mistet?

Hvis vi tenker at alle mennesker er syndere, så har Gud mistet oss alle sammen. Det er betryggende at Gud alltid vil søke menneskene. Det er ikke opp til mennesket selv å bli funnet. Men hvorfor skulle Gud miste i utgangspunktet? Ordet syndere kan forstås som at det er her mennesker som har begått en synd. Men lignelsen forklarer forholdet mellom Gud og syndere som mennesker, og har ingenting med synden i seg selv å gjøre. Hvordan kan mennesker ha en generell tillit om gjenfinnelse? Lignelsen legger opp til at vi kan bli mistet i utgangspunktet, uansett om vi ikke er den aktive parten. Som en mynt som ligger og venter på å bli funnet.

Heldigvis består lignelsen av fortellinger om noe som blir funnet, og ikke noe som er evig mistet. Det er suksessfortellingene der alt gikk bra til slutt som får beskrive forholdet mellom Gud og syndere. Det ligger en forsikring i at vi til slutt alltid vil bli funnet. Samtidig ligger det i uttrykket ”å være mistet” nettopp det å

komme utenfor fellesskapet. Dermed gjelder ikke dette bare relasjonen mellom Gud og mennesker, men også hvordan vi søker de som har blitt mistet utenfor menneskelige fellesskap. Her vil jeg tenke at det er mye å reflektere over hvordan vi mennesker setter hverandre innenfor og utenfor.

Kan alt som har blitt mista virkelig finnes igjen?

Gjennom mange samtaler i min menighet får jeg høre om besteforeldre som snakka samisk til hverandre når barna ikke skulle forstå. Det var det hemmelige språket mellom voksne, og den oppvoksende generasjon mista det samiske og kvenske språket på grunn av villet politikk. Hvordan kan vi da lete når det er tapt?

Mens jeg skriver dette er det bare et par dager til vi venter forsoning-og sannhetskommisjonen sin rapport nå i juni. Den setter lys på et viktig tema, forsoning gjennom vår felles historie; hvordan kan vi leve med det som har skjedd? Da er det viktig at både kirke og samfunn virkelig forstår hva som er mista og hva som er blitt tapt. Og ikke bare hva det samiske og kvenske folket har mista, men også hva vi som fellesskap har mista, gjennom en villet politikk som har fått store følger for menneskers liv og historie.

Midt i dette så gir det håp å snakke om en Gud som aldri slutter å lete og om en Gud som ser, også midt i alt det som er sårt for oss mennesker. Da kan vi si med Hagar sine ord fra den første leseteksten «Du er en Gud som ser meg!»

Salmer

Dette er virkelig dagen å finne fram favorittsalmene om tillitt, godhet og kjærlighet. Det er også en fin dag å bruke 316; Nu vil jag sjunga om moders-vingen.

Fordi det er sommer er det mulig å synge: 333 No kaller sol og sommarvind. Denne salmen har den fine strofen: Kom heim, kom heim til Faders hus! Var synda stor er nåden stor!

8. søndag i treenighetstiden

23. juli 2023

2 Mos 32,1–4.30–35 Gullkalven og Moses' bønn
1 Joh 2,15–17 Elsk din bror og ikke verden
Matt 6,19–24 Det udelte hjertet

*Ett er nødvendig
her i denne
vår vanskelige verden
av husville og heimløse: Å TA BOLIG I SEG SELV
Gå inn i mørket
og pusse sotet av lampen.
Slik at mennesker på veiene
kan skimte lys
i dine bebodde øyne.*

Hans Børli (1918-1989). Fra diktsamlingen *Vindharpe*:
Oslo, Aschehoug, 1974, 98 s.

Hva handler denne søndagen om? Om gavmildhet? Om vårt forhold til penger eller det materielle? Om vårt forhold til Gud? Om menneskers verdi og verdighet helt bortenfor kost-nytte-logikken?

Teksten er formanende i sin sammenstilling: Som første lesning fortellingen om gullkalven fra annen mosebok, en formaning om å ikke elske verden fra første Johannesbrev: for «alt som er i verden, kroppens begjær, øynenes begjær og skrytet av alt en eier» har ikke kjærlighet til Gud i seg.

Evangeliets fem vers fra Matteusevangeliets Bergprekenen setter streben etter det materielle opp mot tilliten til Gud. «Ingen kan tjene to herrer. Han vil hate den ene og elske den andre eller holde seg til den ene og forakte den andre. Dere kan ikke tjene både Gud og Mammon» (Matt 6, 24).

I Bergprekenens kontekst følges vår tekst av oppfordringen om å ikke bekymre seg. Gud sørger for fuglene under himmelen og liljene på marken – han vil også sørge for dem som setter sin litt til ham.

Vi satt i en togkupé på vei hjem fra dialogsentermedarbeider-samling i Bergen og leste teksten sammen. En muslimsk moskébestyrer, en kristen pedagog med bakgrunn fra pinsekarismatisk menighet og undertegnende. Muslimen kjente lett igjen oppfordringen til gavmildhet og å ikke bli for opptatt av hva en eier. I hans tradisjon gir det stor lønn hos Gud å gjøre godt for andre med det man eier med gode intensjoner. Det å forberede seg til etterlivet hos Gud gjennom å øve i en riktig holdning i dette, forgjengelige livet, virket å være en viktig tanke for ham. “The wise man does not lay up his own treasures. The more he gives to others, the more he has for his own», sier også den taoistiske filosofen Lao Tzu. Religioner og visdom over hele verden og til alle tider har erkjent og advart om at rikdom og materiell velstand har et potensiale for å korrumpere menneskets integritet. Disse tankene er så å si felleseie for nesten hele menneskeheten. Min kristne trossøster, som hadde hørt en del karismatisk kristen forkynnelse om denne teksten, hadde et savn etter fokus på *dette* livet – livet her og nå. Hvis alt bare handler om å komme til himmelen, om etterlivet, det evige livet – hvordan skal da kristendommens livsforvandlende og samfunnsendrende kraft komme frem?

Jeg undrer meg på miljøet Matteusevangeliets Bergprekenen lød i opprinnelig. Ble de sagt til rike eller fattige eller begge deler? Sannsynligvis til et miljø der det å gi gaver og almisser var vanlig og en kjent god gjerning. Men det er jo ikke sikkert at adressatene for disse ordene var særlig materielt rike – var det da så viktig å advare dem mot rikdommens farer? Eller var det et grep for å fri dem fra stress og bekymring på grunn av få materielle ressurser?

Hvem snakker du til, på ditt sted, den 23. juli 2023, midt i fellesferien? De som er igjen hjemme? Folk som er på hytte eller camping og tar med seg en gudstjeneste på feriestedet? Studenter og unge voksne som blir igjen i byen for å jobbe på sommeren slik at de kan finansiere bolig mens de studerer? Snakker du til rike? Eller fattige? Snakker du til noen bekymrer seg for renteøkning, strømprisøkning? Boligprisfall?

Det er ikke tvil om at Norge er et av verdens mest ressurssterke samfunn. Men i SSBs levekårsundersøkelse for 2022 (kilde: SSBs nettsider) slås det fast at 20,4% av befolkningen lever i en husholdning som ikke har mulighet til å klare en uforutsett utgift. Litt over 10 prosent har ikke råd til å bytte ut utslitte møbler, 18 prosent mangler minst ett materielt gode, og litt over 11 prosent angir at de mangler et sosialt gode – 4,6 prosent har ikke råd til å delta i regelmessige fritidsaktiviteter, og 5,9 prosent har minst ett betalingsproblem.

For noen år siden begynte jeg en preken over denne teksten ved å synges De Lillos «en smak av honning»: «Mange lever kun for penger, som de faktisk ikke trenger, jobber både dag og natt, i et evig statusjag – men hva blir det så igjen, av det søte liv min venn?» I 2023 synes jeg at å synges dette første verset ville blitt feil, når jeg vet at nesten hver femte må jobbe dag og natt for å få endene til å møtes. Det at vi opplever at et naboland har gått til krig opplever jeg at kan forsterke en følelse av avmakt og utrygghet hos mange. Også kirken er i pengeknipa. I mitt prosti må det for første gang på mange år kuttes stillinger, og det regnes nøye ut hvor ofte hver prest skal og må jobbe for at arbeidet skal bli gjort og at fordelingen skal bli rettferdig. Alt registreres nøye i TID-systemet, som hele tiden minner meg om at min tid er et knapt gode og at jeg må være bevisst på hvordan jeg skal bruke den. Mye i og rundt meg signaliserer hele tiden mangel: mangel på penger, mangel på tid og ressurser. Selv om stemmene som oppfordrer til å dyrke maten selv, til bruktkjøp og sirkulær økonomi, til å hente gleden fra det som er gratis, også høres i samfunnet, er det i det store og hele kost-nytte-logikken som gjelder. Vårt samfunnssystem er basert på at verdien av alt kan uttrykkes og byttes i pengebeløp.

Evangelieteksten utfolder seg i tre trinn, i tre litt ulike tanker, som kanskje er satt sammen fra ulike sammenhenger. De første linjene snakker om det å samle skatter på jorden og i himmelen. Jordiske skatter er forgjengelige, ikke de himmelske. Er det her snakk om himmelsk lønn? Eller det Gudsriket selv som er skatten som er å finne? Jeg blir minnet om de to små lignelsene om skatten i åkeren og den kostbare perlen fra Matt 13: «Himmelriket er likt en skatt som var gjemt i en åker. En mann fant den, dekket den til igjen, og i sin glede gikk han bort og solgte alt han eide, og kjøpte åkeren. ⁴⁵ Himmelriket er også likt en kjøpmann som lette etter fine perler. ⁴⁶ Da han fant en særlig verdifull perle, gikk han bort og solgte alt han eide, og kjøpte den.»

De neste setningene handler om øynene, og er egentlig litt gåtefulle. De virker å vitne om en forestilling der øyet gjenspeiler den indre tilstanden et menneske er i. Det greske ordet *haplos*, som oversettes med *klart*, kan ifølge ordboken min også bety entydig, enkelt, redelig og oppriktig. Dette fungerer som en slags bro mellom ordene om at hjertet er der skatten din er og mellom tekstens siste vers, som handler om å tjene kun én Herre som er Gud. Det sunne øyet har kun ett fokus.

Tekstens siste setninger inneholder slavemetaforikk. Marianne Bjelland-Kartzow på Det teologiske fakultet har publisert nyere forskning rundt slavemetaforikken og at den bør leses mer differensiert og med øye for konteksten. Hvilke implikasjoner har det for adressatene til Bergprekenen å se på seg selv som Guds slave? Kan de som allerede er slaver og eies av en annen herre bli til slaver for Mammon? Har det å se på seg selv som eid av Gud frigjørende kraft i et samfunn der mennesker eies av andre mennesker eller holdes bundet av økonomiske logikker? Er det binding eller frihet å være Guds slave, eller er det begge deler? Hvordan forholder dette seg for vår tids gjeldsslaver?

En viktig tolkningstradisjon for oss er Luthers forståelse av frihet slik han formulerer det i sitt frihetsskrift fra 1520. Både den og Luthers forklaring til det første budet i den store katekismen kaster lys over denne teksten og gjør også sammenstillingen med første lesning om gullkalven forståelig.

For Luther blir hjerteforankringen, hvis jeg kan kalle det slik, selve synonymet for tro. Der du har hjertet ditt og det som du liter på, det er din Gud. «Allein das Trauen und Glauben des Herzens beide macht, Gott und Abgott,“ og: „Worauf du nun (sage ich) dein Herz hängst und verlässest, das ist eigentlich dein Gott“ (Luthers store katekisme, utlegning av det første budet, kilde: www.ekd.de). Hos Luther er «mammon», materielle gods og penger det viktigste eksempelet for dette «noe annet» som kan bli som Gud for oss og som vi tror at vi kan bygge våre liv på. Gud er en overflytende kilde av alt som er godt, og forsørger oss med det vi trenger. Det er ressurser og overflod til alle i verden, og naturen har et overskudd av livskrefter. Luther skriver videre at det også kan se ut som de som har mye har det best, men at det er en illusjon og «en djevles bedrageri». Alt Gud gir, alle materielle verdier, skal brukes som verktøy, som middel, men aldri som mål i seg selv.

Andrea Bieler og Hans-Martin Gutmann, professor for praktisk teologi i Hamburg, har skrevet en homiletikk der de argumenterer blant annet for at det er kirkens oppgave å være et motkulturelt sted i et materialistisk samfunn (Die Rechtfertigung der Überflüssigen. Die Aufgabe der Predigt heute. Gütersloh 2008). Et samfunn, der mennesker som ikke kan jobbe, som er arbeidsløse, trygda, gamle eller på andre måter ikke kan bidra til økonomisk vekst og verdiskapning, blir sett på som overflødige og en belastning. Disse menneskene trenger å høre at har verdighet som personer og verdi for et fellesskap, at deres eksistens og deltakelse er villet – at de er rettferdiggjort av nåde, gjennom frelsen som skjer i Jesus Kristus. I bunn av den kristne troen og menneskesynet finnes det nemlig en hendelse som ligger utenfor og bortenfor kost-nytte tenkning og gavebytte-tankegangen som ligger til grunn for all vår samfunnstenkning. I enheten mellom sjelen og Kristus som er troens kjernehendelse skjer det et bytte som unndrar seg all verdslig økonomitenkning. Kristus tar all vår synd og gir oss del i all sin frelse, nåde og kjærlighet. Det er et alt-for-ingenting-bytte som gir grunnlag for et kristenmenneskets tro, tillit og frihet.

Skulle det kunne gjenspeiles i et kristent fellesskap som er kjennetegnet av en økonomi av overstrømmende gavmildhet

og sløsing? (Forfatterne kaller dette «Verausgabung» på tysk.) Istedenfor å bli preget av en økonomi som er basert på bekymring, nyttetekning, forebygging og sparing? Vær ikke bekymret! Lev livet deres i dag! Gi raust og ta imot gaver uten å tenke på gjenytelse! Liljene på marken, fuglene under himmelen viser Guds overflytende rikdom av skaperkraft og opprettholdelse av livet. Hos mammon-guden råder derimot en logikk av akkumulasjon, sparing for seg selv og bekymring. En slik Gud lar mennesker bli til vesener som er innkrøkt i seg selv som ikke er stand til å gi. I en situasjon av knapphet kan to holdninger skilles fra hverandre: bekymringens/mangelens tilnærming eller en gavmildhet/sløsing som tømmer ut seg selv. Det er den siste som er den bestemmende i det bibelske vitnesbyrdet. Overalt der evangeliet skal prekes skal kvinnen fra Betania minnes, som helte ut en hel flaske med kostbar salve over Jesu hode (Mk 14). Gudsriket ligner skatten og perlen som ligger i åkeren og er verdt alt en eier (Matt 13). (Bieler og Gutmann, s.129-130).

Kanskje det å bevege seg i en sfære der takknemlighet, gavmildhet og en frihet overfor materielle goder er en ideell *holdning* og i beste fall en ektefølt *handling*, kan lege mennesker som smertelig har erfart at samfunnet ikke setter pris på dem? Det er ikke umulig at noen av dem sitter i kirkebenken i ferietiden midt på sommeren.

Å få bekreftet sin verdighet og skjønnhet som Guds skapning fører kanskje til at «kroppen blir fylt av lys» og at øynene stråler. Og det gjør kanskje på sin side også det frirommet som sommerferien er - fri fra arbeid og full av nytelse av Guds gode gaver i naturen.

Dersom vi erfarer det slik: Kan troen og kirka være kilder til at vi ikke glemmer det resten av året, når hverdagens hamsterhjul og bekymringens logikk tar over livene våre igjen?

Men her passer det til gjengjeld for meg med refrenget til «Smak av honning»:

Å ligge på et svaberg
å bare være til
og kjenne solen varme i en luft som er så mild
Det er hva jeg kaller en smak av honning!
Å vite at man ikke har behov for noen ting
Nei, bare kjenne gleden for alt som er omkring
Det er hva jeg kaller en smak av honning.

Salmeforslag

840 – I denne fagre sumarstid

845 – Så grønn en drakt

342 – Amazing grace

378 – Da Jesus satte sjelen fri

713 – Intet er vårt, alt er ditt

Den skjulte skatt, T: Iben Krogdahl/O: Dag Kaspersen/M: Trond Akerø Klevent (i: *Jeg vet en sang. En samling av nye salmer og sanger*, Lyche musikkforlag 2022)

Olavsdagen / Olsok

lørdag 29. juli 2023

Jer 1,17–19 Jeg gjør deg til en fast borg
Åp 12,10–11 Anklageren er styrtet
Joh 12,24–26 Hvetekornet

Vi er på vei mot tusenårsjubileet og Olsok i 2030. 7 år igjen, men allerede i gang. En nasjonal komite er nedsatt av regjeringen for å forberede den store festen. Bakgrunnen for jubileet er erkjennelsen av at det i alle disse tusen år har det vært tette bånd mellom Olav og Norge. Vi ser det ikke minst i riksvåpenet som Norge har hatt siden 1280-årene, der den norske løven holder Olavs martyrøks. Olav ble en tid etter sin død utkåret til Norges evige konge. Slik uttryktes den sterke sammenheng som det har vært mellom kongemakt og kirke.

Fram mot jubileet i 2030 skal det gå en «Jubileumsstafett». For hvert år fremover vil det bli arrangementer som alle skal lede fram til det store nasjonaljubileet. Hvert år har fått sitt hovedtema, som vi kan lese om på nettsiden norgetusenaar.no. For kristningsverket og Olavtradisjonene handler om verdier. Verdier som har preget land og folk, verdier som vi på Olsok kan løfte frem og aktualisere.

I Innlandet vil Valdres prosti i år markere at det det er 1000 år siden Valdres ble kristnet av Olav Haraldsson. På nettsiden Valdres.no skriver prosten i Valdres at de der vil legge vekt på sentrale verdier som fred, respekt og toleranse. Med dette som bakteppe vil de i Valdres løfte frem de historiske røtter og tradisjoner, og se det i samspill med vår tids fargerike og

mangfoldige nåtid. Slik følger kirken i Valdres opp ideen i det statlige programmet «Norge i tusen år», som skal pågå frem til det store nasjonale jubileet i 2030. Her er det bare å henge seg på.

Hadde ikke Henrik Wergeland startet feiringen av grunnlovsdagen 17. mai, ville vi kanskje hatt 29. juli som nasjonaldag, slik de har det på Færøyene. For Olav Haraldsson var så mye mer enn en vikingkonge som ville erobre og befeste sin makt. Han fikk ved sin død en betydning som rakk langt utover landets grenser, en makt hverken sverd eller vikingegjerning kunne gitt ham.

Professor Olav Hodne sier det slik om virkningen av Olavs død: – *Han (Olav) gjør seg gjeldende over alt – i alle deler av samfunnslivet. Ikke minst var dikterne med på å gjenreise hans posisjon i folket da vi skulle gjøre Norge til en selvstendig stat i forhold til Sverige. Da ble Hellig Olav trukket inn for å skape en egen norsk identitet: Andreas Munch, Bjørnstjerne Bjørnson, Johan Welhaven, Per Sivle – alle disse brukte vår gamle helgenkonge for å bære frem det norske i en ny tid.* (<https://www.katolsk.no/nyheter/2021/07/olsok-2021-norgeer-bygd-pa-olav>)

Tekstene og dagen

Det er ikke umiddelbart lett å relatere tekstene til den aktuelle Olsok-feiringen. Heller ikke er det umiddelbart for en lyttende menighet å høre sammenhengen tekstene har seg imellom.

Profeten Jeremia (1,17-19) blir beordret til å tale strenge og dømmende ord over Guds folk. Han skal refse dem for deres utroskap. Men Gud vil gi ham styrke til denne gjerningen. Gud trøster den utsatte profeten med at han nok skal klare oppgaven; sin ungdom til tross. Ha mot! For Gud skal gjøre deg til en festningsby.

Teksten fra Åpenbaringsboken kunne ha passet bedre på en St. Georgs dag. Dragen er drept, ondskapen overvunnet. Ordet har seiret. Muligens er sammenhengen med Olsok uttrykkene «ordet de vitnet» og «de hadde ikke livet så kjært at de ikke ville gå i døden». En helgen er jo en som vitner om Ordets kraft ved

sin død. Men ordene i Åpenbaringsboken taler snarere om de voldsomme kosmiske omveltninger som en gang vil skje, enn ord om den troendes kamp på jorden.

Sammenhengen mellom disse tekstene og Jesu selvproklamasjon, «Jeg er hvetekornet, hvis det dør *bærer det rik frukt*», er ikke iøynefallende. Jesus forutser sin død samtidig som han forutsier at dette offer vil føre til vekst og utvikling. Kanskje kan vi se en sammenheng mellom profetteksten og evangeliet: at å gå Guds veier kan innebære smerte og vansker, enda død. Så ha mot. Stå striden ut. Den vil bære rik frukt.

Men jeg finner en slik enhet i tema vanskelig. Hvetekornets død har en helt annen valør enn den motstanden Jeremia må gå i møte. Hvetekornets død er i søndagens tekst noe enestående og unikt. Det kan ikke parallellføres med hverken profetens angst for sitt liv eller en helgens død, selv om begge eksemplene kan føre til vekst og positiv utvikling.

Derimot er det mer nærliggende å hentyde til en annen tekst om såkornet, såkornet som såmannen sår ut, i Matteus 13.3ff. De i kirkehistorien som ble kåret til helgener, var de som på noe vis var såmenn. Kvinner og menn som ikke nødvendigvis var fromme eller dydige, men som ga støt til såkornets vekst. Ved deres liv, eventuelt ved deres død, falt såkorn i god jord. Slik står hvetekornet opp på nytt og på nytt, på stadig nye steder og i nye tider.

Til prekenen

På dager som Olsok blir det gjerne til at dagen trumfer teksten. Dagen må vise vei inn i prekenen og teksten, og ikke omvendt. Som så mange ganger ellers må predikanten være lokalt bevisst, med øre godt inntil det som er stedets tradisjoner og dagens program.

Samtidig strekker både evangeliet og Olsokdagen seg utover alt lokalt. Det særegne med Olavstradisjonen er at den strekker seg over tusen års norsk historie. Og dagen kommer til oss utenifra. Olav brakte med seg kristentroens univers fra sine turer

i vesterled og fra sitt opphold i Kyiv hos fyrstene Vladimir og Jaroslav. I vår nasjonalbevissthet er det viktig å benytte Olsok til å se oss i det større og videre perspektivet. Olsok er nasjonal festdag, og overnasjonal. Olsok forteller om verdier og tradisjoner som kom til oss fra fremmede strender, og som går langt utenpå hva som er norskt.

Jesus er hvetekornet som dør. Og døden skal fører til liv og vekst. Olsok er svar på Jesu selvpresentasjon. Hvis hvetekornet dør, bærer det rik frukt.

Olsok er bare en av mange fortellinger som viser hvordan Jesu død og oppstandelse ikke bare berørte sinn og hjerte, men hvordan hans ord formet lover og ga ordninger, bygget samfunn. Hvetekornet ble til en kraft og ånd som rørte ved musikken, preget arkitekturen, maleriene, litteraturen, filosofien, statsmakten, hverdagslivet. Sårkornets kraft oppstår i stadig nye aks som bærer i seg en fornyet tro, et håp og en kjærlighet som aldri tørker inn og dør. At Olav Haraldsson var viking og herjet med vold og sverd, forandrer ikke på virkningshistorien. Om han vendte om og gjorde bot, slik den katolske kirke gjerne fremstiller det, er ikke saken. Snarere er Olavstradisjonen en fortelling om evangeliets vei på tross av hvordan Olav Haraldsson fór frem. Gud kan bruke så mangt og så mange. Sårkornet sår han ut, og det faller på så mange slags grobunn. Men det dør ikke. Det finner sin vei.

Salmer

Om man ønsker å understreke at Olsok handler om ham som også kalte seg lyset:

795 – I Østen stiger solen opp

977.6 – Halleluja

108 – Vår Gud han er så fast en borg

601 – Som korn fra vide åkre

1 – Herre Gud ditt dyre navn og ære

9. søndag i treenighetstiden

30. juli 2023

Hos 6,1–3 Den tredje dagen

Rom 8,31–39 Er Gud for oss, hvem er da mot oss?

Matt 11,28–30 Kom til meg, alle dere som strever

Olsok og Olavsdager i Trondheim

Denne søndagen er dagen etter Olsok den 29.juli. Uken igjennom feires Olavsfestdagene i Trondheim. For oss trøndere som har vokst opp med *Spelet om Olav den Heilage* på Stiklestad, er disse dagene en påminnelse om kristendommens røtter i Norge. Nidarosdomen er mitt arnested, igjennom barndom, ordinasjon, og pilgrimsferd. Med voksenlivet i Oslo, har veien hjem blitt en pilegrimsled og en akse mellom barndom og modning. Det høyeste punktet langs leden går over høydedraget fra Eysteinkyrkja på Hjerkinntil Kongsvoll gjestgiveri på Dovrefjell. Vandringsmotivet finnes også i denne søndagens tekster, i Matteus 11: ei lett bær og ei tung bær, rytmen i å gå og å hvile. Lengsel er ei drivkraft i trua, og i lengselen finnes et uoppfylt ønske om ro i stedet for uro, håp i stedet for desperasjon. Jesus gir oss et forbilde: å være mild og ydmyk av hjertet, og å legge av det strevet som tynger og å finne hvile for sjelen.

Livet som sykehusprest

Når folk spør, sier jeg at jeg er «stasjonert» på Aker sykehus. Når lengselen etter fjellet tar meg, kan jeg identifisere meg med pasienten som er bundet til sykesenga, frivillig eller innlagt på tvang. Pålagt å ligge stille bak ei lukka dør, av og til i isolasjon med korona eller en smittsom bakterie. Forskjellen er at jeg fritt kan komme og gå. Mitt åk er lett. Men om en tid er pasienten

skrevet ut, og så er det jeg som blir. Vi har ulike åk og ulikt strev, men vi er begge på vandring. Veiene krysses i korridoren og vi går et lite stykke vei sammen.

I ett av sine mange selvportrett har Edvard Munch malt seg selv som nattvandrerer. Jeg innbiller meg at han har malt det i en tid da han var innlagt som pasient. I dag ville det kanskje blitt kalt psykiatri og avgiftning. «Aldri mer gift – sigaretter, alkohol og gifte kvinner» (fritt etter minnet, da jeg så Knausgårds kurraterte utstilling av Edvard Munchs malerier på det gamle museet på Tøyen.) Nattvandrerer er en kjent figur i ulik skikkelse i sykehusets korridorer nattetid: ustelt hår, innsunkne og mørke øyne, lett lutende forover med armene hengende langs siden. Søvnløshet og indre uro følger av så mangt et sykeleie. Tanker om døden og livets forgjengelighet melder seg som kroppslig uro.

De tre ulike tekstene for denne søndagen spriker i innhold, men samler seg i bruken. De minner om rytmen og tekstutvalget i gravferdsritualet, mellom inngangsordene og bønnen: «Kom til meg alle dere som strever og bærer tunge byrder, og jeg vil gi dere hvile.». Profeten Hosea—den horebukken! —som river alt ned med dom i hele 14 kapitler, bryter plutselig igjennom med nåden, og «Jonategnet». Kristus tre dager i graven og oppstandelsen som en soloppgang: «Han gjør oss levende etter to dager, den tredje dagen reiser han oss opp, så vi kan leve for hans ansikt.» (Hos 6,2) Og slik Paulus gjør Kristus til en som går foran, fra liv til død og til liv igjen, følger vi etter. Vandringsmotivet i Salme 23, har også klangbunn i en reise eller vandring gjennom dødsriket: «Selv om jeg går igjennom dødsskyggens dal, frykter jeg ikke for noe ondt, din kjepp og din stav, de trøster meg.» Jeg finner også vandringsmotivet hos profeten Hosea, i det han ser Gud—og for meg, Kristus—i nådefulle motiver hentet fra naturen, som soloppgangen og det milde vårregnet, en inspirasjon som den irske pilegrimsbønne og salmen: «Må din vei komme deg i møte, vinden alltid være bak din rygg, solens lys leke på ditt kinn, regnet vennlig falle mot din jord.» Det erfares sanselig i vandringen gjennom skiftende vær og han kommer oss i møte, han som er Veien. Vandringen går ikke bare mot et mål, for vandringen er også et møte, nåden er Kristus som kommer oss imot.

Epistelteksten fra Romerne 8, 31–38 har også oppstandelsen som motiv, gjennom graven i all sin gru og med all sin billedrikdom, kan ingenting av det som truer livet, hindre Guds kjærlighet til oss.

Jeg vandrer i sykehuskorridorer, og jeg forsøker være en medvandrer. Det hender at jeg strever og ikke synes jeg får det til, fordi yrket mitt, til forskjell fra hele sykehuset som institusjon, ikke måles og veies i resultatoppnåelse, men i min evne til tilstedeværelse. Det er en krevende øvelse.

På samme vis som med pasienten på avgiftning, som kanskje har motivert seg for å delta på Anonyme Alkoholikere eller Anonyme Narkomane sine faste møter på hjemplassen, der hen må overgi seg til en høyere makt, for å erkjenne at rusproblemer ikke kan løses alene, så vet jeg at jeg er like avhengig av Gud i mitt arbeid på stasjonen som medvandrer. Da må tjenesten holdes oppe av tillit, og i læring. En av sjelesorgens nestorer, har kalt det: «å holde hjertet mykt.» Jeg kan forsøke å stålsette meg for sterke inntrykk, for lukt, åpne sår, for døden, og for gråt og fortvilelse. Jeg kan velge meg en brynje for å holde på empatien, men holde sorgen på avstand—det som minner om egen sorg eller å la seg overvelde av andres—men jeg vil alltid være berørt. Forskjellen på det lette åket og det tunge, er evnen og muligheten til å legge av, la hjertet være mildt og ydmykt, ikke-dømmende, og ikke-forutinntatt. Langs veien finner jeg rytmen mellom arbeid og hvile, å tre frem og å trekke meg tilbake.

Kom til meg, alle dere som strever og bærer tunge byrder, og jeg vil gi dere hvile. Ta mitt åk på dere og lær av meg, for jeg er mild og ydmyk av hjertet, så skal dere finne hvile for deres sjel. For mitt åk er godt og min byrde lett. (Matt 11,28–30)

Salmeforslag

550 – Dette er dagen som Herren har gjort

328 – Min Hyrding er vår Herre Gud

854 – No stig vår song, vår takk til Gud

618 – Vi er et folk på vandring

416 – Du Far og Herre, du som rår

624 – Må din vei komme deg i møte

10. søndag i treenighetstiden

6. august 2023

Lesetekster:

Salme 32, 1–11. En salme om frelse dersom man er ærlig med Gud. Jeg sa: «Jeg vil bekjenne mine lovbrudd for Her ren.» Og du tok bort min syndeskyld.

1. Peters brev 3. vers 8–13. Dere er kalt til å arve velsignelse, så gjengjeld ikke ondt med ondt.

Evangelieteksten:

Luk 5,27–32. Om tolleren som ble disippel. Fortellerteksten er fra Matt 18,21–35 om tilgivelse. Hvor mange ganger skal man tilgi? 70 ganger 7, altså 490 ganger.

*Denne tekstgjennomgangen er et gjentrykk fra
Nytt norsk kirkeblad 3, 2017.*

Levi eller Matteus, eller Levi Matteus?

Søndagens fokus er på nye begynnelser, og tar da frem selve stjerneeksemplet på en mann som fikk begynne på nytt og fikk endret sin status fullstendig. I hvert fall hvis du var opptatt av regler og renhetsforskrifter på Jesu tid. Tolleren Levi, sønn av Alfeus, som blir kallet av Jesus til å være disippel. Hvem var han? Fortellingen om han finner vi i alle tre evangeliene. I Matteusevangeliet (Matt 9.9-13) heter han ikke Levi, men Matteus, sønn av Alfeus. Hos Markus er han tolleren Levi. Er det samme mann? Meget mulig. Det kan være samme, og at Matteus ble kalt Levitten og dermed ble til Levi, eller at Levi etter hvert tok det jødiske navnet Matteus, som betyr «Jahves gave», for å vise at

han var blitt en ny mann etter møtet med Jesus. Når vi kommer til pinsafortellingen, og det står at de elleve var samlet, er det ingen Levi der lenger, bare tollereren Matteus. («Hvem er hvem i det nye testamentet», s.165. Ronald Brownrigg.)

Er disippelen Matteus forfatteren av Matteusevangeliet? Det er i hvert fall skrevet i kretsen rundt disippelen Matteus. Det trenger ikke være samme mann, det kan være to eller tre ulike.

Levi eller Matteus var fra Galilea, Jesu område nord i Israel. Han var jøde og toller i Kapernaum i følge tradisjonen. Å være toller mellom de ulike provinsene var et forhatt yrke. Du jobbet da med penger og ikke minst for fienden, romerne. Og de var en uglesett yrkesgruppe. Sett på som urene, hadde de ikke adgang til templet. Men Jesus lar dem komme inn, og spiser og har det kult med dem. Det var ikke populært blant mange som mente at de selv fulgte reglene korrekt.

Tema: å høre til

Det er ikke de friske som har behov for lege, men de syke, sa Jesus. Hvem er best kristen, hvem får lov til å være med? Allerede de første kristne diskuterte dette. Helt siden det store underet som skjedde på pinsedagen, da 3500 mennesker med ulik bakgrunn, fra alle verdens kanter, fikk høre om Jesus på sitt språk og så ble døpt. Helt siden den gang har det blitt diskutert: Er det grenser for hvem som kan være med? Kan alle være med i det gode selskap? Kan hvem som helst bli en kristen, bli døpt, eller må man være på en spesiell måte? De første kristne diskuterte, burde hedningene bli jøder først, og så kristne?

Men de skjønnte snart at nei, det var ikke viktig. Det viktige var det de var sammen om: Troen på Jesus.

Det er så mange som vil prøve å skape skiller, som sier at det betyr noe hvordan vi ser ut, hvilket kjønn eller ikke minst hvilken legning man har, hva slags farge huden vår har, om man er gammel eller ung, liten eller stor, funksjonsfrisk eller har en funksjonshemming. Men det er ikke viktig. Jesus viste det gjennom sitt liv, gjennom sitt møte med mennesker, og da han

kallet disipler. Han kallet, og den som kom og ble med, var én av mange. Ikke delt inn i A-medlemskap eller B-medlemskap. Jesus så etter hva som bodde i ens hjerte. Det var nok for ham til å velge sine disipler og følgesvenner.

For Jesus sa til sine venner: «Meg er gitt all makt i himmel og på jord. Gå derfor ut og gjør alle folkeslag til mine disipler, i det dere døver dem i Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn, og lærer dem å holde alt det jeg har befalt dere. Og se, jeg er med dere alle dager inntil verdens ende.» Vi får være med på det i dag. Det skjer i våre kirker rundt om.

Er vi de som åpner opp og ber folk inn, tør vi være som Jesus og være sammen med de utstøtte av i dag, selv om det koster oss litt? Jeg vet med meg selv at jeg har et stykke vei å gå, men jeg vet òg at Jesus har rom for meg også, tross alt. Og jeg håper at jeg formidler det til de jeg møter i min prestegjærning. Den rause Gud som du er god nok for i deg selv. Når medisinen for de syke er å få være på festmiddag med Jesus, da er det mange som får lov å være med.

Bruk gjerne denne inngangsbønnen fra *Syng tro* på en dag som denne:

I Faderens, Sønnens og Den hellige ånds navn.

Jesus Kristus er verdens lys.

Han er verdens håp.

I han er ingen jøde eller greker, katolikk, protestant eller ortodoks.

Vi er alle ett i Kristus

I han er ingen svart eller hvit, kvinne eller mann, barn, ungdom eller voksen.

Vi er alle ett i Kristus

I han er ingen rik eller fattig, herre eller slave, vellykket eller taper.

Vi er alle ett i Jesus Kristus

Han er verdens lys.

Han er verdens håp.

Salmeforslag

618 – Vi er et folk på vandring

854 – No stig vår song

621 – Nå dekkes bordet

897 – Å denne kilde

608 – Når vi deler det brød

483 – Deg å få skode (ikke «skoda»)

11. søndag i treenighetstiden

13. august 2023

Jes 64,6b–65,2 Kan du rolig se på dette, Herre?

Rom 9,2–5; 10,1–4 Guds gaver til Israel

Matt 23,37–39 Som en høne samler kyllingene

Jesus-høna

I et høneforum jeg er med i på Facebook, diskuteres det stadig om en skal bruke rugemaskin når en vil ha nye kyllinger, eller la ei høne ruge dem fram. Selv om noen høner kan være dårlige mødre, er de fleste enige om at det er best for kyllinger å ha ei levende hønemor. Ei god høne viser kyllingene sine hva som er spiselig, hun deler opp maten for dem, og ikke minst, som det bildet Jesus bruker, hun varmer og beskytter dem under vingene sine når de er små, lettfryste dunnøster. Hønemora hakker også på høns eller andre som kommer for nær kyllingene. Og de hakker hardt! Ei klukkhøne, altså ei høne som er klar for å ruge eller få kyllinger, kan også adoptere kyllinger hun ikke har født. Hun kan kurre og lokke morløse kyllinger under sine egne vinger og til og med stjele kyllinger fra andre hønemødre.

Da vi fikk morløse kyllinger, ble jeg hønemor. Om hønsehauken kretset over hagen eller barna herjet for mye med de små gebrekkelige krekene, lynte jeg til og var klar for å beskytte dem. Jeg kjente igjen følelsen fra da jeg gikk tur med mine menneskebabyer og en bil nærmet seg litt for fort mens jeg gikk over veien. Flaks for den sjåføren at blikk ikke kunne drepe. I vår tekst beskriver Jesus seg selv som ei klukkhøne. *Dominus Flevit*-kirka på Oljeberget har en gulvmosaikk ved alterfoten av

en høne og kyllingene hennes. I denne kirka kobles prekenteeksten vår sammen med fortellinga om at Jesus gråt, fra Lukas 19,37-44. Ifølge Matteusevangeliet er Jesus i templet i Jerusalem (Matt 21, 23) når han beskriver seg selv som en klukkhøne. Etterpå går han opp på Oljeberget. I parallellfortellingen i Lukasevangeliet bruker Jesus dette bildet om seg selv mens han er på vei til Jerusalem. Kanskje er han på Oljeberget, der *Dominus Flevit*-kirka plasserer ham. Dere som har vært på dette berget og sett ut over Jerusalem derfra, kan kanskje kjenne igjen Jesu fortvilelse over byen. Jerusalem er ikke bare i dag en by som rommer konflikter og stor uro. Opp igjennom historien har grupper etter grupper inntatt byen, okkupert den og drept folk. Er det alle som har lidd i byen gjennom tidene Jesus-høna vil skjule under vingene sine?

Eller snakker Jesus kanskje heller til de skriftlærde og fariseerne han roper *ve* over like før vår tekst? Her gir Jesus fariseerne og de skriftlærde skylda for tortur og drap av ikke bare alle profeter, vise og skriftlærde, men alle uskyldiges blodsutgytelse helt fra Abel til en Sakarja, sønn av Barakia. Denne Sakarja er muligens profeten Sakarja i 2. Krønikebok 24, 20–22. Professor Isaac Kalimi foreslår at disse to, Abel og Sakarja, rammer inn kanon på Jesus sin tid: Fra Genesis til Krønikerbøkene. Her handler det altså om all urettferdig vold det fortelles om i de hellige tekstene. Og fra vers 26 hører vi om nye blodsutgytelser i byen: Nå er det klukkhøna Jesus selv som blir drept. Er det disse urettferdige morderne (ifølge Jesus) som snart skal rammes av straff (23, 25-36) som Jesus-høna vil samle under vingene sine? Dersom det er sånn, er prekenteeksten i dialog med de andre to tekstene denne dagen. På ulikt vis spør disse tekstene hvordan foreldereren Gud forholder seg til folket sitt når det er ulydig, uforstående eller ondt. Eller er det hele Jerusalem, med både overgripere og ofre, Jesus snakker til?

Vi kan også spørre om Jesus-høna er et godt gudsbilde. Denne høna får jo ikke gjemt Jerusalems barn under vingene sine. De vil ikke. Kanskje er det ikke godt. Kanskje er Jesus en hakkende høne som straffer kyllingene som ikke vil under vingene hennes? Etter teksten vår er det mange eschatologiske utsagn om hus som forlates, tempel som skal ødelegges, om trengsler, falske

Messiaser og timen som skal komme når en må våke og være beredt. Lar Jesus-høna de onde, uvillige kyllingene sine seile sin egen sjø i dom og straff? Eller kanskje er det et godt gudsbilde. Kanskje klukker Jesus ennå rundt i Jerusalem og i verden; kurrer og lokker og vil samle og verne gode og onde kyllinger under vingene sine.

Salmeforslag

Jeg kan ikke om mange salmer med hønemotiv. Lina Sandells *Bred dina vida vingar*, synes jeg vi bør synge. På babysang synger en del menigheter den harmoniske:

Som en høne samler sine små
under vingene, og lar dem kjenne på
varmen og tryggheten som finnes der,
slik vil Gud passe på oss her.

(Tekst: Ingebjørg Lyster og melodi: Arild Schøld)

Og så kan en synge bibelske salmer om «i skyggen av dine vinger, Gud, søker menneskebarna ly» og andre salmer om tilflukt, omsorg, frykt og vern.

Ikke minst: Ingrid Brækken Melves og Solveig Spillings Bakkevigs råde bjørnemorsalme, *Gud, du er min tilflukt*, passer godt. Den kan søkes opp. I salmen både beskytter Gud-binna de små nøstene sine og brøler i sinne mot uretten.

12. søndag i treenighetstiden

20. august 2023

Matt 6,24-34 Ingen kan tjene to herrer

Neh 9,19-21 Skysøylen vek ikke om dagen, og ildsøylen vek ikke om natten

Hebr 13,5-6 Herren er min hjelper, jeg frykter ikke

Dagen

Kirkeårstid- og dag

Kirkeårsdagen ligger om lag midt i treenighetstiden, og tekstene er preget av Guds omsorg for oss og er trofast mot sitt folk.

Det kan være verdt å merke seg at i to av rekkene (men ikke 1. rekke, som vi er i nå) har evangelietekstene ganske tydelige kvinneperspektiv, som var radikalt i samtiden.

Dagens bønn, 12. søndag i treenighetstiden

Trofaste Gud, du kan aldri glemme dine barn, og du vet hva vi trenger. Vi ber deg: Fri oss fra våre bekymringer og lær oss å leve i tillit til din omsorg, så vi søker ditt rike, ved din Sønn Jesus Kristus, vår Herre, som med deg og Den hellige ånd lever og råder, én sann Gud fra evighet til evighet. Amen..

Prekentekest: Matt 6,24-34

Om teksten og konteksten: Prekentekesten står omtrent midt i Bergprekenen. Rett før perikopen vår finner vi Jesu advarsler om å gjøre gode gjerninger foran øynene på folk, eller å be med fine ord og store fakter. Her kommer også Herrens bønn som motsats til nettopp det, og følges av et lignende avsnitt om det å faste og om det udelte hjerte («Dere skal ikke samle skatter på jorden.»).

I forlengelsen av dette begynner vår tekst: «Ingen kan tjene to herrer. ...» Der slås det an en ny tone med «vær ikke bekymret for livet», som avsluttes med «hver dag har nok med sin egen plage.»

Kapitel 7 begynner så med «Døm ikke, for at dere ikke skal bli dømt!» og «Hvorfor ser du flisen i din brors øye, men bjelken i ditt eget legger du ikke merke til?» Så fortsetter det med Den gylne regel, om de to veier, den vide og den smale porten, videre om falske profeter og falske disipler, før talen avsluttes med lignelsen om å bygge huset på fjell.

De andre tekstene, hver for seg og sammen: Lesetekstene fra henholdsvis Nehemja og Hebreerbrevet oppsummeres godt i hebreerbrevets litt frie sitat fra Salme 118,6-7: «Herren er min hjelper, jeg frykter ikke. Hva kan mennesker gjøre meg?» Jeg har ikke noe å frykte; Herren Gud er min hjelper. Nehemjas fokus er på Han som ikke forlot folket sitt i ørkenen, som ikke vek fra dem dag eller natt, g som sørget for dem i de førti årene.

Den korte teksten fra Hebreerne leder på mange måter over fra GT-teksten til evangeliet, med sin sammenkobling av temaet om å tjene to herrer («La ikke kjærlighet til penger styre livet») med tilliten til Gud i sitatet fra salme 118, slik vi så over. Den blir dermed et godt bindeledd mellom Nehemja- og Matteus-tekstene.

Sentrale ord og eksegetiske poenger i perikopen: Klimaks og oppsummering av prekenteeksten finner vi i vers 33: «Søk først Guds rike og hans rettferdighet, så skal dere få alt det andre i tillegg.»

Uttrykket «å søke» betyr her neppe «å lete etter» i noen fysisk eller romlig forstand, eller som en ting man gjør, og så – når man kanskje har funnet det man lette etter – slutter med det, og så gjør noe annet. Ordet ζητῆτε (søk!) er presens imperativ av ζητέω. I tillegg til det bydende i imperativ-formen får vi da også et kontinuerlig aspekt slik presens har på gresk: «hold ut i søket», altså at det «å søke» skal forstås som en tilstand mer enn som en handling: «vær søkende!» Det viser at det å søke «Guds rike» (Guds vilje, Guds herredømme; det Gud vil at vi skal ha fokus på) skal være en grunnholdning hos oss, ikke noe vi har på en «to do-liste» og kan krysse av for.

Til prekenen

Tekstene denne søndagen henger godt sammen. Se til det også avsnittet om «De andre tekstene, hver for seg og sammen», over. Sammen bør de kunne gi gode ansatser til ulike prekener som kan holdes: her finner vi tillit til Gud, her er oppfordringene om å ikke tjene to herrer, her er oppfordring til å være alltid søkende mot Guds rike og Hans herredømme i våre liv, og her er trøst til de som bekymrer seg. Det bør være godt mulig å finne ulike innsteg som kan være aktuelle lokalt.

Det å ha tillit til Gud på denne måten betyr ikke at det er galt å tenke framover eller planlegge, men at det er utfordrende dersom og når planlegging og kalkyler overtar førerretet helt. Da stivner vi fort, og en ny form for «loviskhet» oppstår. Ikke den egentlig religiøse, men en sekulær regelbundethet som stenger for å se de tingene som dukker opp langs veien, eller for å stoppe opp, se den enkelte, eller det enkelte tilfellet, og agere ut fra det.

Vi utfordres å være til stede der vi er og søke «Guds rike» (hans vilje, det som tjener Guds sak på jorda) der og da, her og nå. Samtidig er dette et spenn det kan være krevende å være i. Andre steder pålegges vi også klart å tenke framover og til å være gode forvaltere; lignelsen om talentene er et godt eksempel. Planlegging og fornuft skal ikke kastes over bord for å følge ukritisk det vi akkurat nå føler, noe som jo innimellom har ført til tragiske konsekvenser også i ulike kristelige forsamlinger. Balansen er altså viktig. Hvordan kan vi formidle dette inn i våre ulike kontekster? Der ligger slik jeg ser det hovedutfordringen til predikanten i dagens tekster.

Salmeforslag

I «Salmeverktoyet» på nett finnes denne gang en aldeles strålende refleksjon rundt salmevalg for dagen, *) skrevet av kantor Kristin Eek i Steinkjer og Egge, og som jeg bare vil gi min uforbeholdne anbefaling: her er gull å hente.

*) <https://www.norskhyrnologiskforening.no/ressurs/salmeverktoyet/12-sondag-i-treenighetstiden/>

13. søndag i treenighetstiden

27. august 2023

Salme 92,2–6.13–16 Med ditt verk har du gledet meg
1 Kor 12,4–11 Nådegaver til hver enkelt
Matt 25,14–30 Talentene

Dagens bønn

Rettferdige Gud, du har gitt oss alt vi har og kaller oss til å leve til din ære. Vi ber deg: Gi oss visdom og mot til å forvalte det vi har fått av deg, så vårt liv kan bære frukt som varer, ved din Sønn Jesus Kristus, vår Herre, som med deg og Den hellige ånd lever og råder, én sann Gud fra evighet til evighet. Amen.

Om kirkeårstiden

Dersom man ser de tre søndagene i kirkeåret 12., 13. og 14. søndag i treenighetstiden i sammenheng gir de et sammensatt bilde av Gud som gir. 12. søndag i treenighetstiden kan ha overskriften «Vær ikke bekymret.» Gud vil gi alle det de trenger. Deretter kommer dagens søndag der Gud gir talenter – og forventningen om at disse skal forvaltes. Før det, på 14. søndag i treenighetstiden, vingårdssøndagen, handler teksten om Gud som gir hver arbeider samme lønn, uavhengig av hvor lenge arbeideren har jobbet for ham. Kanskje går det an å se disse tre tekstene i sammenheng, og gjerne under overskriften *Gud gir – vi deler.*

Talentene - talenton

Norsk akademis ordbok, <http://www.naob.no> definerer talent som en medfødt begavelse i en eller annen retning. Og om ordets opphav er NAOB tydelig på at ordet kommer fra Matteus 25.

I Matteus 25.14-30 har ordet talent likevel ingen annen betydning enn talenton som opprinnelig var en vektenhet på 34,2 kg, men som i romersk tid var den største romerske sølvmynten som ble brukt i Palestina. Den hadde en verdi tilsvarende 6000 drakmer eller denarer, og én denar var en vanlig dagslønn.

Overgangen fra «Talenton» i Matteus 25 til «talent» i dagens språk, skjer nok tidlig, og sannsynligvis med bakgrunn i 1. korinterbrev 12.

Dagens tekster

Dagens GT-tekst er fra Salme 92, en sabbatssalme der en ukjent salmist takker Gud for hans verk. I versene som ikke leses takkes det for at urett vil forsvinne, før det i versene som leses (13-16) takkes for at de rettferdige vil vinne fram og bli stående.

Epistelteksten fra 1. korinterbrev handler om hvordan menneskene har fått ulike nådegaver og tjenester, men at Ånden, som deler ut disse gavene er den samme.

Matteus 25.14-30

Dagens evangelietekst er en del av Jesu siste tale i Matteus-evangeliet. Han er sammen med disiplene (24.3) og svarer på hva som er tegnet på Jesu komme og verdens ende. Kapittel 25 har en tydelig inndeling i tre lignelser: brudepikene, talentene og dommen.

De tre kommer rett etter hverandre, uten at det stilles noe spørsmål imellom. Lignelsen om talentene regnes av noen for å ha samme opphav som lignelsen om pundene (Luk.19.21-27), men disse to er så ulike at det har vært diskusjoner om dette. De andre to lignelsene er særstoff.

Oppbygning

Vers 14-15: Innledning og ramme: En mann skal reise utenlands og overlater alt (!) han eier til tjenerne sine. Mannen må ha vært rik. Her forvaltes altså rundt 180 årslønner som fordeles ulikt mellom tre tjenere. Fordelingen gjøres ulikt ut fra hva herren mener tjenerne har evne til. Likevel får også den han forventer

minst av tildelt 6000 dagslønner. Regner man 300 dagslønner på et årsverk, er det altså snakk om 20 årslønner til den som får minst.

Vers 16-18: Hvordan tjenerne forvalter pengene: De to første tjenerne bruker pengene til handel, mens den siste gjemmer sine penger i et hull i jorden. Lignelsen kan gi assosiasjoner til våre eventyr der tre brødre skal løse et oppdrag. Men i motsetning til våre eventyr, der de to første som ser ut til å løse oppdraget på samme måte ender opp som tapere, mens den tredje alltid er den som lykkes, er det her de to første som velger riktig, mens den tredje ikke kommer heldig ut av situasjonen.

Vers 19-28: Tilbakekomst og oppgjør: Når herren «da lang tid var gått» kom tilbake, møter han tjenerne igjen og vil holde regnskap med dem. Tjenerne, som alle viser seg lojale overfor herren, kommer da tilbake til ham med pengene, og oppgjøret med de to første tjenerne er helt parallelle. «Herre, du ga meg fem talenter og se jeg har tjent fem talenter til.» Det kan se ut som om de i sin lojalitet bringer alt tilbake til herren sin, både det de har fått av ham og de selv har tjent på handelen. Eierens svar peker til noe utenfor fortellingen: «Kom inn til gleden hos din herre!» Kanskje inviteres tjenerne til å glede seg som gjester – og ikke som tjenere hos sin herre. Samtidig får jeg assosiasjoner til Lukas 15 der kvinnen med sølvpengene og gjeteren inviterer til glede når de har funnet igjen det de lette etter.

Når den tredje tjeneren kommer fram med pengene han har fått, innrømmer han å ha tatt imot pengene med frykt. «Herre, jeg visste at du er en hard mann, som høster hvor du ikke har sådd og sanker hvor du ikke har strødd ut. Derfor ble jeg redd». Herren hans motsier ham ikke, men tvert i mot bekrefter han det tjeneren sier. Likevel har han forventet et annet resultat enn det han får, tar pengene fra ham, og vil gi de til han som har mest.

Vers 29-30: Etterord: Avslutningen på denne lignelsen blir en sammenfatning der konklusjonen er at den som ingenting har skal bli fratatt selv det han har, og at den som ikke kan gjøre nytte for seg skal stenges ute.

Utblikk

Hva har Gud gitt oss?

Har Gud gitt deg et talent – en nådegave du ikke bruker? Min mamma er flink til å sy. Men i mange år gjorde hun det ikke. Arbeidsliv og småbarnstid krevde sitt. Da vi ungene ble store og flyttet ut, tok hun fram dette talentet igjen, til stor glede både for henne selv og oss rundt henne. Kanskje fins det talenter i ditt liv som skal børstes støv av.

Mange skal feire gudstjeneste med dåp denne dagen. Hva gir Gud oss i dåpen? Hva ga Gud oss i dåpen? Kanskje vi skal grave litt i jorda og se om vi har lagt noen skatter der?

Barn

Det har nettopp vært skolestart, og mange har gudstjeneste for 6-åringer i denne tida. Da kan denne teksten være et godt utgangspunkt for å snakke om at folk er forskjellige – og har fått ulike talenter – og at vi må bruke talentene til glede for Gud og hverandre.

Frykt – og glede

De tre tjenerne som tar i mot talentene fra herren har tydeligvis tatt i mot med ulikt utgangspunkt. Det kan se ut som at de to første har tatt i mot med glede, mens den tredje har tatt i mot i frykt for hva som ville skje om han gjorde noe galt. Kanskje kan dette være med å prege mange menneskers liv. Av frykt for å ødelegge for andre, tør man ikke bidra med det man kan. Og i motsatt fall ser man at det man bidrar med får betydning for andre mennesker, vil vel det føre til at man ønsker å bidra mer.

Forvalter eller forbruker

Tjenerne i dagens tekst blir satt til å forvalte pengene til sin herre. De kunne stukket av, brukt pengene på seg selv, nytt godt av det herren deres eide. Vi er kalt til å være forvaltere – til å gi videre av det vi har fått, for å forvalte må vi også forbruke, men det er viktig at det er en balanse i det hele.

Å preke om dommen

Alle lignelsene i Matteus 25 tyder på at det skal komme en dom etter døden. Dette er tekster jeg ofte har et ønske om å hoppe over. Men kan domstekstene være til trøst for noen? Kan disse tre fortellingene være med og si noe om hvordan Gud forholder seg til urett?

Så er det alltid slik at ved å preke om dommen, så handler det også om mitt liv og det jeg gjør i møte med andre mennesker. Da må konklusjonen alltid bli at Jesus vil være med oss; også den dagen vi skal møte Gud i dommen.

Salmeforslag

Forvalteransvaret har fått et eget kapittel i Norsk salmebok fra 2013: 711-729 *Forvalteransvar og ærefrykt for livet*. Mange av disse salmene handler om forvaltning av skaperverket, men kanskje særlig 712 (Himmelske Far, du har skapt oss) og 715 (Gud, du er rik) passer i dag.

323 – Kor stort min Gud

539 – Dine løfter er mange

520 – Gå gjennom byens lange rette gater

Vingårdssøndag

14. søndag i treenighetstiden

3. september 2023

Jes 27,2–6 Herren vokter sin vingård
1 Kor 1,1–3 Dere er helliget ved Kristus
Matt 20,1–16 Arbeiderne i vingården

Vingårdssøndagen i kirkeåret

Vi er kommet til «vingårdssøndagen», nå plassert på 14. søndag i treenighetstida. Livet i menigheten står i fokus flere søndager i denne perioden (12.-16. søndag).

Kirkens 1. mai dag?

Er det kirkeårets 1. maidag? Teksten kan gi et slikt inntrykk. Den beskriver dagarbeidernes vanskelige situasjon. En vingårdseier går ved daggry ut på torget og hyrer inn det antallet arbeidere han mener å trenge. De blir enige om en denar for dagens tolv timers arbeid. Det tilsvarte vanlig «tariff». Utover dagen skjønte vingårdseieren at han trengte flere folk og gikk til torget både klokka ni, tolv og tre på ettermiddagen. Ja, enda ved den ellefte time, altså klokka fem, tok han inn nye arbeidere.

Ved lønnsoppgjørets time ved dagens lutt skjer det overraskende: Alle får samme lønn enten de har jobbet én eller tolv timer. Ikke noe rart at de som har slitt fra soloppgang murret. Men er ikke Jesus her langt forut for sin tid med lanseringen av minstelønn? Eller prinsippet om at arbeidere skal lønnes etter behov og ikke etter andre kriterier?

Guds vingård

Vingårdssøndagen handler selvsagt ikke om tariffer og lønnsnivå. Jesus forteller en liknelse om forholdene i «himmelriket» (Matt 20:1). Eller «vingården». Det var et kjent bilde fra Jesajaboka, slik vi leste i dagens første tekst (Jes 27:2-6): «Syng om den herlige vingården», den som voktes og vannes av Herren selv. Vingården er Israel. Vingården er Guds folk.

Bakgrunnen: Det vanskelige nåløyet

Det nære bakteppet for Jesu fortelling om himmelriket i Matteus 20, er imidlertid et dramatisk spørsmål om hva en rik ung mann må gjøre for å arve «evig liv» (Matteus 19, 16-30). Jesus lover han «en skatt i himmelen» om han selger alt og gir det til de fattige. Men da går den unge mannen bedrøvet bort, «for han eide mye». Dette følges av Jesu utfordrende utsagn: «Det er lettere for en kamel å gå gjennom et nåløye enn for en rik å komme inn i Guds rike» (Matt 19, 23).

«Hvem kan da bli frelst?» spør Peter. Hva med disiplene som har forlatt alt og fulgt Jesus? «Hva skal vi få?» Jesus beroliger dem. De skal få fremtredende roller som dommere i det store endetidsdramaet, og enhver som har fulgt deres eksempel, skal få mangedobbelt igjen. Spørsmålet om grenser og belønning er altså ikke så langt unna.

Det avgjørende prinsippet

Nøkkelen som ligger i teksten, og dermed også i hva som må bli et hovedpoeng i en preken, er den siste setningen: «De siste skal bli de første og de første de siste». Det er en nesten ordrett repetisjon av det siste verset i det foregående kapitlet: «Men mange som er de første, skal bli de siste, og de siste skal bli de første.» Redaksjonshistorisk kan en gjøre seg mange refleksjoner om denne gjentakelsen. Den virker litt påklistret i vår tekst. For meg framstår den imidlertid som logisk. Tekstene hører sammen. Fortellingen om vingårdsarbeiderne understreker det samme som «kamelen og nåløyet»: Til syvende og sist er alt avhengig av Guds uforståelige nåde. Han gir lønn til alle, uansett deres forskjellige historier og forskjellige funksjoner. I Guds vingård er alle «likelønnede», for å holde oss til tekstens lønnstema.

Guds vingård er de nye menighetene på «et hvert sted»

Epistelteksten (1 Kor 1,1-3), innledningsordene i Paulus første brev til menigheten i verdensbyen Korint, understreker dette fokuset på folket. På det nye fellesskapet i Kristus, som er Guds kirke. Hans «*ekklesia*». De som er «kalt sammen» og satt til side, «helliget», i Kristus Jesus. De er den nye vingården. Det høres stort ut. Men de er ikke mange der i byen. Kanskje noe over førti kvinner og menn, ifølge NT-teologen Ben Witherington III (*Conflict and Community in Corinth*, side 32).

De var flere. I andre byer. Det understreker Paulus i den korte åpningshilsenen. For de i Korint, er «sammen med» alle som hver på sitt sted «påkaller vår Herre Jesu Kristi navn». Så mange steder var det foreløpig ikke snakk om, da Pauls skrev sitt brev midt på 50-tallet. Men du verden, i dag utgjør kirken et universelt felleskap. Og vi tillater oss da å inkludere alle som «påkaller Jesu Kristi navn», uansett konfesjonelt særpreg eller kulturelle forskjeller.

«Den herlige vingården»

Den «herlige vingården» har vokst. Den «blomstrer og fyller jorden med grøde», for å holde oss til bilder fra Jesajas vingårdvisjon, (Jesaja 27, 6). Vingården skal bære frukt. Det står det mye om i Det nye testamentet. Paulus har gitt oss en god liste i brevet til galaterne: «Kjærlighet, glede, fred, overbærenhet, vennlighet, godhet, trofasthet, ydmykhet og selvbeherskelse» (Gal 5, 22). I åpningsordene er dette sammenfattet i hilsningsordene både fra gresk og hebraisk tradisjon: «Nåde og fred». Det er der nåden og freden lever, at vi kjenner Guds rikes nærvær. Nåden som den livgivende kraften. Freden som den vakre blomsten som skaper hele arsenalet av de hellige livsverdiene fra Galaterbrevet.

Når vi påkaller Jesu Kristi navn

Disse verdiene er i spill på en helt spesiell måte når vi kommer sammen og «påkaller Jesu Kristi navn». Det skjer faktisk i gudstjenesten. Også i våre alminnelige søndagsgudstjenester i Den norske kirke. Slik det skjer over hele jorda under de forskjelligste forhold og på de forskjelligste måter. Vingården er lokal. Vingården er global. Vingården er Guds rike i verden.

I mitt åndelige univers har høydepunktet i denne «påkallelser» etter hvert blitt det stedet i gudstjenesten der «vi løfter våre hjerter til Herren» og «forener våre røster» med Guds menighet i himmelen og på jorden og priser hans navn med samstemmig jubel. Der vi gjentar ordene fra fortellingen om det siste avskjedsmåltidet og hører løftet om Jesu Kristi nærvær når vi deler brødet og vinen. Og der vi kan avslutte måltidet med takkeord som: «Vi takker deg, visdommens Gud, for ditt måltids dype hemmelighet: Brødet vi har brutt, er ett. Din Sønn har gitt sitt liv for én verden og én menneskehet», og avsluttes med vår felles bønn til Gud om at han må hjelpe oss «å høre det ropet du har hørt, å se den nøden du har sett, og elske vår neste som oss selv».

For meg blir plutselig hele verden innlemmet i vingården, så å si. Vi som påkaller vår Herre Jesu Kristi navn, gjør det på vegne av hele menneskeheten, ja, hele skaperverket. Svarer ikke det Paulus skriver til korinterne om i det 15. kapitlet i det samme brevet til korinterne med den utrolig sterke påstanden om at «for slik alle dør på grunn av Adam, skal alle få liv ved Kristus» (1 Kor 15, 22)? I den siste timen vil alle arbeiderne få samme lønn. De første skal bli de siste. Og de siste skal bli de første.

Et avsluttende apropos om lønn

Underveis må det arbeides i vingården. Og her dukker lønns-spørsmålet opp. Tjenestene er mange, men Herren er den samme, understreker Paulus i sin redegjørelse om nådegavene (1 Kor 12, 5). Noe tidligere i det samme brevet har han en lengre framstilling av sine arbeidsforhold og sitt underhold (1 Kor 9). Han vil ikke ligge noen til last, og arbeider derfor med sine hender; som teltmaker, forstår vi ut fra Apostlenes gjerninger (Apg 18,3). Men han taler sterkt for at de som «sår det åndelige, også skal få høste av det materielle» (1 Kor 9,11, lett omformulert). Det svarer til Jesu utsagn hos Lukas om at disiplene skal ta imot det folk gir dem: «For en arbeider er verdt sin lønn», (Lukas 10, 7).

Dette prinsippet må tilpasses de praktiske forhold til enhver tid. Det er for eksempel interessant å se hvordan Luther benytter vingårdsteksten til å undervise om et bibelsk begrunnet forskjellssamfunn ut fra hans samtids forståelse av forholdet

mellom stendene: <https://www.foross.no/phb/vingardssondag14-sondag-i-treenighetstiden/>

Det virker vanskelig å forstå i dag. Og Luthers samfunnssyn viste seg lite egnet til å møte nye ideer om demokrati og likhet i samfunnet. En slik erfaring bør gi oss i vår tid frimodighet og frihet til å finne praktiske og gode løsninger, ut fra våre forutsetninger for hva det vil si «å høste av det materielle». Det vil si å kunne leve trygge og gode liv som kirkelig ansatte, som del av de avtalte prosessene for lønnsfastsettelse og ordninger i arbeidslivet.

Dette er spørsmål som kan oppleves pastoralt sensitivt. Og verken Lukas 10,7 eller første del av 1 Kor 9, er med i noen av teksttrekkene. Heller ikke innledningen til Apg 18. Men både Peter og Paulus var tydeligvis opptatt av det. Også Luther. Så dersom det føles naturlig, kan vingårdssøndagen være en anledning til i alle fall å nevne dette poenget – både som takk og som et viktig perspektiv på rekruttering og tjenesteglede i Den norske kirke.

Dagens bønn

Livets Gud, kirkens Herre,

du har kalt oss til å være arbeidere i din vingård.

Vi ber deg:

Bygg din kirke og styrk oss i tjenesten, så vi arbeider for deg og vår neste med glede, ved din Sønn Jesus Kristus, vår Herre, som med deg og Den hellige ånd lever og råder, én sann Gud fra evighet til evighet. Amen.

Forslag til salmer

563 – Når jord og himmel møtes her

254 – For solglans over land og hav

678 – Vi rekker våre hender frem

----

695 – Rop det ut

713 – Intet er vårt

899 – Jeg tror på jordens forvandling

15. søndag i treenighetstiden

10. september 2023

Lesetekster: Mika 6,6–8 og Fil 1,9–11

Evangelietekst: Matt 5,38–48

*Denne tekstgjennomgangen er et gjentrykk fra
Nytt norsk kirkeblad 5, 2011.*

Den kompromissløse Jesus

Jeg liker den ”kompromissløse Jesus”. Å lese Saligprisningene, ja hele kapittel 5 i Matteusevangeliet, får meg til å rette ryggen, se Jesus inn i øynene, åpne ørene på vid vegg og suge til meg de harde, tøffe, sterke, utfordrende og gledelige ordene hans.

Vi er omtrent midt i ”det festløse” halvåret i kirka, men jeg synes denne teksten fortjener en fest. Ånden fra Pinsedag blåser også mot den 15. søndag i Treenighetstiden. Den utfordrer og samler oss, gudsfolket, rundt vårt kristne budskaps midtpunkt, Jesus. «Dere har hørt det er sagt ... Men jeg sier dere...». Vår tekst er de to siste av de såkalte antitesene som inneholder en radikal nytolkning av noen gammel-testamentlige og jødiske rettssetninger, Matt 5,21–48.

Det jeg liker med dette kompromissløse er at Jesus ikke her legger opp til at vi skal leve et liv som er strengt regulert av hundrevis av enkeltbud, men gir oss heller overordnede retningslinjer for livene våre. Han tar alle enkeltbudene, radikaliserer dem og samler dem sammen til det strengeste og mildeste budet av dem alle: kjærlighetsbudet!

Jeg liker bilder, og det bildet som kommer til meg i møte med Matt 5 er bildet av et åpent hjerte hvor alle verdens bud og regler forsvinner inn i form av en diger ordsky, og når det ikke finnes flere bud og regler i verden, da lukker hjertet seg. Alle verdens bud og regler er lukket inne i kjærlighetshjertet, og skal de ut igjen av hjertet så må de tolkes og siles gjennom det.

Jesus gir oss ansvar og en metode heller enn hundrevis av bud og regler. Han strammer inn, nytolker og radikaliserer. Den kjærligheten han slår til lyd for, den er ALT: både tøff og sårbar, hard og myk, nær og fjern, kommer til oss utenfra og er i oss. Den gir oss utfordringer og hvile, fred og uro, glede og sorg, tid og evighet. Plutselig ser jeg setningen fra salmen: «Jesus du som fyller alt i alle» i et nytt lys gjennom denne teksten.

Jeg tenker også en del på at menneskets hang til å bryte ned det overordnede nestekjærlighetsbudet i utallige små enkeltbud, kanskje er et uttrykk for latskap: at vi ikke orker å ta inn over oss ansvaret vi har i de fleste livets situasjoner, ansvaret for å tenke selv, bruke vår intuisjon, dømmekraft og vurderingssevne? Kanskje vi fragmenterer det overordnede budet om å elske, til og med våre fiender, for å slippe å vurdere hver enkelt situasjon for seg; bruke vår hjertekunnskap?

Løgstrups ”etiske fordring” klinger her i bakgrunnen. Det jeg hører hos den «kompromissløse Jesus» i Matt 5, 38–48, er at han ønsker at vi bruker vår etiske intuisjon, at vi praktiserer etikk nedenfra. I møte med enkeltmennesker kan vi ikke objektivisere og tenke i bud og regler, for da forsvinner det enkelte mennesket for oss og vi blir kun moraliserende mennesker.

Det som binder mennesker sammen

Dette får meg også til å tenke på at vi, mer enn noensinne, er avhengig av å tenke på oss mennesker som en enhet, et fellesskap, på tross av alt som skiller oss. Vi må det fordi vi bor på én, liten, felles jordklode som vi er i ferd med å ødelegge. Vi må ha fokus på det som binder oss sammen, ikke skiller oss! Derfor vil jeg preke, hver søndag, om det vi har felles, vi mennesker, også den 15. søndag i Treenighetstiden. Denne spesielle søndagen

trenger dette å konkretiseres spesielt av hver enkelt predikant fordi teksten krever det, andre søndager hvor temaet ikke er så eksplisitt, kan det dirre med som en undertone.

Det som skiller mennesker

Fiendekjærligheten er kanskje den aller vanskeligste å gå i rette med i denne teksten. Her er det mye å diskutere. Jeg velger å konkretisere det ved å rette fokuset mot definisjonen av et gudsfolk. Et gudsfolk er folket som er bundet sammen av helt grunnleggende, felles forutsetninger. Og her klinger Grundtvigs tankegods med: å være menneske er guddommelig, uansett hvilken religion man hører til, eller hvilken Gud man tror/ikke-tror på. Det er ikke en lukket, liten krets av troende vi henvender oss til når vi preker. Vi snakker til, og med, mennesker som har guddommelig likhet felles.

Men det betyr jo ikke at vi ikke kan komme til å hate hverandre. Våre menigheter kan bli kamparenaer, fordi vi tolker og tenker ulikt om det bibelske budskapet. Jeg velger å preke høyt og tydelig om at en menighet ikke samles fordi vi mener det samme, men fordi vi har et felles grunnleggende ønske om å leve med Jesus, med hans kjærlighetsbudskap som rettesnor. Jeg vil si noe om at vi har en felles lengsel i oss etter å være i et rom hvor alle skal kunne finne hvile og aksept uansett hva vi mener og hvem vi er, at vi alltid er elsket uansett hva vi måtte finne på eller hva som skjer med oss gjennom livet. Og ikke bare vil jeg si noe om det, jeg vil forsøke å la det være prekenens funksjon, det jeg ønsker denne prekenen skal virke i menigheten, er at den får kontakt med lengselen og hvilen det går an å finne i kirkerommet og budskapet man får høre/oppleve/se der. Det er viktig å ikke bare snakke om det, men hjelpe det til å skje!

En liten konkretisering

I flere år har jeg hatt gleden av å undervise førsteklassinger ved Nøtterøy Videregående skole. Det er elever som går på linjen «Oppvekst- og helsefag», Temaet for undervisningen er «kommunikasjon i krise og sorg». Det har alltid blitt sterke møter i Nøtterøy kirke. Elevene er av alle typer etnisk bakgrunn og ulik religiøs tilknytning. De grunnleggende spørsmålene i livet

blir snakket vart og nært om, liv og død, vårt møte med vår egen sårbarhet og hvordan takle den i møte med andre som er i krise og sorg.

Et spørsmål som en gang plutselig kom opp, var – litt overraskende (men tenåringer er jo heldigvis til tider ganske overraskende): «Finnes det noe en prest ikke kan gjøre, noe en prest ikke har lov til å gjøre?». Det eleven lurte på var om det fantes egne etiske retningslinjer for en prest, som ikke gjelder for andre mennesker. Jeg måtte tenke litt i full fart, og plutselig slo det selvsagte ned i meg: Nei, en prest kan gjøre alt det andre mennesker kan gjøre, og det samme gjelder en prest som for alle andre mennesker. Jeg svarte: «Det finnes ett overordnet bud som jeg forsøker å holde i møte med alle slags mennesker, i alle slags situasjoner: Det dobbelte kjærlighetsbudet.» Elevene sa seg fornøyde med svaret. Det budet forsøker jeg å la styre alt jeg gjør, som mange andre mennesker gjør det. Jeg hadde nært sagt «menneske først, prest så».

En rockeprests kommentar til søndagens tekst
Sangen "Se hvor de elsker hverandre" på Bjørn Eidsvågs plate "Bakerste benk" fra 1978, er en «gammel» tekst med eksempler fra 1970-tallet, men den er evig aktuell. Her kan det stadig skrives nye, konkretiserende vers, dessverre... :

*Sangen min er ikke ny, budskapet tør være kjent jeg er kanskje banal, eller sentimental når jeg spiller på gamle poeng og kjente refreng
Det handler om Mesterens ord om å elske sin søster og bror
/:Se hvor de elsker hverandre!:/
Det var en frimodig, ung mann som bekjente sin Frelser og Gud
han var litt original og ganske radikal Han kom på kant med de fleste i vår kirke
når det gjaldt sitt politiske virke Han ble mobbet med stor nidkjærhet det var tvil om hans integritet /:Se hvor de elsker hverandre!:/
En kvinne ble viet til prest, hun hadde tryglet og bedt til sin Gud*

*at gjorde hun galt mot det Han hadde talt så måtte Han klart
 si et nei
 men hun hadde fått fred for sin vei Men i kampen for
 rettstroenhet
 ble hun utstøtt av lut(h)er kjærlighet /:Se hvor de elsker
 hverandre!:/
 Eksempler i fleng kunne gis på folk som er blitt ekskludert
 med iver og flid i den hellige strid Jeg ønsker ikke fred
 framfor alt
 men hvordan kan vi glemme så totalt apostlenes og
 Mesterens ord om å elske vår søster og bror? /:Se hvor de
 elsker hverandre!:/
 /:Kom, la oss elske hverandre!:/*

Til slutt

Det siste verset i prekenteeksten, v.48, blir denne søndagens oppsummering før prekenskrivingen tar til: ”Vær da fullkomne, slik deres himmelske Far er fullkommen.” (Fullkommen: tamim på hebraisk). I Det gamle testamentet angir tamim at noe er feilfritt, lyteløst. Men ordet kan også stå for helhjertet holdning, motsatt av det å være halvhjertet og splittet, 1 Mos 17,1; 5 Mos 18,13. Ordet angir da det reservasjonsløse. Vær fullkommen – det oppfordres til helhjertet, reservasjonsløs innstilling...” (Olav Skjevesland, ”Den gode jord”, s.242.)

Salmeforslag fra salmeverktøyet

(<https://www.norskhymnologiskforening.no/ressurs/salmeverktøyet/15-sondag-i-treenighetstiden/>)

543 – Vi kommer til deg i bønn

381 – Takk at du tok mine byrder

452 – Du som styre straum og vind

16. søndag i treenighetstiden

17. september 2023

Mark 7,31–37 Jesus helbreder en døvstum: «Effata!»
Sal 40,2–6 Han dro meg opp av fordervelsens grav og satte mine føtter på fjell
Rom 8,19–23 Alt det skapte sukker og stønner samstemt, som i fødselsrier

Dagen

Kirkeårstid og -dag

Denne kirkeårsdagen ligger et godt stykke ut i treenighetstiden, i en del av den som gjerne assosieres med kirken og livet i menigheten. Kirkeårstiden strekker seg helt fra pinse til advent, og må med andre ord ha stor bredde. Temaet for dagen bør dermed forstås vidt. Det kan vi ane også ut fra at tidligere tekstrekker for dagen til dels har hatt nokså andre tekster. Dermed må vi se på hver enkelt av dagene i denne tiden ut fra de tekstene som er angitt, sammen med denne vide temakretsen.

Dagens bønn, 16. søndag i treenighetstiden

All godhets Gud, du hører våre klagerop. Vi ber deg: Trøst oss i lidelse og trengsel, så vi finner styrke i løftet om at du vil gjøre alle ting nye, ved din Sønn Jesus Kristus, vår Herre, som med deg og Den hellige ånd lever og råder, én sann Gud fra evighet til evighet. Amen.

Prekentekest: Mark 7,31–37, Om teksten og konteksten

Prekentekest kommer i slutten av et kapittel hos Markus som inngår i en serie av underfortellinger med avbrudd. Markus

bruker sjelden unødvendige ord mellom de ulike komponentene sine, og slik er det her også: rett på, rett over til neste.

Den umiddelbare konteksten i forkant er fortellingen om «Kvinnen fra Fønikia» som ba for sin syke datter og som blir konfrontert med en heller lite imøtekommende Jesus («det er ikke rett å ta brødet fra barna og gi det til hundene»), men som til sist vinner fram. Rett etter vår prekentekest kommer fortellingen om at Jesus metter de fire tusen, som følges av en beretning om fariseere som kom til ham og forlangte tegn «fra himmelen» (les: fra Gud).

De andre tekstene, hver for seg og sammen

Teksten fra Salme 40 er den vi blant annet kjenner fra sangen: «Han løftet meg opp fra fordervelsens grav, og satte mine føtter på fjell,» som er et direkte sitat. Det er en fortelling om å stole på Herren, og om alle de store ting han har gjort for sitt folk.

Teksten fra Romerbrevet forteller om det skapte som ble underlagt forgjengeligheten, men holder fram håpet: «også det skapte skal bli frigjort fra slaveriet [...] og får den frihet som Guds barns skal eie i herligheten,» og videre «(vi) lengter etter å bli Guds barn fullt og helt når kroppen vår blir satt fri.»

Sammen med prekentekestens tegnes et sterkt bilde av den sterke Gud, Gud som griper inn og helbreder – ikke bare den enkelte, men hele skapningen, på en slik måte at de enkelte hendelsene er tegn eller symptomer på den helhetlige frelsen som venter, mer enn de er viktige i seg selv.

Sentrale ord og eksegetiske poenger i perikopen

Det opplagte kjerneordet her er jo selvsagt «Effata!». Det er ikke gresk, men arameisk, og betegnes som en *partikkel* med betydningen å «åpne (deg)» eller «bli åpnet». Teksten vår oversetter det selv til gresk: «εφφαθα, ὅ ἐστιν διανοίχθητι» – eller på norsk: «'Effata!' – det betyr: 'Lukk deg opp!'»

Interessant nok heter det i den berømte scenen fra eventyret om Ali Baba og de førti røverne, idet Ali skal åpne hulen med

skatten i, «Jeftah, jeftah, sim-sim!» (حَتْفِي). Stammen FTH er lett å kjenne igjen fra arameisk. Den samme stammen finner vi på hebraisk i verbet פתח, å være/bli åpen, romslig, vid.

Til prekenen

Her tenker jeg at det er mange måter å løse prekenoppgaven på. Det som i alle fall er klart, er at det ikke bør by på problemer å få tekstene til å kunne henge sammen og utgjøre kjernen i et samlet budskap. Hvis vi begynner med evangeliets fortelling om den døvstumme og helbredelsen av ham, går over i Romerbrevets sukk om å bli fri fra forgjengeligheten (inkludert fra nettopp sykdom, skade, osv.), og så runder av med Salme 40 om ham som hører vårt rop og som setter våre føtter på fjell, og blir med i salmistens ønske om å forkynne dette vidt og bredt, så har vi en disposisjon det går an å bruke. Enkeltmenneskets lidelser og utfordringer er det nærmeste å starte med, skapningens lidelser og utfordringer følger videre, og svaret er salmistens takk til Herren vår Gud som hører sitt folk og svarer på bønn, og som munner ut i vår oppgave med å forkynne det til alle.

Se Dagens Bønn: «All godhets Gud, du hører våre klagerop. Vi ber deg: Trøst oss i lidelse og trengsel, så vi finner styrke i løftet om at du vil gjøre alle ting nye, ved din Sønn Jesus Kristus, vår Herre...»

Salmeforslag

Inngang – 276 (Alene Gud i Himmerik)

Ved eventuell dåp – 586 (Fylt av glede)

Bibelsk salme mellom lesningene – 959 (Vær meg nådig, o Gud)

Salme etter preken – 489 (Blott en dag)

Nattverd – 604 (Jesus, livets sol og glede)

Utgang – 342 (Amazing Grace)

17. søndag i treenighetstiden

24. september 2023

Job 19,21–27 Jeg vet at min gjenløser lever
2 Tim 1,7–12 Han har gjort ende på døden
Joh 11,17–29 (30–46) Jesus vekker opp Lasarus

Vi er kommet til høstens påskedag. Høsten er vakker. Bladene faller sakte, og alt rundt oss lukkes ned. Påsken, våren og oppstandelse føles alltid voldsomt. Alt skjer litt for fort og vi henger ikke med. Lyset flommer inn, alt for skarpt, og avslører hybelkaniner og bleke kroppar. På høsten, derimot, står oppstandelse i sterk kontrast til alt rundt oss. Alt som minner om liv blir pakket inn.

Evangelieteksten

Oppvekkelse og oppstandelse er tema i alle tre teksttrekkene. Denne søndagen er vi i første tekststykke, og vi leser om Lasarus hos Johannes. Vi er i overgangen fra Jesu forkynnelse til veien mot lidelse, død og oppstandelse. Fortellingen om Lasarus er en av tegnfortellingene hos Johannes. De to andre lesetekstene er fra Job og Paulus. Begge beskriver lidelse, smerte og kamp, men de holder likevel fast i sin tro.

I evangelieteksten møter vi mange følelser, sorg, skuffelse, gråt, sinne og glede. Det handler om vennskap, kjærlighet og nære relasjoner. Teksten starter med en forsinkelse. Etter at Jesus fikk beskjed om Lasarus død, utsatte han reisen noen dager (11,6). Det virker merkelig når vi akkurat har lest at Jesus hadde en nær relasjon til Lasarus (11,5). Når Jesus kommer frem til Betania har Lasarus allerede ligget fire dager i graven.

I Betania har Marta og Maria mistet sin bror. De er tynget av sorg. Når Jesus kommer, er det ikke til jubel, men til anklage. Marta sier at hadde han vært der, så ville broren fortsatt ha levd. Jesus svarer henne, men hun misforstår Jesus sitt svar. Det er som at Jesus sier: «Svaret står her, jeg står rett foran deg!» *Jeg er oppstandelsen og livet*. Men Marta forstår ikke, hun forstår ikke at Jesus knytter Lasarus oppstandelse til seg selv. Når Jesus ankommer, velger Maria å bli hjemme. Kanskje hun var så rasende og skuffet at hun ikke orket å se ham? Men når Jesus spør etter henne, så løper hun ut, og som sin søster er hun full av anklage. Forskjellen er at hun legger seg ned ved Jesu føtter. Det blir et frempek på salvingen som snart skal finne sted.

Når vi møter et menneske og det første som skjer er en anklage, så vitner det om at det er en nær relasjon. Vi leser ingen høflighetsfraser, gjensynsglede eller takknemmelighet for besøket. Denne teksten sier noe om at Jesus hadde ordentlig nære venner. Likevel er det vanskelig å fri seg fra at det ligger en distanse i dialogen, anklage blir møtt med avstand. Men det er kanskje ikke så rart, Jesus vet hva som venter.

Så begynner de alle å gråte. Først Maria og jødene, så Jesus. Jesus viser følelser og menneskelighet. Han som er oppstandelsen og livet, er ingen fjern Gud. Men det ligger nok ingen sorg over Lasarus i tårene, det ligger heller et sinne. Sinne over at de sørgende gråter. Frustrasjonen over at de ikke forstår, en selvbevissthet, behovet for å opprettholde sitt rykte, eller kanskje frykt for egen død. Jesus visste hvor vanskelig det var å tro på at noe kan bli levende igjen. De som står rundt ham sørger over Lasarus, men Jesus sine tårer viser kanskje også til sorgen over at han skal miste akkurat dette. Fellesskapet og de han er glad i.

Scenen når Lasarus står opp, kjenner vi igjen. Her får vi både kvinnene, stenen og klærne. Forskjellen er at her ser de Lasarus komme gående ut av graven, og det er Jesus som roper ham ut til livet med ordene “Kom ut”, og “Løs ham og la ham gå”. Lasarus lar døden ligge igjen og trer på ny inn i livet. Jesus er oppstandelsen og livet for Lasarus. Han gjør det umulige mulig. Hvordan kjente Lasarus det? Lukten av sin egen døde kropp?

Å møte søstrene igjen? Å se alle de sørgende som var samlet for han? Hvordan var det å ha døden bak seg og foran seg? Lasarus kan gå mot festen, gleden, maten, sangen og latteren. Han skal igjen være bror og venn. Men ryktene spres og samtidig som livet igjen begynner, så må Jesus begynne på en helt annen vei, mot kors og død. Jesu gråt rommer kanskje alt dette, sorgen, vennskapet, kjærligheten og redselen. Når Jesus gir liv til Lasarus, fører det til at Jesus selv må dø. Han ga sitt liv for sine venner.

Identifikasjon

I møte med teksten er det lett å identifisere seg med kvinnene, fulle av anklage, fortvilelse og sorg. Øyne dekket av tårer, umulig å se lys eller håp. Skuffelsen og sinnet over at en nær venn ikke stiller opp. Eller skuffelsen, fortvilelsen og sinnet over Gud. Hvorfor kommer stadig Gud for sent? Hvorfor kommer ikke Gud i det hele tatt? Det er også enkelt å identifisere seg med Jesus. Å motta en anklage som er berettiget. Ikke bli sett eller forstått. Raseri og sinne. Kjenne seg ensom selv om man er i et fellesskap. Eller bli sett på som en skuffelse, en som ikke lever opp til forventningene og kjenner et desperat behov for å forklare og bevise. Så desperat at Jesus gjør seg selv til det viktigste, og ikke Lasarus (11,42).

Oppstandelse

Oppstandelse utfordrer meg like mye hver gang jeg skal preke over det. Jeg kjenner på respekt, ærefrykt og sviktende tro. Hva skal jeg si? Hva tror jeg egentlig? Hva har oppstandelse med våre liv å gjøre? Jeg leter og leser etter nye innganger. I den prosessen så glir ofte til slutt forstyrrelsen over i en slags lettelse. Troen går ikke opp for oss. Vi fortsetter å lure på hvem og hvor Gud er. Stadig i bevegelse og endring. Men fortellingene som sprenger vår virkelighet, betyr noe for folk. De gir håp, selv om vi ikke får tak, og vi så gjerne vil ha noe å gripe tak i. Dette går ikke opp, likevel er det godt å være her. Likevel tror jeg. Likevel fortsetter jeg å komme hit. Troen gir oss ord som gjør livet og døden klarere, men aldri helt klart. Det er det vi skal forkynne.

Denne søndagen er det ikke vår, det er høst. Det er ikke Jesus selv som har stått opp, men Jesus som har gitt Lasarus livet tilbake.

Men fortellingen om Lasarus peker likevel frem mot påsken og selve håpsfortellingen. Til årets påskeforbredelser leste jeg på nytt *Synder og helgen* av Nadia Bolz-Weber hvor hun skriver om påske og oppstandelse. Jeg festet meg ved dette sitatet:

Gud strekker hånda ned i vår menneskelighets jord og reiser oss opp av gravene vi graver for oss selv med vår vold, våre løgner, vår egoisme, vår arroganse og vårt misbruk. Og Gud elsker oss tilbake til livet, om og om igjen.

(Bolz-Weber, *Synder og helgen*, s.177)

Hun skriver fra en amerikansk kontekst. Hun beskriver en menighet ganske annerledes enn våre, men hun gjør oppstandelse relevant for oss:

Gud var opptatt av å gjøre meg ny. Ny betyr ikke alltid perfekt. Ny er ofte møkkete, akkurat som påskefortellinga. Ny er som tørrlagte alkoholikere. Ny er som forsoning mellom familiemedlemmer som egentlig ikke fortjener det. Ny er som hver gang jeg greier å innrømme at jeg har tatt feil, og hver gang jeg greier å la være å påpeke at jeg har rett. Ny er som hver begynnelse og hver tilgivelse og alle de gangene vi gir avkall på noe vi trodde vi ikke kunne leve uten, og så på en eller annen måte lever uten likevel. Ny er det vi ikke kunne se for oss - ikke engang håpe på - men som viser seg å være akkurat det vi trengte.

(Bolz-Weber, *Synder og helgen*, s.177)

Påsken er den sterkeste, staeste, trassigste og vakreste fortellingen, om livet som spirer tross alt, om kjærligheten som overvinner mørket og nekter å akseptere håpløshet. Men det er også vår fortelling, som vi lever i, og det beskriver Bolz-Weber så enkelt og vakkert. Oppstandelse skjer hver dag. Å stadig trekke sløret bort fra øynene våre og se på nytt. Oppstandelse tilhører vår virkelighet.

Kom ut!

På høstens påskedag roper Jesus "Kom ut", til Lasarus og til oss. Samtidig som naturen rundt oss dør, så roper Jesus oss ut til livet.

Job og Paulus kjemper og lider. Marta og Maria sørger. Det er så gjenkjennelig. Vi kjemper og lengter etter livslys og livsgnist. Vi deler erfaringer av å bli holdt fast, nede eller trukket tilbake. Splittet og delt. Stadig i kamp. Vi håper at vi kan slippe å gå veien gjennom smerten. Men når Jesus roper “Kom ut”, er det nettopp fra døden, fra graven, fra mørket. Døden gir liv til livet. Når de kjenner lukten fra Lasarus døde kropp, blir de samtidig ført dypere inn i livet.

Gud elsker oss tilbake til livet, om og om igjen!

Salmeforslag

209 – Døden må vike for Gudsrikets krefter

207 – Livet vant, dets navn er Jesus

190 – Som den gylne sol frembryter

205 – Kornet har sin vila

197 – Deg være ære

18. søndag i treenighetstiden

1. oktober 2023

Jes 53,1–5 Såret for våre overtredelser
Hebr 2,10–18 En barmhjertig øversteprest
Matt 8,14–17 Jesus helbreder Peters svigermor

Dagens bønn

Gud vår trøster, du som har makt til å reise opp syke og gi oss ny kraft og styrke, vi ber deg:

Lid med oss i våre sykdommer og plager, og forny oss ved din Hellige ånd, så vi kan leve i forventning om den dagen du gjør alle ting nye, ved din Sønn Jesus Kristus, vår Herre, som med deg og Den hellige ånd lever og råder, én sann Gud fra evighet til evighet. Amen.

Helbredelse i vår tid

Planen var å starte denne tekstgjennomgangen med en lakonisk refleksjon omkring i hvor liten grad morderne mennesker lar seg imponere av Jesu undergjerninger og helbredelser. Så skjedde dette:

På kveldsbønn i kirken ble jeg sittende og lytte til en fortelling om helbredelse. Ikke om en mirakuløs tilfriskning, men allikevel en sterk fortelling om å vende tilbake til livet fra sykdom som hadde tatt bort all fremtidstro. Kveldens predikant gav til kjenne en tro på at dette hadde noe med Jesus å gjøre. Og med felleskapet av mennesker og fellesskapet i kirken. Fellesskap av mennesker som hadde tro på at hun kunne bli frisk. Hun poengterte hvor avgjørende det var å være i relasjon med en Gud som tror på oss mennesker.

Jeg ble beveget. Hvor sikker kan jeg være på at fortellingen om Jesus som helbreder Peters febersyke svigermor ikke kan bety noe for mennesker i dag? Ikke sikker i det hele tatt. Men det jeg vet, er at mine prekener med utgangspunkt i helbredelsesfortellingene er spekket med forbehold og metaforiske omskrivninger. Ikke uten grunn, selvsagt.

Hvordan kan vi forkynne om Jesu helbredelse og under på en omsorgsfull, nøktern men allikevel åpnende måte? Hvordan snakke om det i nærvær av mange som må bære sine plager gjennom et helt liv? Hvordan snakke om det uten å nedskrive verdien til et liv preget av sykdom og skavanker? Disse refleksjonene må vi gjøre oss. Så må vi allikevel, selv om disse tekstene utfordrer oss, våge å gå inn i dem.

Helbredelse på Jesu tid

Hva vet vi om hvordan disse fortellingene virket da de ble nedskrevet? Det finnes kjente mirakelfortellinger fra århundrene både før og etter Jesu liv. Sammenligninger av disse og underfortellingene i NT, viser både likheter og ulikheter. Det er grunn til å tro at vanlige folk hadde tiltro til disse fortellingene, men det var skeptikere den gang som nå. Gerhard Lohfink har en nyttig historisk gjennomgang av dette i kapittel 9 i boken *Jesus of Nazaret : What He Wanted, Who He Was*. Der berører han også hvor komplisert det er for oss å danne oss et adekvat bilde av dette i dag. Etter opplysningstiden presset behovet seg frem for å kunne gi rasjonelle forklaringer på den bibelske fortellingen – slik at den kunne harmonere med en rasjonell forklaring på verden. Det førte til et skille mellom helbredelser, demonutdrivelser, og naturundre (og andre mulige kategorier). Noen historisk plausible, andre ikke. Samtidig endret synet seg på under og Guds inngripen i stort: undere var handlinger som gikk *mot* naturen, handlinger som innebar at naturens lover ble brutt. Utgangspunktet i historien var motsatt: Guds under arbeidet *med* naturen, tilskyndet, fremskyndet og forbedret den som en fortsettelse av skapelsen. Det beskriver bedre forventningen til de som først hørte fortellingene.

Et interessant spørsmål kan være: hva ville evangelistene med underfortellingene? Hva mente de Jesus ville oppnå med dette? Vi finner noen eksplisitte svar i tekstene. For eksempel i Jesu svar til fariseerne om Herodes i Luk 13 eller Jesu svar til døperen Johannes i Luk 7/Matt 11. I vår fortelling finner vi det i vers 17, der det er en henvisning til en profeti i Jesajaboken, som passer et motiv som er sterkt hos Matteus, om Jesus som oppfyller profetiene fra GT.

Underne demonstrerer at Jesus besitter Guds kraft, og understreker at han kommer med Guds rike. Også virkningen underne hadde kan vi lese om i evangeliens underfortellinger: menneskene ble fylt av ærefrykt og undring. De lovpriste Gud. De falt på kne og tilbad. De ble fylt av undring. Hvem er han?

Peters svigermor

Fortellingen er den andre underfortellingen i samlingen av slike i kapitlene 8 og 9. Disse er en del av den hoveddelen av evangeliet som forteller om Jesus sin guddommelige autoritet (kapitlene 8–11). Det er en svært knapp fortelling. Sykdommen beskrives som en febersykdom. Underet skjer ved en enkel berøring av hånden hennes. Reaksjonen er avdempet: Hun stod opp og stelte for ham. Hun settes altså i stand til det hun gjorde i dagliglivet som frisk. Om kvelden førte de mange til ham som hadde onde ånder. Med knapphet beskrives det at han driver ut åndene med et ord, og at han helbredet alle som var syke. På denne måten blir i grunnen konklusjonen hovedsaken i fortellingen: *Han tok bort våre plager og bar våre sykdommer.*

Til prekenen

Kanskje skal jeg la min forlegenhet fare. Tørre å fortelle med glede hva som skjedde da Gud gjestet sitt skaperverk i en menneskekropp. Slik evangeliefortellingen gjør. Tilhørerne velger selv hva de vil tro om dette. Jeg kan ikke unnlate å si noe om onde ånder. Og om helbredelser. Og om at livet vårt i kroppen er slik det har vært for alle mennesker, inkludert de som levde i Palestina på Jesu tid: vi blir syke. Og noen av oss må leve med konsekvensene av det gjennom et helt liv.

Men helbredelse er langt mer enn mirakuløs tilfriskning. Det er å bli hel – at det som rives i stykker kan få bli helt. At vi kan finne trøst, mening, livsmot, og nåde. Vi kan finne det hos Jesus, i det felleskapet vi inviteres inn i sammen med ham.

Jeg tenker på disse linjene fra Eyvind Skeie sin salme:

*Min kropp av feber,
mine sprukne lepper,
mitt savn, min klage,
min lengsel og min tørst.*

*Å, denne strøm fra dine dype brønner
gir meg tilbake helse, liv og mot.*

Salmer

897 – Å, denne kilde ren som paradiset

640 – Vi tenner lys i globen vår

308 – Nå la oss takke Gud

299 – Store Gud vi lover deg

409 – I dine hender, Fader blid

544 – I en kirke midt i byen

19. søndag i treenighetstiden

8. oktober 2023

Salme 36,6–11 Hos deg er livets kilde

Gal 5,16–26 Livet i Ånden

Matt 5,20–26 Men jeg sier dere

Det skal ikke være lett å være kristen. Eller?

Jesus er ganske kompromissløs i dagens evangelietekst. Den er et tekstutdrag fra Bergprekenen, fra et lite stykke uti. Jesus sier til disiplene: «Dersom ikke deres rettferdighet langt overgår de skriftlærdes og fariseernes, kommer dere aldri inn i himmelriket.» Og han gir deretter noen veldig tydelige eksempler på hvilke regler han vil stramme inn.

Porten kalles trang, og veien heter smal, står det i salmen «Ingen vinner frem til den evige ro». Den kan passe bra i dag. For i dagens evangelietekst gjør Jesus det tydelig at kristendommen ikke er kommet for å være en light-versjon av jødedommen, med mindre strenge krav.

Kanskje er disse utsagnene en motreaksjon? Jesus og disiplene ble beskyldt i samtiden for å ikke følge den jødiske loven, for eksempel da de sanket aks på sabbaten, eller holdt måltid sammen med tollere og syndere. Men denne talen avviser denne beskyldningen. Tvert imot krever Jesus ekstremt mye av disiplene sine, så mye at jødedommens regler virker nesten absurd enkle i sammenligning.

Rett før dagens tekst sier Jesus: «Tro ikke at jeg er kommet for å oppheve loven eller profetene! Jeg er ikke kommet for å oppheve, men for å oppfylle. Sannelig, jeg sier dere: Før himmel og jord forgår, skal ikke den minste bokstav eller en eneste prikk i loven forgå – før alt er skjedd.»

Å følge loven til punkt og prikke (eller tøddel, som det sto i 1930) er ikke nok. Jesus ber om mye mer: «Dere har hørt det er sagt til forfedrene: ‘*Du skal ikke slå i hjel.*’ Den som slår i hjel, skal være skyldig for domstolen.’ Men jeg sier dere: Den som blir sint på sin bror, skal være skyldig for domstolen, og den som sier til sin bror: ‘Din idiot!’ skal være skyldig for Det høye råd, og den som sier: ‘Din ugudelige narr!’ skal være skyldig til helvetes ild.»

Det er en ganske ekstrem innstramming. En kunne saktens forstå det hvis Jesus erstattet budet «Du skal ikke slå i hjel», med «Du skal ikke slå.» Men han nøyer seg ikke med det. En god disippel skal ikke engang bli sinna på sin bror.

Det er ikke lett å finne ut hvordan man skal klare dette i praksis. Aldri bli sint på noen? I Store Norske Leksikons artikkel om Bergprekenen står det at: «*Allerede i senantikken kristendom diskuterte man hvor konkret den skulle forstås og praktiseres, for eksempel i konflikten mellom kirkelæreren Augustin og tilhengere av manikeismen. Det er også bevart håndskrifter av Matteusevangeliet fra slutten av 100-tallet der avskrivere har modifisert påbudet om aldri å bli «sint på sin bror» ved å tilføye «uten grunn» i teksten (kapittel 5,22).*»

Man kan stille spørsmål ved om uttrykket «bror» gjelder biologiske brødre, eller brødre i Kristus. Det siste er vel mest sannsynlig, ut fra konteksten. Men hvis man tar ordet «bror» bokstavelig, kan man sikkert holde en intens preken om søskenkjærlighet, og om hvor frustrerende slike relasjoner kan være.

Og videre står det: «Om du bærer offergaven din fram til alteret og der kommer til å tenke på at din bror har noe imot deg, så la gaven ligge foran alteret og gå først og bli forliket med din bror.»

Hvilken situasjon snakker Jesus om her? Snakker han om ofringen som skjer i det jødiske tempelet? Eller kan man tenke at «offergave» også kan referere til brødet og vinen som blir ofret som nattverd, selv om det ennå er lenge til skjærtorsdag i teksten? Ordet som er oversatt med offergave, τὸ δῶρον, betyr i utgangspunktet bare «gave», ifølge Strong's gresk-ordbok. Og ordet som er brukt for alter, θυσιαστήριον, det gir heller ikke flere opplysninger enn «alter», selv om det finnes minst én engelsk oversettelse som skriver «the altar in the Temple» (New Living Translation). Det høres kanskje ut som flisespikking, men jeg synes det er interessant at Jesus på dette tidspunktet kanskje ser ut til å tenke at disiplene hans vil fortsette å følge jødisk offerpraksis.

Uansett: Jesus gjør det til en forutsetning for å ofre at man ikke er uvenner med noen. Men hva er terskelen for dette? Én ting er at man for eksempel ikke er i en pågående rettsak mot en kristen bror (eller søster), eller at man har gjort noen en åpenbar urett, for eksempel stjålet noe. Men at noen «har noe imot deg» er et ganske åpent uttrykk, i hvert fall på norsk. Jeg håpet å få hjelp fra gresken til å definere innholdet av dette litt tydeligere, men nei. «ἔχει τι κατὰ σοῦ» betyr bokstavelig talt at noen «har noe imot deg».

Kanskje får vi også assosiasjoner til lutherske tanker om ofring? Uansett hvor snille vi er, og hvor nøye vi tror vi følger reglene: Ingen av oss er rettferdige når vi bærer fram et offer. Den menneskelige tilstanden gjør at vi ikke klarer å være det.

Det er heller ikke lov å fornærme noen. Jesu eksempler er «din idiot,» og «din ugudelige narr». Også her er det interessant å se på den greske grunnteksten:

Idiot: ῥακά (rhaka). New American Standard Greek Lexicon oversetter dette ordet med “*You good-for-nothing*”. Dette ordet er et *hapax legomenon*; det finnes bare én gang i Bibelen. Din ugudelige narr: Μωρόν (Mōron). Strong's sier: “Probably from the base of musterion; dull or stupid, i.e. Heedless, blockhead, absurd.” Ordet er også roten til den engelske fornærmelsen *moron*.

Jeg vet ikke helt hvordan den norske oversettelsen endte med «ugudelig narr» ut fra dette, men det har en viss schwung over seg.

«Ugudelig» blir ikke brukt så ofte som adjektiv/pejorativ på norsk, mest i bibelspråk. Jeg får særlig assosiasjoner til lignelsen om enka og dommeren, hvor dommeren tenker om seg selv at han ikke bryr seg om verken Gud eller mennesker. Kanskje er det noe av det samme innholdet den norske oversettelsen prøver å fange?

Det sentrale budskapet er at vi må sørge for at relasjonene våre her på jorden er i orden, før man kan ha alt i orden med Gud. For Gud er som et allmektig inkasso-byrå:

«Skynd deg å komme overens med motparten din mens du ennå er sammen med ham på veien. Ellers vil motparten din overgi deg til dommeren, og dommeren til vekten, og du blir kastet i fengsel. Sannelig, jeg sier deg: Du slipper ikke ut derfra før du har betalt til siste øre.»

I sterk kontrast til Jesu nådeløse innstramming av Loven, kommer dagens lesning fra Det gamle testamentet; et utsnitt fra salme 36:

Herre, til himmelen rekker din miskunn,
din trofasthet når til skyene.

⁷ Din rettferd er som mektige fjell,
som det store havdyp er dine dommer.
Herre, du berger både mennesker og dyr.

⁸ Hvor dyrebar er din kjærlighet, Gud!
I skyggen av dine vinger søker menneskebarna ly.

⁹ De får nyte overfloden i ditt hus,
du lar dem drikke av din gledes bekk.

¹⁰ For hos deg er livets kilde,
i ditt lys ser vi lys.

¹¹ La din miskunn vare for dem som kjenner deg,
din rettferd for de oppriktige av hjertet.

Det er vel nesten umulig å ikke høre B.S. Ingemanns vakre salme inni oss, den er skrevet over disse avsnittene.

Kanskje farger det lesningene våre at vi har lest disse tekstene høyt så mange ganger i vigsel og gravferd. Deler av denne teksten leser vi nemlig i vigselstrialet, fra «Hvor dyrebar er din kjærlighet, Gud! I skyggen av dine vinger søker menneskebarne ly.» (Hvis du ikke allerede har hatt gudstjeneste 11. søndag i treenighetstida, les gjerne Ellen Aasland Reinertsens tekstgjennomgang i dette nummeret om Jesus-høna, for konkret inspirasjon angående motivet med å søke ly under Guds/ Jesu vinger.) Og en annen del av teksten finner vi igjen i en av gravferdsbønnene: «For hos deg er livets kilde, i ditt lys ser vi lys.»

Dagens tekstutsnitt fra GT er med andre ord fullt av vakre og slitesterke setninger. Nydelige bilder om hvordan Gud er god, blandet med en takknemlighet over jorda. Hav og fjell og skyer blir selve sammenligningsgrunnlaget for Guds grenseløse godhet, kjærlighet og miskunn.

Det er vakkert. Utrolig vakkert. Og selvfølgelig klippet rett ut av kontekst. For i innledningen til denne salmen får vi høre hvordan synden taler til den lovløse, som legger onde planer. Så kommer dagens kjærlighetsfylte tekstutdrag. Og til slutt den korte avslutningen: «La ikke foten til den stolte trække meg ned! Hånden til den lovløse skal ikke jage meg bort. Der ligger de, de som gjør urett. De er støtt ned og kan ikke reise seg.» Det er kanskje ikke så rart at Ingemann ikke tok med hele Salme 36 da han skrev sin salme.

Og til sist, om dagens episteltekst: Brevet til Galaterne handler om dualiteten og striden mellom kjødet/kjøttet og Ånden (med stor Å). Paulus utfordrer oss. Hva er kjøttets begjær, og hva er Åndens begjær? Vi får to innholdsrike lister over hva som er henholdsvis kjøttets gjerninger og Åndens frukter. Og som et ekko av Jesus i dagens tekst, sier også Paulus tydelig: «Jeg har sagt det før, og jeg sier det igjen: De som driver med slikt, skal ikke arve Guds rike.»

Det er en spennende utfordring for predikanten å snakke om disse temaene på en måte som inspirerer oss til å bli stadig bedre mennesker, og som ikke bare skremmer oss. For det er lett å bli litt matt av kravene Jesus stiller.

Salmeforslag

312 – Til himlene rekker din miskunnhet, Gud

316 – Nu vil jag sjunga om Modersvingen

112 – Ingen vinner frem til den evige ro

677 – En bønn er gjemt i hjerteslagets rytme

615 – Vi bærer mange med oss

318 – Himmelske Fader

20. søndag i treenighetstiden

15. oktober 2023

1 Sam 18,1–4 Jonathan slutter pakt med David
Hebr 13,1–3 Søskenkjærlighet og gjestfrihet
Joh 11,1–5 Jesu venner i Betania

Hva tenker du når du hører ordet vennskap? Er det gode assosiasjoner, eller stikker det litt?

Ordspråkene 27:9 minner oss om at godt vennskap styrker sjelen. Og det er et faktum når vi er så heldige å ha en eller flere nære som vi kan være fortrolige med. Samtidig er vennskap også noe av det såreste vi har; å miste en venn kan være like tøft som å gå gjennom et kjærlighetsbrudd og sorg, og det å mangle venner gjør oss ensomme.

Dagens tre tekster kretser nettopp rundt vennskap og vennlighet: Leseteksten i GT gir oss et bilde av relasjonen mellom Jonathan og David. Leseteksten i NT gir oss innblikk i gjestfrihet, vennlighet og åpenhet i møte med nye mennesker (som gjerne kan lede til nye vennskap), eventuelt englebesøk.

Men hva med frelseren selv? I dagens evangelietekst får vi et verdifullt innblikk i Jesus og tre av vennene hans som ikke er blant den kjente mannlige disippelgjengen vi så ofte ellers leser om.

Jesu venner i Betania

Evangeliene bugner ikke over av direkte følelsesmessige beskrivelser av vennskap, men betoner gjerne godt disippelskap

og fellesskap. Dette er riktignok ikke motsetninger, men søndagens bibeltekst gir oss et unikt innblikk i et sterkt vennskap Jesus har med de tre søsknene Marta, Maria og Lasarus.

Evangelietekstens undertittel er *Jesu venner i Betania*. Den relativt korte teksten nevner ikke bare én gang at dette er vennskap med gode assosiasjoner, og at de er glade i hverandre. Men nå har noe dramatisk skjedd; Maria og Martas bror Lasarus har blitt syk. Søstrene sender derfor bud til Jesus som befinner seg på østsiden av Jordanelven og sier: «Herre, han som du er så glad i, er syk.» Og Jesu følelser overfor sine venner i Betania understrekes også: “Jesus var glad i Marta og hennes søster og Lasarus.”

Samtidig er Jesu respons på beskjeden om Lasarus sin sykdom noe man ved første øyeblikk kan stusse litt over; «Denne sykdommen fører ikke til døden, men er til Guds ære. For ved den skal Guds Sønn bli herliggjort.»

Dette er ikke så ulikt hva vi møter i Johannes 9:3 når Jesus sier om mannen som har blitt født blind: “[...] Men nå kan Guds gjerninger bli åpenbart på ham.”

Etter at Lasarus har blitt oppreist fra de døde, forstår man Jesu respons. Likevel er det noe som kan være interessant å reflektere over: Hvordan opplevde Martha og Maria dette budet som kom tilbake til dem fra deres venn Jesus?

En god venninne av Jesus

Samtidig er den guddommelige Jesus også svært menneskelig når han noen dager senere står utenfor Lasarus sin grav og gråter (Johannes 11:35). Lasarus sykdom hadde ført til døden. Men når vi leser videre, vet vi at det ikke stopper der: På samme måte som Jesu død langfredag, var ikke siste ord sagt. Lasarus oppstår fra graven, og slik pekes det mot påskedag. Jesu ord om Guds ære i Johannes 11:5 innfris.

Samtidig er ikke Lasarus sin død fri for tårer fra Jesu side, og det faktum at Jesus gråter foran sin venns grav understreker deres

gode vennskap når noen av jødene utbryter: «Se hvor glad han var i ham» (Johannes 12:36).

Og etter at Lasarus vekkes til livet, ser vi også vi Maria sine tårer. I takknemlighet salver hun Jesus før hans død (Johannes 12:3). Dagens evangelietekst i Johannes 11:3 forutsetter dermed at leseren vet noe som skjer lengre frem i tid, når Jesu venninne Maria presenteres på denne måten: “Det var Maria som salvet Herren med fin salve og tørket føttene hans med håret sitt.”

Denne hendelsen har flere parallelltekster i alle evangeliene, og det finnes diskusjoner om det virkelig er Maria som salver Jesu føtter hos synoptikerne, da hun kun omtales som “en kvinne”. Men det Jesus sier om denne kvinnen, må aldri glemmes; han presiserer heller hvor viktig det er at gjerningene hennes skal proklameres for en hel verden: “Sannelig, jeg sier dere: Overalt i verden hvor evangeliet blir forkynt, skal også det hun gjorde, fortelles til minne om henne.” (Markus 14:9)

I boken *Bibelens kvinner* kommenterer forfatter Alf Kjetil Walgermo dette: “Kvinna som salva Jesus til Messias, er altså den einaste kvinna i Bibelen som Jesus ber oss om å hugse. Hos Markus og Matteus har ho ikkje eingong fått eit namn. For meg er dette eit signal om at kvinner spelar ei større rolle enn det evangelieforfattarane har klart å få fram.” (Walgermo, Alf Kjetil: *Bibelens kvinner*, s. 293).

Det er et viktig poeng. Likevel er det også viktig å legge merke til hva Johannes gjør i dagens prekentekest: Han bruker spalteplass på å fremme Jesu vennskap med to kvinner og deres bror. Han poengterer også hvor nær relasjonen er mellom Jesus og hans venninne Marta som salvet ham før hans død. Det er et unikt innblikk vi får i Jesu sosiale liv. Johannes bemerker gjentatte ganger kjærligheten de fire vennene har til hverandre. Jesus, Marta, Maria og Lukas er en skikkelig vennegjeng som er glad i hverandre. Evangeliene forteller at de bruker tid sammen, og Jesus er flere ganger på besøk hos dem (Lukas 10:38, Johannes 12).

Praktisk til verks

En mulig inngang til søndagens preken er å peke på at også vi kan være venner med Jesus, og at han også er glad i oss. Personlig er jeg glad i litt praktiske tilnærminger, så jeg blir alltid begeistret når den som forkynner ikke bare forteller *hva*, men også kommer med et *hvordan* i prekenen. Hvordan kan vi bli venn med Jesus? Hva betyr det for oss? Hva innebærer et vennskap med ham? Hvordan skiller dette seg fra andre vennskap i våre liv? Naturlige stikkord kan være tid i bønn, bibellesning, nattverd og fellesskap med andre troende.

Kanskje vi skal tørre å sette inn våre egne navn der Johannes 11:5 sier: “Jesus var glad i Marta og hennes søster og Lasarus.”

For det er helt tydelig; Jesus vil være vår venn. Hans ultimate kjærlighet til oss, sine venner, kom til syne langfredag, og det er ingen tvil om at han ikke bare er glad i Marta, hennes søster og Lasarus, men at han også er glad i oss: “Ingen har større kjærlighet enn den som gir livet for vennene sine.” (Johannes 15:13).

En venn

Etter å ha nærmet meg ferdig med denne tekstgjennomgangen, spurte jeg en god venn av meg om hva hun tenkte om dagens bibeltekst. Hun svarte på sms: “Det som slår meg er den nære relasjonen som kommer til uttrykk. Fortrolighet. Kjærlighet. Et sted Jesus vanker, liker å være. Også her blir de syke. Vi som fort kobler helse og gudsfrykt. Livets realiteter finnes også i det hjem eller liv, der Jesus er nærværende.”

For en berikelse å ha så smarte venner! Gjennom hennes tanker åpnet hun teksten på en ny måte for meg, og det hele ble en påminner om hvor verdifullt det er å ha kristne venner som man kan tenke og be høyt sammen med. Kanskje også du kan be en venn om å lese søndagens bibeltekst sammen med deg, og bli beriket i ditt prekenarbeid?

Min venns ord var i alle fall til trøst og håp for meg; at også i de liv hvor vi kan si at vi er venner av og med Jesus, og også i våre hjem

hvor han er nærværende, så kan livets brutaliteter ramme oss. Da kan vi finne inspirasjon hos Jesus sine gode venninner Marta og Maria; vi kan sende bud. Vi kan sende et bud til ham i bønn, påkallelse og takk, og minne oss selv om: "Hvilken venn vi har i Jesus! Alt han vet og alt formår. Tyngste byrde han oss letter når i bønn til ham vi går."

Bønn- og salmeforslag

Til gudstjenesten:

Samtlige salmeforslag nedenfor berører vennskap på ulike måter. En aktuell formulert forbønn kan være den vi finner i gudstjenesteboken (utdrag fra Forbønn 4), og som går rett på dagens tekst:

Kjære Jesus. Du kom til jorden og ble menneske som oss. Du fant venner du kunne glede deg sammen med og gråte hos. Takk for evnen vår til vennskap. Hjelp oss å være til stede for hverandre. La alle mennesker finne noen de kan stole på. Gud, vi ber.

Salmeforslag:

343 – Hvilken venn vi har i Jesus

361 – Tett ved sida mi går Jesus (Mulig dåpssalme).

359 – Jeg har en venn som har gitt sitt liv

422 – Jesus det eneste (Denne salmen setter også ord på det sårbare vi kan oppleve fra det vi trodde var våre venner; det å møte motgang og det å bli glemt).

615 – Vi bærer mange med oss. (Nattverdssalme. Her er også våre egne svik et tema; også vi kan såre og påføre våre venner og medsøsknen smerte).

626 – Vær meg nær, å Gud, vær meg nær

321 – Løftene kan ikke svikte (Legg merke til vennskapetemaet i vers 4).